

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**DİYARBAKIR'DA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR
ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMESİ ÖRNEĞİ**

Dilek DEMİR YILDIRIM
10920002

Danışman
Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2019

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**DİYARBAKIR'DA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR
ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMESİ ÖRNEĞİ**

Dilek DEMİR YILDIRIM
10920002

Danışman
Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2019

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Diyarbakır’da Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Örneği” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

10/10/2019

Dilek DEMİR YILDIRIM

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DIYARBAKIR

Dilek DEMİR YILDIRIM tarafından yapılan “Diyarbakır’da Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Örneği” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı

Adı Soyadı

Başkan: Prof. Dr. Rüstem ERKAN

Üye: Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Adnan ÇETİN

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 10/10/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../2019

Prof. Dr. Nazım HASIRCI

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

ÖNSÖZ

Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde on senedir sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapmaktayım. Bu süre zarfında “adam öldürme, cinsel istismar, uyuşturucu madde ticareti yapma, yağma, terör” gibi nitelikli suçlardan gelen sayısız çocuk ile yaptığım görüşmelerde gözlem ve deneyimlerim oldu. Bu gözlem ve deneyimlere dayanarak suça sürüklenen çocukların sosyo-ekonomik profillerini incelemek, belirli suç tipleri ile çevresel faktörler arasındaki ilişkileri açığa çıkarmak amacıyla bu çalışmayı gerçekleştirdim.

İlk olarak; kısıtlı zaman süresi içinde, aradığım hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyen sevgili danışman hocam Doç. Dr. Naciye Yıldız’a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışma verilerini oluşturmamda hem emeği hem de desteğini esirgemeyen, sosyal inceleme raporlarını paylaşan Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Psikoloğu Kudret Güzel Üngür’e teşekkürlerimi sunarım. Diyarbakır Adliyesi çocuk mahkemesi sosyal çalışma görevlilerine, Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Başkan ve kalem personeline desteklerinden dolayı ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak çalışmam süresince desteğini esirgemeyen aileme; ablam, eşim ve beş ve üç yaşlarında olan çocuklarım Lilya ve Rodin’e sabır ve fedakarlıklarından dolayı teşekkür ederim.

Dilek DEMİR YILDIRIM

Diyarbakır-2019

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Diyarbakır ilinde suça sürüklenen çocuklar kapsamında sosyolojik bir inceleme yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde Diyarbakır'da Çocuk Ağır Ceza mahkemesi kapsamına girmiş olan suça sürüklenen çocukların sosyodemografik bilgilerini araştırıp, farklı suç tiplerindeki çocukların aile, eğitim, sosyal yaşamlarının farklılık ve benzerlikleri ortaya konulmuştur. Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi dosyaları kapsamında 2015-2018 yılları arasında sosyal inceleme raporu alınmış çocukların raporları araştırma verisi olarak kullanılmıştır. Suça sürüklenen toplam 250 çocuğun verileri araştırmaya dahil edilmiştir. Bu veriler SPSS istatistik programında analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma sonuçları kapsamında yaş, cinsiyet, eğitim, çalışma durumu, yaşanan ilçe, sosyal çevre, aile türü, babanın çalışma durumu, gelir düzeyi ve aile içinde olumlu bir rol modelin olma durumunun çocuklarda suça sürüklenmeyi etkileyen faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi, Çocuk Suçlu, Çocuk Suçluluğu, Suça Sürüklenme, Sosyal İnceleme Raporu.

ABSTRACT

The aim of this study is to perform a sociological study on juvenile pushed to crime in Diyarbakir. For this aim, the sociodemographic information of the juvenile pushed to crime within the scope of Diyarbakır Juvenile High Crime Court was investigated and the similarities and differences of the family, education and social lives of juvenile of different crime types were revealed. The reports of the children about whom a social study report was prepared for their cases in Diyarbakır Juvenile High Crime Court in between the years 2015 and 2018 were used as the research data of this study. The data of 250 children who were pushed to the crime were included in the study. The obtained data were analyzed and interpreted in SPSS statistical package software. According to the results of the research, age, gender, education, employment status, district of residence, social environment, family type, employment status of the father, income level and existing of a positive role model within the family were the defined factors affecting the juvenile delinquency.

Keywords

Juvenile High Criminal Court, Juvenile Delinquent, Juvenile Delinquency, Delinquency, Social Research Report.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	3
1.3. VARSAYIMLAR	4
1.4. EVREN ve ÖRNEKLEM	4
1.5. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ	5
1.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÇOCUK KAVRAMI.....	7
2.1.1. Genel Olarak Çocuk.....	7
2.1.2. Uluslararası Mevzuatta Çocuk Hakları	9
2.1.3. Ulusal Mevzuatta Çocuk Hakları	15
2.2. SUÇ KAVRAMI ve SUÇ KURAMLARI	19
2.3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN TANIMI.....	22
2.4. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ	27
2.5. ÇOCUKLARDA SUÇ TÜRLERİ	30

2.6. ÇOCUK SUÇLULUĞU TEORİLERİ.....	36
2.6.1. Sosyal Yapı Teorileri	36
2.6.2. Sosyal Süreç Teorileri	38
2.6.3. Sosyal Tepki Teorileri.....	41
2.6.4. Psikolojik Teoriler.....	44
2.6.5. Biyolojik Teoriler.....	45
2.7. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARDA SUÇA	
SÜRÜKLENME	45
2.8. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE ÇOCUK MAHKEMELERİ	49
2.8.1. Çocuk Mahkemeleri	49
2.8.2. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri.....	50
2.8.3. Sosyal Çalışma Görevlileri ve Sosyal İnceleme Raporları	51
2.9. ÇOCUK SUÇLULUĞU İLE MÜCADELE	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR	
3.1 ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	56
3.2 ÇOCUĞUN AİLESİNE YÖNELİK BULGULAR	63
3.3 KİŞİSEL ÖZELLİKLER İLE SUÇUN TÜRÜ ARASINDAKİ	
İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR.....	68
3.4 AİLE YAPISI İLE SUÇUN TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE	
YÖNELİK BULGULAR	75
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	95

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Açılan Davalardaki Suç Dağılımları (2017)	33
Tablo 2: Örneklemin Dağılımı Sonuçları.....	56
Tablo 3: Suç Tekrarı.....	57
Tablo 4: Yaş Dağılımı.....	58
Tablo 5: Cinsiyet Dağılımı.....	58
Tablo 6: Eğitim Düzeyi.....	59
Tablo 7: Çalışma Durumu.....	60
Tablo 8: Madde Kullanımı	60
Tablo 9: Yaşanılan Yer	61
Tablo 10: Sosyal Çevre Algısı	62
Tablo 11: Boş Zaman Değerlendirme	63
Tablo 12: Aile Yapısı	64
Tablo 13: Kardeş Sayısı	64
Tablo 14: Anne Eğitim Durumu	65
Tablo 15: Baba Eğitim Durumu.....	65
Tablo 16: Anne Çalışma Durumu	66
Tablo 17: Baba Çalışma Durumu.....	66
Tablo 18: Aylık Gelir.....	67
Tablo 19: Aile İçinde Olumlu Rol Modele Sahip Olma	67
Tablo 20: Aile İçi İletişim/Etkileşim.....	68
Tablo 21: Ailedeki Göç Olgusu	68
Tablo 22: Yaş ile Suçun Türü Sonuçları	69
Tablo 23: Cinsiyet ile Suçun Türü	70
Tablo 24: Eğitim Durumu ile Suçun Türü	71
Tablo 25: Çalışma Durumu ile Suçun Türü	72
Tablo 26: Yaşanılan Yer ile Suçun Türü.....	73

Tablo 27: Sosyal Çevreye Yönelik Algı ile Suçun Türü.....	74
Tablo 28: Suç Tekrarı ile suçun Türü	75
Tablo 29: Aile Yapısı ile Suçun Türü	75
Tablo 30: Kardeş Sayısı ile Suçun Türü	76
Tablo 31: Anne Eğitim Durumu ile Suçun Türü.....	77
Tablo 32: Baba Eğitim Durumu ile Suçun Türü	77
Tablo 33: Annenin Çalışma Durumu ile Suçun Türü	78
Tablo 34: Babanın Çalışma Durumu ile Suçun Türü.....	78
Tablo 35: Ailenin Aylık Geliri ile Suçun Türü	79
Tablo 36: Olumlu Rol Modele Sahip Olma Durumu ile Suçun Türü	80
Tablo 37: Aile İçi İletişim/Etkileşim ile Suçun Türü.....	81
Tablo 38. Göç Olgusu ile Suçun Türü	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalardaki Suçların Pareto Grafiği (2017, %).....	35

KISALTMALAR

<i>ABD</i>	Amerika Birleşik Devletleri
<i>BM</i>	Birleşmiş Milletler
<i>ÇHS</i>	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
<i>ÇKK</i>	5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu
<i>diğ.</i>	Diğerleri
<i>m.</i>	Madde
<i>TCK</i>	Türk Ceza Kanunu
<i>TÜİK</i>	Türkiye İstatistik Kurumu
<i>yy</i>	Yüzyıl

GİRİŞ

Suç, günümüzde hala geçerliliğini yitirmemiş önemli toplumsal sorunlardan biridir. Çocuk Koruma Yasası'nda suça sürüklenen çocuk kendisine yönelik bir soruşturma veya kovuşturmanın bulunduğu ya da işlemiş olduğu bir suçtan dolayı güvenlik tedbiri alınmış çocuk şeklinde ifade edilmektedir. Suça sürüklenen çocuk ve yetişkin arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce, suça sürüklenmiş çocukların hali hazırda gelişim süreci içinde oldukları için yetişkinlerden farklı muamele görmesi gerektiği ve değişimleri için fırsat verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenledir ki günümüzde suçluluğun hukuksal sistemlerde, çocuk ve yetişkin suçluluğu şeklinde ayrı ayrı ele alınması görüşü kabul edilmiştir. Bu anlamda ise yaş sınırı ölçüt olarak kullanılmıştır.

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik olarak yapılan Türkiye ve dünyadaki çalışmalarda çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan çevresel, sosyokültürel, ekonomik bir dizi özellik ortaya konmaktadır. Çocuk suçluğu, yetişkinlerde olduğu gibi her dönemde karşılaşılan bir problemdir. Ülkemizde suça sürüklenen çocukların ve ergenlerin sayısı her geçen gün artış gösterme eğilimindedir. Suça sürüklenen çocuklar toplumsal problemlerin önemli yansımalarını ortaya koyarken, ailevi ve çevresel zararların da hesaba katılmasıyla düzen bozucu bir niteliği de beraberinde getirmektedir. Çocuk suçluluğunun davranışsal açıdan açıklanabilmesinde bireysel, ailevi ve çevresel unsurların doğru analiz edilmesi gerekmektedir. Bu özellikler çocukların suça yönelmesinde tek başına neden değildir, fakat diğer unsurlarla birleşince suça ortam hazırlamaktadır. Çocukların suça sürüklenme sebeplerini ortaya çıkaran faktörlerin irdelenmesi ve gereken tedbirlerin alınması çocuklarda suçun önlenmesine yönelik programlar dahilinde sürdürülmektedir. Bu amaçla geliştirilecek ve uygulanacak çeşitli programlar yoluyla çocukları suça yönelmekten ve riskli davranışlardan koruyabilmeye ve karşılaştıkları problemlere etkili çözümler

üretebilme becerisi kazanmalarına yönelik adımların erken dönemde atılması ve sonuçlarının değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Türkiye’de ve Diyarbakır’da suça sürüklenen çocukların profilinin incelendiği veya suça yönelen çocukların çeşitli değişkenlerinin karşılaştırıldığı araştırmalar bulunmaktadır. Fakat Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi bünyesinde suça sürüklenen çocukların profillerine yönelik bir araştırma bugüne kadar yapılmamıştır. Bu bağlamda, yetişkinlerin işlediği benzer nitelikteki suç tanımları ile yargılanan çocukların profillerini incelemek ayrı bir önem arz etmektedir. Çocuk Mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklar “Hırsızlık, Basit Yaralama, Hakaret” gibi basit nitelikteki suçlarla yargılanırken; Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi bünyesinde “Adam Öldürme, Cinsel İstismar, Nitelikli Yağma, Uyuşturucu, Terör” gibi suçlarla yargılanmaktadır. Bu çerçevede Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde adı geçen dosyalarla yargılanan suça sürüklenmiş çocukların profillerinin incelenip, bu suçların önlenmesi amacı ile olası önlemlere işaret etmesi bakımından, çalışma ayrıca önemlidir.

Toplum bilimci; toplumsal ilişkileri neden sonuca dayalı olarak ve çeşitli unsurların etkileşimi düzeyinde toplumu mercek altına alan kişidir. Çocuk ve suç kavramları da toplum bilimin temel konularındandır. İçinde yaşanılan toplumda suç unsurları çoğaldıkça, bireylerin mutsuz olması ve özellikle çocukların kişisel gelişimlerinin olumsuz etkilenmesi de kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Sosyal destek mekanizmaları zayıf, aile ve eğitim kavramlarının içi boşalmış, ekonomik güç zayıflamışsa toplumda suç oranlarında artış görülür ve bu durum da en başta o toplum içindeki çocukların suç oranında artış olarak sonuç vermektedir.

Çalışmada önce kuramsal ve kavramsal çerçeve literatür taraması yöntemi ile ele alınmıştır. Daha sonra çalışmada kullanılan sosyal inceleme raporları SPSS istatistik programı ile incelenmiş, elde edilen sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir. Bu tablolar yorumlanmış; çalışmanın bulguları ve sonuç bölümü tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada Diyarbakır’da Çocuk Ağır Ceza mahkemesi kapsamına girmiş olan suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik özelliklerinin araştırılması, farklı suç tiplerindeki çocukların aile, eğitim, sosyal yaşamlarının farklılık ve benzerliklerine dikkat çekilmesi ve bu kapsamda suça sürüklenen çocuklar ile içinde büyüdüleri toplumsal çevre arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kapsamında suça sürüklenen çocukların profillerinin incelenmesi, yetişkinlerle benzer suçlarla yargılanan çocukların profillerinin belirlenip, çözüm önerileri sunulması açısından ayrıca önem arz etmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, 2015-2018 yılları arasında Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kapsamında suça sürüklenen çocuklarla sınırlıdır. 2005 yılında kurulmuş olan çocuk ağır ceza mahkemesi kapsamında sayısız dosya olup; son dört seneyi kapsayacak şekilde belli bir zaman dilimi ile sınırlandırılmıştır. Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi 2015-2018 yılları arasında: 2015 yılında 568 esas; 341 karar, 2016 yılında 421 esas; 534 karar, 2017 yılında 427 esas; 526 karar, 2018 yılında 550 esas; 548 karar dosyası çıkarmış olup, bu çalışmada bu yılları kapsayan 250 suça sürüklenen çocuk ile çalışılmıştır. Çocuk ağır ceza mahkemesinde dosyası bulunan her çocuk için değil; hakimin talep ettiği çocuklar için sosyal inceleme raporları hazırlanmış olup; veriler bu çocuklar arasından seçilmiştir. Bunun yanında Diyarbakır 1. ve 2. Çocuk Mahkemeleri araştırma sınırları dışında bırakılmıştır. Bir diğer sınırlılık ise Sosyal İnceleme Raporlarında yer alan bilgilerdir. Suça sürüklenen çocuklarla yapılan

bireysel görüşmede edinilen bilgilerle hazırlanmış olan sosyal inceleme raporları veri olarak kullanılmıştır. Hazırlanan raporlardaki bilgiler çocukların kendi beyanları olup; verdikleri bilgilerin kesinliği bilinmemektedir. Bu anlamda çocukların kendi yaşamları ile ilgili verdiği bilgilerin doğruluğundan hareketle çalışma yapılmıştır.

1.3. VARSAYIMLAR

1. Kanunla ihtilafa bir kez düşen çocuklarda, aynı davranışı tekrarlama eğilimi yüksektir.
2. Kanunla ihtilafta olan çocuklar en çok 15-17 yaş arasında görülmektedir.
3. Erkek çocuklarında sapma davranış eğilimi, kız çocuklarına oranla daha yüksektir.
4. Çocukların eğitim yaşamlarının sürekliliği, kırılganlığı ve niteliği ile çocukların sapma davranışları arasında doğrudan bir ilişki vardır.
5. Sokakta çalışan çocukların sapma davranış eğilimleri daha yüksektir.
6. Göç ve sapma davranış arasında doğrudan bir ilişki vardır.
7. Çocukların sapma davranışında arkadaş grupları ve sosyal çevreleri rol oynamaktadır.
8. Çocukların sapma davranışında aile yapısından çok; aile içi ilişkiler etkili olmaktadır.

1.4. EVREN ve ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Diyarbakır ilinde 2015-2018 yılları arasında suça sürüklenen çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem ise bu yıllar arasında Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kapsamında suça sürüklenen 250 çocuktan oluşmaktadır.

Araştırma verisi kapsamındaki 250 çocuğun suç türü uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, adam öldürme, cinsel istismar, yağma ve terör

suçları kapsamında eşit biçimde ele alınmıştır. 2015-2018 yılları arasında Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde dosyası açılmış ve sosyal inceleme raporu alınmış: terör suçundan 484 çocuk, cinsel istismar suçundan 106, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan 149, yağma suçundan 152 ve adam öldürme suçundan 51 çocuğun sosyal inceleme rapor verisi bulunmaktadır. Suç dağılımlarında sayıları eşit tutmak amacı ile tüm suçlardan en az verisi olan adam öldürme suçu rakamına eşit olmak üzere, her bir suç için 50 çocuk üzerinden toplam 250 çocuk ile çalışma tamamlanmıştır.

Araştırma esas olarak nicel yöntemle tamamlanmıştır. Sosyal inceleme raporlarından elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak istatistiksel olarak incelenmiştir. Ayrıca bunun yanında, çocuklarla yapılan görüşmelerdeki gözlemlerden de faydalanılmıştır. Bu da çalışmaya nitel açıdan katkı sağlamaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ

Araştırma verileri Sosyal İnceleme Raporlarından elde edilmiştir. Sosyal inceleme raporları; mahkeme bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ya da pedagogların, suça sürüklenen çocuklarla yapılan bireysel görüşme neticesinde çocuklardan alınan bilgilerle hazırladıkları ve çocuğun mahkeme dosyasına ekledikleri, çocuğun bireysel, aile ve sosyal yaşamını çerçeveleyen bilgilerden oluşan belgelerdir. Araştırma esas olarak nicel yöntemle tamamlanmıştır. Sosyal inceleme raporlarından elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak istatistiksel olarak incelenmiştir. Ayrıca bunun yanında, çocuklarla yapılan görüşmelerdeki gözlemlerden de faydalanılmıştır. Bu da çalışmaya nitel açıdan katkı sağlamaktadır.

1.6. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada IBM SPSS 24 programı kullanılmıştır. Analizde öncelikle suça sürüklenen çocukların işledikleri suçun türü, mükerrerliği ve çocuğun kişisel bilgilerine ilişkin bulgular frekans analizi yöntemiyle gösterilmiştir. Daha sonrasında çocuğun ailesine yönelik elde edilen bilgileri istatistiki olarak anlamlandırmada frekans analizi yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmanın geri kalanında çocukların işledikleri suçun türü ile çocukların kişisel bilgileri ve aile özellikleri arasındaki

ilişkiler çapraz tablo yapılarak gösterilmiş ve ki kare analizi ile test edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümü, kavramsal ve kuramsal çerçevenin sunulduğu bölümdür. Öncelikle çocuk kavramına yer verilerek; çocuğun genel tanımı, uluslararası mevzuatta ve ulusal mevzuatta çocuk hakları açıklanmıştır. Ardından suç kavramı ele alınmış ve suçun tanımı ve kuramları, suçun aile ve sosyal çevreyle ilişkisi sunulmuştur. Sonrasında çocuk suçluluğu konusu ele alınarak çocuk suçluluğunun tanımı, nedenleri, çocuklarda suç türleri, çocuk suçluluğu teorileri, dünyada ve Türkiye’de çocuklarda suça sürüklenme, çocuk mahkemelerinin yapısı ve çocuk suçluluğu ile mücadele açıklanmıştır.

2.1. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuğa ve çocukluğa bakış açısı tarih penceresinde farklı perspektiflerle irdelenmiş ve toplumdan topluma da farklılık göstermiştir. Bu bölümde “çocuk kavramı” tarihsel süreçteki çocukluk anlayışı ve dünyada ve Türkiye’de kabul edilmiş olan sözleşme ve yasalar ile ele alınacaktır.

2.1.1. Genel Olarak Çocuk

21.yy ‘da “çocuk ve çocukluk” kavramları her bilim dalı için önemli kavramlardır. Sosyoloji bilimi için de çocuklar önemli konuların başında gelmektedir. Çocuk tanımlamaları içinde biyolojik, psikolojik, sosyolojik tanımlamaların yanı sıra; hukuki ve politik tanımlamalarda içermektedir. Genel anlamda çocuk: “doğumdan 18 yaşına kadar olan birey” olarak tanımlanır. Ancak, tarihsel süreç içinde çocuk ve çocukluk kavramları değişim göstermiştir. Antik Yunan ve Ortaçağ dönemlerinde “çocukluk” kavramları bulunmamaktadır.

Tarihsel süreçte, ilk çağlarda çocukluk bir felaket olarak görülürdü. Bu dönemde her tür hastalık, kazalar, zorluklar bulunuyordu. Augustin için çocukluk günahkarlık demektir. Anne memesinde süt içme davranımı dahi, bir bebeğin kıskançlık gibi günah hareketleri olarak tanımlanıyordu. Ortaçağda ise çocuklar “küçük yetişkinler” olarak tanımlanıyordu. Bebek ölümlerinin fazla olması neticesinde ise çocuklar altı yaşından önce ailenin birer ferdi olarak görülüyor ve ebeveynleri tarafından bağıllık geliştirilmiyordu. Çocukluk ayrı bir dönem olarak görülmediği için; çocuklar yetişkinler gibi giydirilir, yetişkin aktivite, oyun vb. yaşamların içinde ayrı tutulmazlardı. 1639 yılında Fransa’da yayınlanan bildiride; babaların çocuklarına ceza verme yetkisinin bulunduğu belirtiliyor. Bu cezanın hapis mi ya da başka bir şey mi olduğuna baba karar verebiliyor ve çocuk yargılanmadan salt babasının kararı ile ceza alabiliyordu. Bu düşünce biçimi J.Locke’un “tabularasa” ilkesi ile sarsılmaya başladı ve çocukluğun doğuştan günah içermediği, çocukluğun yetişkinlikten farklı ve bağımsız varlıklar olduğu gerçeği J.J. Rousseau’nun Emile’i ile su yüzüne çıkmaya başladı (Güçlü, 2016: 4-5). J. Locke çocukları geleceğin yetişkinleri olarak görür. Çocuk zihni doğuştan “tabularasa” yani boş olduğu için de, buraya yazılacaklardan sorumlu olarak; ebeveynleri, öğretmenleri ve devleti görür (Tan, 1994: 11-12).

Anlaşılabacağı üzere yetişkinlik ve çocukluk kavramlarının birbirinden ayrılması yüzyıllar almıştır. Bu bağlamda çocukluk sosyolojisi de birinci önceliğini; çocukların yetişkinler için obje olarak görülmemesi gerekliliği üzerine geliştirmiştir. Çocukluk sosyolojisine göre çocuklar içinde yaşadıkları etkenlerle etkileşim içindedir ve yaşam dinamikleri, ihtiyaç ve gereksinimleri içinde yaşadıkları toplum koşulları ve sosyal politikalarla ilişkilidir. Çocuklar kendi dünyaları ile onu çevreleyen yetişkin dünyası arasında sıkışmış durumdadır. Bu iki dünya arasında denge kurmaya çalışan çocuk; kendilerini çevreleyen yetişkin dünyasında olan her türlü değişim ve sorunda da birincil seviyede etkilenmektedir.

Çocukluk sosyolojisi; çocukluğun sadece biyolojik bir evre olmadığını, çocuğun içinde yaşadığı çevresel koşullar, tarihsel ve sosyal yapının çocukluk anlayışında belirleyici olduğunu ve evrensel- genel geçer bir çocuk kavramından söz edilemeyeceğini belirtir.

Neil Postman (1995) “çocuklar, göremeyeceğimiz bir zamana gönderdiğimiz canlı mesajlardır” der. Çocukluğun biyolojik bir kategoriden çok, toplumsal bir kurgu olduğunu vurgular. Geçmişte yok sayılan çocukluk olgusunun; gelişen matbaa, sanayi devrimi gibi toplumsal olaylarla güçlendiğini belirtir. Günümüz için “yetişkinleşen çocuklar” kavramı ile yok olmakta olan çocukluk kavramına dikkat çeken Neil Postman; çocukluk ile yetişkinlik arasındaki farkın zayıfladığını, çocukların uyuşturucu kullanımı, cinsel aktiviteleri, suça yönelim gibi davranımlarının yetişkinleştiğini belirtir. Risk altında olan çocukluğun, toplumun ve gelişen TV/medya organlarının yanlış tutumlarından kaynaklandığını vurgular (Postman, 1995: 7, 248).

Çocuk ve çocukluk kavramlarının gelişimi ile sosyal politikaların da bu anlamda gelişmesi kaçınılmaz olmuştur. Yasalar nezdinde çocuk tanım ve hakları garanti altına alınmaya başlanıp; toplumsal yaşam içerisindeki hak ve özgürlükleri de garanti altına alınmıştır. Ancak, belirtmek gerekir ki; dünya genelinde yasalar nezdinde de “çocuk” kavramı net olmaktan ziyade çeşitli değişkenliklere sahiptir. Bu durumda, bireyin çocuk mu, yoksa yetişkin mi olarak tanımlanması açısından hem zamansal, hem de toplumsal farklılıkların ve bireye özgü koşulların da etkin rol oynadığı görülmektedir.

2.1.2. Uluslararası Mevzuatta Çocuk Hakları

Bu bölümde çocuk kavramı ve hakları uluslararası alanda ele alınacak olup; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Beijing Kuralları, Riyad İlkeleri, Havana Kuralları gibi Türkiye’nin de taraf olarak yer aldığı uluslararası sözleşmeler kapsamında çocuk kavramı irdelenecektir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS): ÇHS 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. 2 Eylül 1990’da yürürlüğe giren sözleşme Türkiye tarafından 14 Ekim 1990’da imzalanmış olup 27 Ocak 1995’te Resmî Gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. ÇHS’nin hedefi, çocukların korunmasında evrensel ilkelerin belirlenmesidir. Sözleşmede çocukların istismara uğramaması, temeli ihmale dayanan suça yöneltici unsurlardan ve kötü muameleden

uzak tutulması gibi amaçlar benimsenmiştir. Çocuk hakları özelinde uluslararası hukukun ortaya çıkardığı kapsayıcı bir belge olan bu sözleşmeyle dünya çocukları için bir nevi “insan hakları yasası” ortaya konmuştur. Sözleşme kapsamında “18 yaşından küçük olan herkes çocuktur”. Sözleşme çocukların yaşaması, gelişmesi, korunması ve katılımının sağlanmasına ilişkin çok sayıda hak barındırmaktadır. Bu bağlamda, çocuklara ilişkin kapsayıcı ve koruyucu bir belgenin küresel çapta kabul görmesi söz konusu olmuştur. ÇHS’nin bir diğer önemli özelliği ise çocuk haklarına yönelik yasal düzenlemeler kazandıran ilk belge olmasıdır. Ayrıca; insan haklarına yönelik yapılmış sözleşmeler içinde en hızlı yürürlüğe giren belge olma özelliği gösterir (Acar, 2012: 6).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri doğrultusunda hazırlanan ÇHS dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi veya sosyal aidiyet, köken, mülkiyet ve doğum veya doğumdan sonra edinilen her türlü vasa yönelik ayrımcılığın reddedilmesi ve herkesin haklarından eşit biçimde faydalanmasını sözleşmenin önsöz kısmında açıklamaktadır. ÇHS var oluş amacı itibarıyla çocukların ihtiyaç duydukları ilgiden ve destek hakkından mahrum bırakılmamasını Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne dayalı biçimde ortaya koymaktadır. Toplumlar iyi yetişmiş nitelikli bireylere dönüşecek çocukların attığı temel ve koyduğu hedefler doğrultusunda kalkınmaktadır. O halde herkesin, çocukların refahı için görevini yapması gerekmektedir. Çocuk gelişiminin refahı için en temel faktör olan aile kurumu ayrıca önem arz etmektedir. ÇHS kapsamında; aileden başlanmak üzere, çocukların korunması ve gelişimlerinin sağlıklı, mutlu, sevgi dolu bir ortamda desteklenmesinin sağlanması amacıyla, gereken politikaların oluşturulmasının gerekliliği belirtilmiştir. Çocukların korunmasında onları öncelikli kılan temel sebep bilişsel ve fiziksel yeterlilikten yoksun durumda olmalarıdır. ÇHS’de çocuğun doğum öncesi ve sonrasında haklarının korunmasının gerekliliğine vurgu yapılır. Çocuklar için güvenceye ilişkin ayrıcalıkların kapsayıcı biçimde yasalarla belirlenmesi, söz konusu korunma ihtiyacı için önemli bir gerekliliktir. ÇHS temel ilkeleri itibarıyla dört temel hak barındırmaktadır.

1. Ayrımcılığın Önlenmesi: Çocuğun kendisi ya da ebeveynlerinin sahip olduğu renk, ırk, cinsiyet, din, dil, düşünce vb. farklılıklar sebebi ile çocukların

haklarını kullanmasının ihlal edilmemesi gerektiği sözleşmeyi imzalayan ülkeler tarafından garanti altına alınmaktadır.

2. Yaşama ve Gelişme Hakkı: ÇHS 6. Madde çocukların yaşama hakkından mahrum bırakılamayacağını belirtmektedir. Devletin yükümlülüğü de çocuklara yaşam ve gelişim güvencesi sağlamaktır. Çocukların fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunması ve tehdit unsurlarına karşı korunmasının sağlanması yaşama hakkı kapsamı içinde yer almaktadır. Yaşama hakkı temelde iki ana ögeye sahiptir. İlki insanların bedensel bütünlüklerine yönelik bir korku hissetmeden yaşamalarıdır. Bireyler yaşadıkları süre boyunca beden bütünlüklerinin korunduğundan emin olmalıdır. Çocuklar sahip oldukları yaşamsal niteliklerin fiziksel ve ruhsal acıyla deformasyona uğramasından uzakta kalabilmelidir. Kişilerin bedensel bütünlüklerine yapılan tecavüz tüm hukuk sistemlerinde suç olarak ifade edilmektedir. Hem İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 5. maddesi, hem de ÇHS kişileri karşılıklı veya tek taraflı olarak her ne amaçla olursa olsun eziyet görmek veya etmekten men etmektedir (Resmi Gazete, 1995). Uluslararası belgeler ve iç hukuk uygulamaları bu yasağın oluşturduğu yapısal birliktelik doğrultusunda işlerlik kazanmaktadır.

3. Çocuğun Yüksek Yararının (Güvenliğinin) Korunması: ÇHS der ki; çocuğun yüksek yararı her koşulda öncelikli olmalıdır. Yardım kuruluşlarının ve mahkemelerin yürüttükleri tüm faaliyetlerde çocuğun yüksek yararı ön planda bulunmaktadır. Sözleşmeye taraf olan devletler çocuk refahının sağlanmasına yönelik koruyucu tedbirler almakla mükelleftir. Bu nedenle gerektiği zaman idare ve yargı, çocuğun bakımının ve sorumluluğunun üstlenilmemesi durumunda gereken tedbirleri almaya yetkili kılınmıştır. ÇHS çocuk bakımının ve korunmasının kurumsal ve toplumsal düzeyde yeterince sağlanmasına yönelik, taraf olan devletlere bir nevi garantör statüsü sağlamaktadır.

4. Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi: Çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda fikir beyan etmesi ve bu fikri paylaşması hakkı garanti altına alınmalıdır. Bu madde çocukla ilgili yürütülen bir adli ya da idari kovuşturma sırasında direkt ya da temsil edilerek dinlenilmesine olanak sağlamaktadır. Çocuğun yaşı ve olgunluk düzeyi de dikkate alınarak; fikir ve düşüncelerine özen göstermek suretiyle önem

verilmesi gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki; bu fıkranın temelinde çocuğun geleceğini tayin etme noktasında yalnızlaştırılması değil karar alma aşamasında aktif bir katılım göstermesini sağlamak bulunmaktadır. (Resmi Gazete, 1995).

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi: 25/01/1996 tarihinde imzaya açılan, ancak 2000’de yürürlüğe konulan Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, ÇHS’de yer alan maddeleri daha işlevsel hâle getirmek amacıyla düzenlenmiştir. Türkiye de bu anlaşmayı imzalayan ülkeler arasındadır. Bu sözleşmede çocuk kavramı açıkça tanımlanmamış ancak, birinci maddede “18 yaşına erişmemiş herkese çocuk denir” şeklinde zımnî bir tanım yapılmıştır. Orijinal ismi “European Convention on the Exercise of Children’s Rights” olan sözleşmede çocukların kendilerine ilişkin kararlar alındığında (boşanma, velayet vb.) davalara katılmaları, bilgilendirilme fırsatının tanınması gibi yüksek yararın gözetilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları): Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında BM Asgari Standart Kuralları da denilen Beijing Kuralları, Çin’in başkenti Pekin’de 1984 yılında kabul edilmiş ve 1985’te Milano’da onaylanmıştır. Beijing Kuralları Pekin’de imzalanması sebebi ile “Pekin Kuralları” olarak da bilinmektedir. Beijing Kurallarının temel ilkeleri kısaca şu şekilde özetlenebilir: Sözleşmede imzası bulunan devletler, ülkelerindeki çocuklar için yaşam koşullarını iyileştirmeli, onların suçtan uzak bir yaşam sürmesi için gereken tedbirleri almalıdır. Aile kurumu, çocukların yanlış yola sapmaması için desteklenmeli; suç işleyen çocukların insancıl bir şekilde yargılanmasına özen gösterilmelidir. Suç işlemiş çocukları yargılamak üzere onlara has kanunlar kabul edilmeli; onlara yönelik kurum ve kuruluşlar oluşturulmalı, bu kurumlarda çalışacak görevlilerin bilgi seviyesi yükseltilmelidir. Cezaî sorumluluk yaşı, çocuğun işlediği suçun ahlaki ve psikolojik sonuçlarını algılayıp kaldırabilecek kapasitede olup olmadığına göre tespit edilmelidir. Gizliliğe son derece önem verilmeli; çocuğun damgalanmaması için gereken önlemler titizlikle alınmalı; bu bağlamda, herhangi bir suça karışmış çocuğun kimliği hiçbir yerde hiçbir şekilde yayımlanmamalıdır. Çocuk gözüaltına alındığı anda ivedilikle ebeveynlerin haberdar edilmeli; avukatla temsil edilme ve konuşmama hakkı gibi temel haklar sorgulama

sürecinin her bölümünde güvence altına alınmalı; çözülebiliyorsa, sorunun mahkemeden önce idari yollarla çözülmesine önem verilmelidir. Çocuğun yasal yaptırıma uğraması karara bağlandığında, “tutuklu” olarak yargılanması son çare olmalı; bu mümkün değilse tutukluluk süresi olabildiğince az olmalıdır. Özel polis birimleri kurularak bu birimlerde görev alacak polisler çocuk psikolojisi hakkında bilgilendirilmelidir (Bülbul ve Doğan, 2016: 32-33).

Beijing Kuralları farklı ülkelerdeki farklı hukuk sistemleri üzerinde asgari bütünlük oluşturmak amacı ile uygulamaya konmuştur. “Çocuk”, “suç”, “çocuk suçu” gibi kavramların toplumdan topluma, farklı ülkelerde farklı tanımlamaları olmasına karşın; farklı hukuk sistemlerinde uygulamalarda farklılıklar kaçınılmaz olsa da Beijing Kuralları çerçevesinde çocukların lehine azami standartların uygulanması büyük önem arz etmektedir (Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2019). Beijing Kuralları 4. maddede çocukların cezai sorumluluk yaşı üzerinde durulmuştur. Ülkeden ülkeye değişkenlik gösteren cezai ehliyet yaş sınırı değişkenlik gösterebilmektedir. Temel amaç; çocuğun işlediği iddia edilen suç unsuru oluşturan söz konusu eyleme yönelik olarak davranışlarından sorumlu tutulup tutulamayacağının değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Beijing Kuralları kapsamında ülkeler, çocuk suçluluğu değerlendirmelerinde; çocuğun iyiliğini ön plana almalı ve verilecek tepki ile suçun niteliği ve suçlunun içinde bulunduğu koşullarla orantılı uygulamalar olmalıdır.

Beijing Kuralları 3. bölüm 16. madde kapsamında çocuklara yönelik hazırlanılacak olan Sosyal Araştırma Raporlarından bahsedilmiştir. Bu araştırmanın da temel verilerini oluşturan “sosyal İnceleme raporları” Beijing Kuralları çerçevesinde, alınması gereken “son derece önemli ve vazgeçilmez belgeler” ifadeleri kullanılmıştır. Suça sürüklenen çocuğun suçu işlemekten önce içinde bulunduğu çevre, yaşadığı koşullar, aile, eğitim yaşamı gibi temel konularda bilgi sahibi olunması amacıyla; bu konuda özel eğitim almış uzmanlar tarafından edinilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu belge sayesinde yetkili kurumun çocuğun hangi ortamda suça sürüklendiğini öğrenip, hüküm üzerinde böylelikle sağlıklı karara varılabileceğini belirtmiştir (Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2019).

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri): 1990 senesinde BM Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. Riyad İlkeleri, “Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi İçin BM Yönlendirici İlkeleri” olarak da adlandırılmaktadır. Riyad İlkeleri kapsamında şu temel prensipler kabul edilmiştir; Tüm çocukları güvence altına alan ve ayrıca destek kadrosu kapsamında onlara destek veren hükümler belirlenmeli; çocukların eğitilmesi esas alınmalıdır. Yerel topluluk program ve hizmetleri, çocuk suçluluğunun önüne geçebilmek için daha işlevsel hâle getirilmeli; bu unsurların yetersiz kalması durumunda, son çare olarak toplumsal denetimin klasik çareleri esas alınmalıdır. Çocukların ceza evleri gibi kapalı kurumlarda tutulması önlemlerinin en aza indirgenmesi gerekmektedir. Taraf devletler, gençlere ve çocuklara yönelik aşağılayıcı cezalar uygulamamalı; onların refahını artırmayı amaçlayan kanunlar tasarlamalıdır. Çocukların daha adil yargılanması adına uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapılmalı ve çocuklara yönelik özel ceza ve yargı kurumları oluşturulmalıdır. (Mutlu, 2015: 670).

Riyad ilkeleri kapsamında; çocukların etiketlenmemesi gerektiği, “topluma zarar verme eğilimli” gibi olumsuz etiketlenen çocukların gelecekte bu davranımı sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğu uzmanlar tarafından öngörülmüştür. Bu anlamda çocukların aile, eğitim, toplumdaki yeri gibi konularının hassasiyet ile ele alınması gerektiği taraf ülkelerce belirlenen ilkeler arasında yer almaktadır.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Küçüklerin Korunmasına İlişkin Kurallar (Havana Kuralları): 1990’da BM Genel Kurulu’nda kabul edilen Havana Kuralları, “Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları” olarak da adlandırılmaktadır. Büyük ölçüde diğer belgelerde belirtilen maddeleri kapsayan Havana Kuralları, temel prensipleri bakımından şu şekilde özetlenebilir: Gerek ulusal, gerekse uluslararası düzlemde sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel birçok hakka sahip olan çocukların, özgürlüklerinden mahrum oldukları süreç içerisinde bu haklarının korunmasına özen gösterilmelidir. Cezalandırma süreci, tamamen yasal şekilde ilerlemeli; yetkili makamlar çocukların şahsi haklarının korunması için gerekli tedbirleri almalıdır. Çocuk, başka bir çare yoksa tutuklanmalıdır. Çocuğun tutuklanması uygun görülürse, tutukluluk süresi asgarî şekilde belirlenmelidir. Hükümlü çocuklarla tutuklu çocukların ayrı yerde barınmasına

dikkat edilmelidir (Mutlu, 2015: 670). Hükümlü çocukların tutulacakları yerlerin yetişkinlerden ayrı bir yer olması ve onların kişisel ihtiyaç ve özelliklerine yönelik bir yerleştirme planı uygulanması gerekmektedir. Çocukların kapalı tutuldukları yerde ruhsal, fiziksel, duygusal ve ahlaki bütünlükleri korunmalıdır. Havana Kuralları; çocukların kapalı tutuldukları süre kapsamında ve sonrasındaki topluma uyum sağlaması amacıyla gerekli insani şartların yanı sıra, çocukların bu süreçte en az örselenmesi için gereken önlemlerin alınmasına yönelik oluşturulmuş kurallardır.

2.1.3. Ulusal Mevzuatta Çocuk Hakları

Anayasa: Türkiye'nin halen yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın 2'nci maddesinde Cumhuriyetin Nitelikleri ile ilgili olarak, "Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir" ifadesi bulunmaktadır. Devletin Temel Amaç ve Görevleri başlıklı 5. Maddenin kapsamı içerisine, "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli olan şartları hazırlamak için çaba göstermek" de alınmıştır. 41. Madde, Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlığına sahiptir. Bu başlığa göre "Türk toplumunun temeli olan aile eşler arasında eşitlik olmasına dayanır. Devletin görevi aile huzuru ve refahına yönelik koruyucu tedbirler almak, çocukların korunmasını sağlamak, aile planlamasını öğretmek ve uygulamaktır. Her çocuk korunma ve bakıma muhtaç olup yüksek yararı ihmal edilmedikçe ebeveyn ilişkisi kurma ve geliştirme hakkına sahiptir. Devletin yükümlülüğü; çocukları şiddetin her türlüsüne ve istismara karşı korumak için gereken bütün tedbirleri almaktır." Anayasanın 42. Maddesi Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi'dir. Bu maddeyle bireylere eğitim ve öğretim hakları itibarıyla güvence sağlanmaktadır. 56. Madde olan Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması, gençleri "alkol ve uyuşturucu bağımlılığından, suçtan, kumardan ve cehaletten" korumak için devletin sorumluluklarını belirtmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların topluma kazandırılabilmesi için tedbirler almak, gereken kurum ve tesisleri oluşturmak devletin yükümlülükleri arasındadır. Anayasanın 41. Maddesi 2010 yılında değiştirilmiş ve "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" başlıklı madde ile "çocuk hakları" Türkiye Anayasasına geçmiştir. Bu madde kapsamında; çocukların istismar ve şiddete karşı korunması konusunda devletin görevleri belirtilmiştir. Devlet; koruyucu tedbirler almakla yükümlü kılınmıştır. (Tutar, 2014: 5772).

Türk Medeni Kanunu: Türk Medeni Kanunu 18 yaşını doldurmamış kimseleri reşit saymaz. Reşit olmayan kimselerin hakları konusunda ehliyetleri sınırlıdır. Velayet; çocuğu korumak ve temsil etmek için anne babaya verilen hak ve yükümlülüklerdir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinin sağlanması, çocuğa yönelik özen ve koruma da ebeveyn yükümlülüklerindedir. Bu sorumluluk, yanında bazı yetkileri de getirmektedir. Velayet temelini kamudan alır. Bu sebeptir ki; velayet, sadece velayet sahibi kişinin isteğiyle kaldırılamaz ve velayetten vazgeçilmesi mümkün olmaz. Yasalar, velayetin hak ve sorumluluklarını düzenler. Velayet anne-babada bırakılarak, aileye destek olmak için uygulanan önlemler; aileye rehberlik hizmeti verilmesi, anne ve babaya verilen uyarılar emir ve direktifler ile denetim gibi tedbirlerdir. Medeni Kanun'un 346. maddesine göre, çocuğun çıkarları ya da gelişimi tehlike altındaysa ve anne-baba bu duruma çare bulmaya muktedir yahut istekli değilse, hâkim çocuğun korunması için bu tür önlemler alabilir. Medeni Kanun'un 347. maddesine göre ise, çocuğun bedensel veya zihinsel gelişimi tehlike altındaysa, çocuk manevi olarak terk edilmiş durumdaysa, çocuğun ailede kalması ailenin ya da çocuğun kendisinin huzurunu katlanılmaz derecede bozuyorsa ve bu durumlar açısından başka çare mevcut değilse, hâkim çocuğun ailenin yanından alınmasına karar verebilir. Bu durumda çocuk, başka bir ailenin yanına ya da bir kuruma yerleştirilir ve bundan doğan masraflar aile tarafından karşılanamayacak durumdaysa devlet tarafından karşılanır (İnan, 1995: 25).

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 01.06.2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 6. maddesinin (b) bendine göre çocuk, on sekiz yaşını doldurmamış olan kişidir. Aynı kanunun 31. maddesine göre çocuklar ceza ehliyeti konusunda 01-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Kanuna göre ceza sorumluluğu 12 yaşının doldurulmasından itibaren başlar. 12 yaşından önce çocuklara ceza kovuşturması yapılamaz, fakat çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Bu tedbirler Çocuk Koruma Kanunu kapsamında olan tedbirler olup; danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım gibi tedbirler ihtiyaç kapsamında öngörülebilir. İkinci grup olan 12-15 yaş arasında bulunan çocukların işledikleri iddia edilen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayacak seviyede olup olmadıklarının tespiti yapılır. 12-15 yaş grubunda olan çocuklar, işlediği fiilin hukuki anlam ve

sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmayan çocuklara yönelik cezai işlemler uygulanmaz iken; varlığı halinde indirimli ceza sınıfına girerler. Örneğin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu çocuklar hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiriyorsa on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve her bir eylem için yedi seneden fazla hapis cezası verilemez. Üçüncü grup olan 15-18 yaş diliminde bulunan çocukların ise cezai sorumluluğu prensip olarak kabul edilmiştir, fakat bu çocuklara yönelik olarak da cezalarda indirim yapılır. Örneğin suç ağırlaştırılmış müebbet cezasını gerektirdiği takdirde on sekiz yıldan yirmi dört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve her eyleme yönelik on iki seneden daha fazla hapis cezası verilemez. (Toroslu ve Feyzioğlu, 2015: 42).

2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun: 2253 sayılı kanunun 41. maddesinde “küçük” kavramı ifade edilmiştir. Bu maddeye göre, küçük, suç işlediği anda 15 yaşını doldurmamış kimsedir. Kanunun 12-15 yaş arasındaki çocuklara “küçük” şeklinde hitap etmesi, 15-18 yaş arasında olan suça sürüklenmiş çocuklardan farkını belirtmek istemesi olarak düşünülebilir. Nitekim 12-15 yaş arasındaki küçüklerin işledikleri suçun farkındalığının olup olmadığını temel unsur olurken; 15-18 yaş arası çocukların farkındalıklarının olduğu prensipte kabul edilir. Bu kanunda da cezaî ehliyetin tespitinde yaş esas alınmış ve cezaî sorumluluklar bakımından iki ana dönem kabul edilmiştir. Cezaî sorumluluğu bulunmayan çocuklar, fiile karıştığı tarihte henüz 12 yaşına gelmemiş olanlardır. 12 yaşını doldurup 15 yaşını henüz doldurmamış çocuklar ise ikinci grupta değerlendirilir. Bu gruptaki çocukların cezaî sorumlulukları, farik ve mümeyyiz olup olmadıklarına göre belirlenmektedir. “Fark etme ve sorumlu olma” olarak tanımlanan farik ve mümeyyiz kavramı; çocukların iyiyi kötünden, doğruyu yanlıştan ayırt etme, görme ve seçme yeteneği olarak tanımlanır. Çocuk, işlediği suçun

farik ve mümeyyizi durumundaysa, cezaî indirim uygulanır; aksi takdirde, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanması kararlaştırılır (Filiz, 2011: 84).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK): 2005 yılında kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk; "Erginliğe daha erken yaşta erişmiş olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kanun kapsamında korunmaya muhtaç çocukların yanı sıra suça sürüklenen çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması esasları düzenlenmiştir. ÇKK Madde 5'te çocuklara yönelik Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlere yer verilir. Bu kapsamda;

"a) Danışmanlık tedbiri, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilere ve çocukların gelişmesini sağlayan eğitim olanaklarına ilişkin sorunlarda yol gösterici bir mekanizma olarak ön plana çıkmaya,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir" (Toroslu ve Feyzioğlu, 2015: 758-759).

2.2. SUÇ KAVRAMI ve SUÇ KURAMLARI

Suç kavramı yüzyıllar boyunca süregelen toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemen her toplumda içinde yaşanılan toplumun doğru ve yanlış algıları, o toplumun suç ve ceza kavramlarını geliştirmektedir. Suçun tanımı ülkeden ülkeye değişebildiği gibi, zamandan zamana da değişebilmektedir. Bundan yüz yıl önce suç olarak kabul edilmeyen bir eylem, şimdilerde suç olarak kabul edilebilmekte ya da yaşanılan coğrafyadan coğrafyaya göre suç tanımları değişebilmektedir. Örneğin Amerika'da bir eylemin suç olarak tanımlanması, aynı zaman diliminde dahi, yaşanılan eyalete göre farklılık gösterebilmektedir. Genel anlamda uyuşturucu madde ile ilgili davranımlar suç kabul edilse de verilen cezalar yaşanılan eyalete göre farklılık gösterebilmektedir. Türkiye'de " Töre Cinayetleri" olarak bilinen cinayetler yasal olarak suç sayılmasına karşın; toplum içinde bazı insanlar tarafından suç niteliği taşımadığı inancı geliştirilmiştir. Çoğaltılabileceği gibi tüm bu örnekler ışığında; suç kavramının tanımını yapmak sanıldığı aksine hiç de kolay değildir. Tez çalışmasının daha anlaşılabilir olması sebebi ile suçun genel tanımları ve özellikle de tez kapsamında konu alınacak olan suça sürüklenen çocukların, suç teorileri de göz önünde bulundurularak incelemek yararlı olacaktır.

Suç, halen güncelliğini koruyan, toplumsal hayat içerisinde sıklıkla karşılaşılan önemli problemler arasında yer almaktadır (Kızmaz, 2004: 292). Çocukların işlediği suçlar ise hukuksal bir kavramdan ziyade psikopedagojik bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorunun ortaya çıkmasında aile ve sosyal çevrenin önemli bir etkisi bulunmaktadır (Gürel, 2009: 85). Eysenck (1990: 245), suç davranışının, bireyin genetik altyapısı ile sosyal çevrenin etkisiyle ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Konuyla ilgili olarak yapılan araştırmalar, ergenlik döneminin suç işleme açısından önemli bir aşama olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre suç işleme oranı 12 yaşından itibaren artış göstermekte, 18 yaşından sonra ise düşüşe geçmektedir (Moffitt, 1993: 676). Çocuklar tarafından işlenen suçlar ile yetişkinlik döneminde bireylerin işlediği suçlar, çocukların işlediği suçların ergenlik dönemine rastlaması yönünden birbirleriyle ayrılmaktadır. Genellikle problemli bir dönem olarak görülen ergenlik döneminde çocukların suç işlemeye daha yatkın oldukları görülmektedir

(Yavuzer, 1993: 270). Yörükoğlu'na göre, gençlik döneminde işlenen suçlar çok çeşitli bir yapıya sahiptir. Bu dönemde bireylerin suç işlemelerinde etkili olan başlıca faktörler, ailesel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal problemler şeklinde temel bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

Psikoanalitik ve Diğer Psikolojik Kuramlar: Suç ve suç işleme davranışı kavramlarının açıklanması hususunda psikoloji kuramları büyük ölçüde farklılık sergilemektedir. Fakat psikoanalitik kuramın kurucusu olarak bilinen Sigmund Freud tarafından suçun psikolojik anlamda tanımlanması hususunda bir ilk gerçekleştirilmiştir. Sigmund Freud'un açıklamaları çerçevesinde; kişilerin suç işleme davranışında bulunmalarının çocukluk dönemlerinde deneyimlenen bağlanma ve ebeveynler ile bağ kurma süreçlerinin mekanizmalarına bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte doğal süreçle orantılı bir biçimde sosyalleşemeyen çocukların kişiliklerinde ortaya çıkacak olan problemlerin kişinin ileriki dönemlerinde antisosyal bir şekilde dürtüsel davranışlar sergilemesine sebebiyet vereceğini ifade etmiştir. Bahsi geçen kişilerin dürtüsel davranışlarını kendilerine yönlendirerek nevrotik olabilmelerinin yanı sıra dürtüsel davranışlarını dış dünyaya yönelterek suça yönelen kişilere de dönüşebilmektedirler (Freud, 1961: 16).

Psikoanalitik teorinin suça yönelik bir başka açıklaması da bir savunma mekanizması olarak nitelendirilen “yer değiştirme” ile yapılmıştır. Söz konusu açıklama çerçevesinde, bireyler öfkelerini öfkenin kaynağına yönlendirememektedirler. Bu durumun ise öfkenin kaynağı olan kişinin kendisine zarar vereceğinin bilincinde olmasından kaynaklanmaktadır. Bu tarz bir durumda kişi, öfkesini zararsız olarak bildiği bir başka nesneye yönlendirecek ve saldırgan bir davranışta bulunabilecektir. Neo-psikoanalitik kuramcı Bowlby'a göre, suç davranışının ortaya çıkması çocuğun annesinden erken dönemde ayrılması ile bağlantılı bir durumdur. Bowlby' in ifadeleri çerçevesinde annesinden bir sebeple ayrılmak mecburiyetinde kalmış olan çocukların ileriki dönemlerde ihtiyaç duyacakları sosyal gelişiminin kopmuş olan duygusal bağ sonucu büyük ölçüde zarar gördüğü belirtilmektedir (Bowlby, 1980: 238). Bu durumun ergenlik ve erişkinlik dönemine gelen kişiler açısından dış dünyayla ve diğer kişilerle kurdukları iletişim hususunda pek çok probleme sebep olduğu ve suç davranışını oluşturduğu ileri

sürülmüştür. Bu hususta Psikoanalitik kuramın dışında diğer kuramlar tarafından suç ve suç işleme davranışına pek çok farklı bakış açıları kazandırılmıştır. Eysenck’ tarafından geliştirilen suçun biyo-sosyal teorisi, bu kuramlar arasında yer almaktadır. Eysenck’in ifadelerine göre, suç davranışı bireyin genetik alt yapısı ile sosyal çevresinin etkileşiminden doğmaktadır (Eysenck, 1990: 245).

Biyolojik Kuramlar: Eysenck’in geliştirdiği kuram ile paralellik gösteren genetik görüş de bireylerin sahip olduğu genetik alt yapının büyük ölçüde önem arz ettiğini vurgulamaktadır. Genetik kuramların incelemesi yapılırken ‘47 XYY kromozom hipotezi’ suç davranışına, erkeklerde bulunan ekstra Y kromozomunun sebep olduğunu ifade etmektedir. Bu erkekler “Klinefelter sendromlu” olarak adlandırılırlar. Bu görüş çerçevesinde bu sendroma sahip olan erkeklerin diğer erkeklerle kıyasla çok daha erkeksi tavırlar sergiledikleri ve dolayısıyla daha saldırgan davranışlar sergileyecekleri düşünülmektedir. Suç ve suç işleme davranışına yönelik olarak yürütülen araştırmalar kapsamında baş bölgesine alınan darbeler ile suç arasındaki bağı araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar bir başka görüşü savunmaktadır. Bu görüşe göre, başa alınan darbeler sonrasında yapılan incelemeler sonucunda kişilerin alınan darbelerden sonra kişilik özellikleri farklılaşmaya başlamaktadır. Darbeler bireylerin bilişsel fonksiyonlarının büyük bir bölümüne etki ettiği için bireyler plan yapmakta ve davranışlarının sonuçlarını tahmin etmekte güçlük yaşamaktadırlar. Bireylerin bilişsel düzeylerinde ortaya çıkan bu durumun onları suça yöneltebileceği savunulmaktadır. Özellikle frontal loba alınan darbelerin, bireylerin apatik olmasına, suç işleme davranışının artmasına neden olduğu ileri sürülmektedir. Bir diğer risk faktörü de “Korsakoff Psikozu” ve “Huntington Koresi” olarak görülür ve bu da kişilerin öfke ve sinirlilik durumlarında artışa yol açmaktadır. Bu husustaki bir diğer teori olan evrimsel biyoloji çerçevesinde, “saldırgan davranış” hayatta kalma bakımından adaptif bir davranış olarak nitelendirilir ve bireylerin yaşadıkları duruma göre temel gereksinimlerini karşılayabilmek için gereken davranışları sergileme eğilimi şekli olarak savunulmaktadır (Oral, 1999).

Sosyal Kuramlar: Sosyal öğrenme kuramı, suç davranışının ortaya çıkışını aile, arkadaş ve alt kültür öğelerini inceleyerek araştırmaktadır. Genellikle suç işleme

davranışı sergileyen bireylerin, saldırgan olmayı çocukluk dönemlerinde öğrendikleri düşünülür. Bandura'ya (1973) göre bu süreç iki farklı şekilde gelişmektedir. Bunlar;

(a) Bireyin kendi davranışının sonucunda öğrenmiş olduğu;

(b) Bireyin bir başka bireyin davranışını gözlemlenmesi sonucunda öğrenmiş olduğu davranış ve bilgi.

Birey eğer çocukluk dönemlerinde sergilediği bir saldırgan davranış sonucunda ceza almıyor, aldığı ceza bir anlam ifade etmiyor veya davranış sonucunda ödüllendiriliyorsa, yapılan davranışın tekrar sergilenme olasılığının büyük ölçüde artış gösterdiği düşünülmektedir. Bununla birlikte çocuk, aile içerisinde ya da büyüdüğü ortam içerisinde aile üyeleri veya etrafındaki diğer bireylerin şiddet kullanmalarına tanıklık ediyorsa, çocuğun ileriki yıllarda benzer davranışlar sergileyeceği düşünülmektedir. Suç işleme davranışın ortaya çıkışını açıklamaya yönelik sosyal öğrenme teorisiyle benzerlik gösteren bir diğer bakış açısı da kazanç-kayıp teorisidir. Kazanç-kayıp teorisine göre, bireylerin sergilemiş oldukları davranışlar sonucunda kazandıkları ve kaybettikleriyle ilintili olarak bu davranışları sergilemeyi sürdürdükleri veya sergilemekten vazgeçtikleri öne sürülmektedir. Bu teori çerçevesinde suç işleme ya da işlememe davranışını, yapılan davranışın sonuçları ve bireylerin bu davranışın sonucu ile ilgili geçirdikleri öğrenme süreci belirlemektedir. Ayrıca suç işleme davranışı ile ilgili olarak çevre faktörü üzerinde de durulmuştur. Gençlerin suç davranışını sergilemesinde akran çevresinin büyük ölçüde etkili olduğu ve suç davranışını ödüllendiren veya pekiştiren toplulukları tarafından bireylerin suç işleme davranışlarını arttırdığı vurgulanmıştır (Timmerman ve Emmelkamp, 2005: 168).

2.3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN TANIMI

Tarihsel süreç içerisinde bütün toplumlarda hem yetişkin bireyler hem de doğruyu yanlıştan, iyiyi kötünden kesin olarak ayıramayan ruhsal ve fiziksel yönden yeterli olgunluğa erişmemiş olan çocuklar suç işlemişlerdir. Suçun öznesi konumunda yer alan, bir suça bulaşan çocuklar Türkiye ve dünyada önemli problemler arasında

yer almaktadır. Bu problemin çözüme kavuşturulması adına yöneticilerden somut birtakım adımlar atılması beklenmektedir. Hemen hemen her toplumda, yetişkin bireyleri suç işlemeye iten nedenlerle çocukları suç işlemeye iten nedenler birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Yetişkin bireyleri ve çocukları suç işlemeye iten sebeplerin başında toplumun sahip olduğu sosyokültürel yapı gelmektedir. Bu yapı toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Zaman içerisinde de değişen sosyokültürel yapı, bir toplumun sahip olduğu genetik kodları ifade etmektedir (Tokdemir ve diğ., 2008: 155).

Çocuk ve çocukluk gibi kavramlar ile ilgili olarak üzerinde uzlaşa sağlanmış, herkes tarafından kabul edilen tanımlamalar bulunmamaktadır. Diğer alanlarda olduğu gibi hukuk disiplini de kendi objektifinden çocuk kavramına bir tanım getirmeye çalışmıştır. Hem ulusal hem de uluslararası metinlere bakıldığında çocuk ile ilgili olarak çeşitli tanımlamaların bulunduğu gözlemlenmektedir. 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilen, Türkiye’nin de 1990 yılında imzaladığı ÇHS tüm dünya genelindeki çocukların koruma altına alınmasına ilişkin çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu sözleşmenin 1. maddesi çocuk kavramı için şu tanımlamada bulunmuştur: *“Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar herkes çocuk sayılır”* (Birleşmiş Milletler, 2004).

1985 yılında kabul edilen Beijing (Pekin) Kuralları (Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar) uyarınca dünya genelinde çocukları korumak üzere belirlenen ilkeler doğrultusunda bir dizi standart prosedür geliştirilmiştir. Beijing Kuralları’nda yer alan 2. madde çocuk kavramı için, *“mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişi”* tanımlamasında bulunmuştur. 1990 yılında BM Genel Kurulu tarafından görüşülerek imzalanan Riyad İlkeleri (Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri) Beijing Kuralları üzerinde uygulanabilirliği artırmak amacıyla yapılacak denetimlere yönelik bir dizi standart getirmektedir. Riyad İlkeleri kabul edildiğinde Havana Kuralları (Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Kurallar) adıyla sözleşmenin tarafı olan devletler gözetimine alınan veya tutuklanan

çocuklara ilişkin atılması gereken adımları onaylamışlardır (Hançereli, Sevinç, Güner ve Öner, 2011: 223).

Genel olarak çocuk kavramı tanımlanırken yaş ve olgunluk kavramları üzerinden hareket edildiği ve bu şekilde bir tanımlama yapıldığı görülmektedir. Cezai sorumluluk bakımından genel olarak belirli bir yaştan esas alınması gerektiği görüşü kabul edilmektedir. Nitekim, cezai sorumluluk yaşını modern Avrupa ülkelerinden Romanya ve Belçika 18; İspanya, İskoçya ve Portekiz 16; Norveç, Finlandiya, Danimarka ve İsveç ise 15 olarak kabul etmektedir. Cezai sorumluluk yaşı Almanya, Macaristan, Avusturya ve İtalya’da 14; Fransa, Yunanistan ve Polonya’da ise 13 yaş kabul edilmektedir. Bazı ülkelerde cezai sorumlulukta yaş ile özgürlüğü kısıtlayan cezaların verilmesinde yaş bağlamında bir dizi farklılıktan söz edilebilmektedir. Hollanda ve İngiltere gibi ülkeler buna örnek olarak gösterilebilir. Buna göre cezai sorumluluğun karara etkisinde İngiltere 10 ve Hollanda 12 olarak bir değerlendirmede bulunmaktadır. Ancak özgürlüğü kısıtlayan cezaların 15 yaşından önce verilememesi de bu ülkeler tarafından yürütülen standart bir uygulama olarak dikkat çekmektedir (Kurtuluş, 2013: 9).

Zaman içerisinde hukuk nosyonunda yaşanan gelişim ve değişim ile birlikte hukuki metinlerde insana önem verilmeye başlanmış, insan unsuru ön plana çıkarılmıştır. İnsanın ve insan haklarının ön plana çıkarılması, insanın gelişim evresinin ilk aşaması olan çocukluğa da daha fazla önem verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bireylerin sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmeleri, ilerleyen yaşlarda da fizyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklı olmalarına sebebiyet verecek ve daha iyi bir toplum ortaya çıkaracaktır. Çocuk suçluluğu, Batı’da ilmi literatür içerisinde “Juvenile Delinquency” teriminin bir yansıması olarak ifade edilmektedir. Bu terim genel olarak toplumda belirli bir yaşa ulaşmamış kişilerin suça yönelme davranışlarını irdelemektedir. Devletler gelinen noktada çocuk suçluluğuna dair önlem ve uygulamalarında önemli gelişmeler kaydetmişlerdir (Estrada, 1999: 26).

Ceza hukuku alanında yaşanan gelişmeler, çocuklara özel bir önem verilmesini de zorunlu hale getirmiştir. XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan yeni anlayış ile birlikte çocukların yetişkinlerden farklı bir statüde değerlendirilmesi

gerektiği gr benimsenmeye balanmıtır. Tarihsel süreç içinde ocuk suçluluğuna yönelik tanımlamalarda sırasıyla: “suçlu ocuk”, “suça sürüklenen ocuk”, “suça itilmiş ocuk” ve son olarak da “kanunla ihtilaf halinde ocuk” olarak gelimitir. O dönemden günümüze kadar hazırlanan hukuki metinler de değerlendirildiğinde çocukların yetişkinlerden farklı bir statüye tabi tutulması anlayışının yerleşik hale geldiği görülmektedir. Türkiye’de çocuklara ilişkin yapılan ve pozitif ayrımcılık olarak kabul edilebilecek düzenlemeler 1979 yılında yasalarda kendisine yer bulmaya balamıtır (Hacıoğlu, 1985: 8). Dünya genelinde yaşanan gelişmelere bakıldığında çocukların yargılandıkları mahkemelerin yetişkinlerden ayrılmaları gerektiği şeklinde bir anlayışın ortaya konulduğu görülmektedir. Bu anlayış sonucunda çocukları yargılamak için özel mahkemelerin kurulmasına ön ayak olmuştur. 1878 yılında ABD Massachusetts’de kurulan ilk ocuk mahkemesini Chicago’da 1899 yılında kurulan diğer bir ocuk mahkemesi izlemiştir. Akabinde İngiltere 1905, Kanada ve Portekiz 1911, Belçika 1912, Fransa 1912, İtalya 1934, Avusturya 1919, Macaristan 1913, Polonya 1919, Yunanistan 1939 Japonya 1923 yılında Meksika 1939, ili 1928 yılında ilk ocuk mahkemelerini kurmuşlardır. ocuk mahkemeleri zamanla Avrupa’nın dört bir tarafına yayılmıştır (Hacıoğlu, 1985: 24).

1987 yılında Türkiye’de de yalnızca çocukların yargılandığı ocuk mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemeler halen faaliyetlerini sürdürmektedir. Çocuklara ilişkin farklı statülerin belirlendiği hukuki metinler ve Avrupa Birliği kapsamında yapılan düzenlemeler ele alındığında çocuklarla ilgili yapılan düzenlemelerin onları cezalandırmaktan çok ıslah edici bir niteliğe sahip oldukları görülmektedir. Buna göre öncelikli amaç çocuğun kazanılması ve toplumsal hayat içerisinde yeniden var olmasının sağlanmasıdır. Türkiye ocuklara ilişkin yaptığı kanuni düzenlemelerde de bu doğrultuda adımlar atmış ve çocuğun korunmasını esas almaktadır. Hukuki metinlerde suç işleyen ocuk, sanık veya buna benzer terimlerin kullanılmasından kaınılmı ve “suça sürüklenen ocuk”, “suça itilmiş ocuk” gibi kavramlara yer verilmiştir. ocuk Koruma Kanunu’na bakıldığında çocuğun suç işleyen bir özne olarak kabul edilmesinden kaçınıldığı görülmektedir. Buna göre suçlar genellikle çocuğun içerisinde bulunduğu aile, arkadaş, evre, ekonomik-sosyal ortam gibi faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu faktörler, çocuğun suça

sürüklenmesine neden olmaktadır. Çocuk, suça konu eylemi işlediği anda 12 yaşını bitirmesi fakat 15 yaşını doldurmaması halinde ehliyetsiz kabul edilmektedir. İşlenen suçun hukuksal açıdan anlamı ve yaratacağı sonuçların algılanıp algılanamamasına yönelik kanıya göre bu genel kabulde bir değişiklik yaşanabilmektedir. Buna göre bu sonuçları algılayabilen ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneği gelişmiş çocuklar için cezai sorumluluk söz konusu olmaktadır. Bu yaştaki bir çocuğun kusurlu olup olmadığı, çocuk hâkimleri tarafından uzman doktorlar ve mahkeme bünyesinde çalışan sosyal çalışma görevlileri tarafından hazırlanacak raporların incelenmesi doğrultusunda tespit edilecektir. Kusurun mahiyetini ayırt edemeyecek bir çocuk ile ilgili olarak ceza uygulanması söz konusu değildir. Hâkim tarafından gerekli görülmesi halinde çocuk hakkında onu koruyucu, eğitici ve topluma kazandırıcı çeşitli güvenlik tedbirlerine başvurulabilmektedir. Kusurun mahiyetini yeterli düzeyde ayırt edebilecek yetkinliğe erişen ve suçun kanuni karşılığını algılayabilen çocuklara yönelik indirimli cezalar söz konusu olmaktadır (TCK 31/2. Madde, 2004).

15-18 yaş grubundaki çocukların ise teoride işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabildiği kabul edilir. Nitekim 12-15 yaş arasındaki çocuklar için sosyal inceleme raporlarının hazırlanması şart iken; 15-18 yaş arası çocuklar için hakim taktirine bırakılmıştır. 15-18 yaş arası çocukların cezai ehliyetlerinin olup olmadığı konusu da doktor raporları ve sosyal inceleme raporlarının incelenmesi neticesinde hakim taktirine bırakılmaktadır. 18 yaşından küçükler Ceza Adalet Politikası doğrultusunda sosyal açıdan korunacaklar kapsamına alınmıştır. Bunun nedeni 18 yaşından küçük bireylerin gelişimlerini tam olarak tamamlamamış olmalarına yönelik genel kabulün bulunmasıdır. 18 yaşından küçüklerin korunması için kanunda *“bu çocuklar hakkında cezalarda indirimler yapılmak suretiyle hüküm kurulur”* (TCK 31/3. Madde, 2) ifadesine yer verilmiştir. Suça sürüklenen çocuklarda yapılan indirim oranlarında da farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre 12-15 yaş grubundaki bir çocuğa uygulanacak indirim, 15-18 yaş grubundaki bir çocuğa uygulanacak indirimden daha fazladır.

2.4. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ

Türkiye’de köyden kente yapılan göçler ile birlikte toplumsal sorunlarda ve suç davranışında da bir artış yaşanmaya başlamıştır. Kentleşmenin böyle bir sonuç doğurmasında en önemli etken, ortaya çıkan problemlere çözüm getirebilecek kurumsallaşmanın sağlanamamış olmasıdır. Türkiye’de suça sürüklenen çocuk sayısının yüksek olmasında resmi kuruluşlar ile suçu önlemeye ilişkin faaliyetlerde bulunan yan kuruluşların yetersiz oluşu ön plana çıkmaktadır. (Çoşar, 2005: 325).

Çocuğun sosyalleşmesinde aile çok önemli bir etkiye sahiptir. Birey toplumsallaşma sürecine aile ile giriş yapmakta, sonrasında içerisinde bulunduğu sosyal çevre, okul çevresi ve etrafındaki kitle iletişim araçları bu toplumsallaşma sürecinde etkili olmaktadır. Bireyin sergilediği davranışlar, içerisinde bulunduğu toplumun kültürel bir yansıması konumundadır. Bireyin sosyalleşmesi yalnızca ait olduğu toplumun kültürüne bağlı olmamakta okul, aile ve arkadaş çevresi gibi ortamların da etkisiyle şekillenmektedir (Solak, 2008: 166). Bir çocuk, ailesinin ardından sosyal çevre olarak okulla karşılaşmaktadır. Okul, yalnızca belirli bir müfredatı çocuğa aktarmamakta, aynı zamanda çocuğu topluma yararlı bir birey olarak yetiştirmektedir. Bu yönüyle okulun, toplumun örgütlü bir kurumu olduğu söylenebilir. Okulda çocuğun uyması gereken birtakım kurallar bulunmaktadır. Çocuğun bu kurallara uygun davranması gerekmektedir. Disiplin problemi olan ve okula devamsızlık yapan çocuklar ile ilgili olarak okul idarecilerinin önlem almaları gerekmektedir. Okulun üzerine düşen görevi yerine getirmemesi halinde bireyin çevresi ile olan ilişkileri de bu durumdan zarar görmekte ve birey başarısızlıkla karşı karşıya kalmaktadır (Solak, 2008: 167).

Çocuk, aile içinde dünyaya gelmekte ve içerisinde bulunduğu gelenek ve göreneklerle bağlı olarak ona biçilen role uygun biçimde yaşamını sürdürmektedir. Aile içi ilişkilerde yaşanan toplumsallaşmanın kötü bir seviyede olması, çocuğun da suç sonucu doğurabilecek davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Çocukların suça sürüklenmelerinde aile, çok önemli bir etkiye sahiptir (Ereş, 2009: 93). Çocuk veya genç, toplum tarafından kendisine biçilen role uygun bir yaşam sürdürmektedir. Bu süreçte bireyin içerisinde bulunduğu toplumun suç ile ilişkili olması halinde suça

daha yatkın bir tavır sergilediği görülmektedir (İçli, 2009: 8). Arkadaş çevresi de çocuğun sosyalleşmesinde etkili olan bir faktör konumundadır. Çocuğun arkadaş çevresi suç işlemeye eğimli çocuklardan oluşuyorsa zamanla çocukta da bu yönde bir davranış görülebilmektedir. Çocuk büyüdükçe ailesinin kendisi üzerindeki etkisi azalmakta, kendi akranlar ve arkadaş çevresi, davranışları üzerinde daha etkili bir konuma gelmektedir. Çocuklar, çevrelerindeki bireylerin etkileri altında kolaylıkla kalabilecek bir yaş grubundadır. Çocuğun arkadaş çevresinin belirli suçların faili kişilerden oluşması halinde çocuğun suça karışması da olasıdır.

Çocukların suça sürüklenmeleri ile ilgili olarak yapılan çeşitli çalışmalar, ailenin sahip olduğu nitelikleri ve ailenin işlevlerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarda ailenin niteliklerinden, ebeveynlerin eğitim düzeyi, anne-baba mesleği, kardeş sayısı ve ailedeki birey sayısının çocukların suç davranışı ile bir ilişkisi bulunduğu anlaşılmıştır. Aile ilişkileri yeterince güçlenmeyen çocuklarda suça sürüklenme oranının arttığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin, çocuklarını kontrol ettikleri ve çocuklarına destek oldukları ailelerde suç davranışına daha nadir rastlanmaktadır. Ebeveynlerin tam karşıtı bir tutumu, aile içindeki uyumsuzluklar ve çocuğun maddi gereksinimlerinin tam olarak karşılanamaması ise suç davranışı sonucunu doğurabilmektedir (Balkaya ve Ceyhan, 2007: 15). Ayrıca çocukların duygusal istismarı da suç davranışları ile ilişkilidir. Sutherland (1939), suça sürüklenen çocukların ailelerini incelemiş ve birtakım ortak özellikleri tespit etmeye çalışmıştır. Bu çalışma kapsamında, ailede suça bulaşan kişilerin bulunması, anne ya da babanın kaybı, ihmalkarlık, otoriter aile yapısı, kıskançlık gibi durumların suça sürüklenen çocukların ortak özellikleri olduğu anlaşılmaktadır. Çocukların sosyal gelişimleri için anne ve babalarının onlara iyi bir rol model olmaları gerekmektedir. Risk altında bulunan çocukların aileleri, çocuklarına rol model olmakta güçlük çeken ebeveynlerden oluşmaktadır. Bunun yanında bu tipteki ailelerde, anne ve babalarının çocuklarına karşı ilgisiz, onları önemsemeyen, onlara destek olmak yerine yanlışlarını yüzlerine vuran kişiler oldukları görülmektedir. Suça sürüklenen çocuklarla herhangi bir suça bulaşmamış çocukların ailelerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada, ailenin kalabalık olmasının, parçalanmış bir aile yapısının olmasının ve ev içinde disiplinin yeterli ölçüde sağlanamamasının çocukları suça sürüklediği sonucuna ulaşılmıştır.

(Öztürk, 2013: 22). Yapmış olduğum bu araştırmada da; aile yapısı ve işlevinin çocuklar üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir. Edinilen sonuçlarda, suça sürüklenen çocukların %82,8'inin dört veya daha fazla kardeş sayısı olduğu görülmektedir. Aile içinde olumlu rol modele sahip olmayan çocuklar %77,2 oranında ve aile içinde yeterli iletişim ve etkileşime sahip olmayan çocukların %89,2 oranında olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan diğer çalışmalarda suça sürüklenen çocukların aile yapılarında parçalanmış ailelerin çoğunlukta olduğu belirtilmektedir. Bu çalışma kapsamında suça sürüklenen çocukların aile yapılarının %82 oranında çekirdek aile olduğu, parçanmış aile yapısı oranının %10,4 olduğu görülmektedir. Çocuklarla yapılan bireysel görüşmede edinilen bilgiler doğrultusunda, bu noktada belirtilmesi gereken önemli unsur: Çekirdek aile içinde yaşayan çocukların büyük bir kısmının babalarının çalışmak için şehir dışında yaşamaları, aileleri ile birlikte aynı evde yaşamadığı bilgisidir. Bu bilgi göstermektedir ki; her ne kadar teorikte aileler çekirdek aile yapısı içinde olsa da; pratikte babanın aile içinde geçirdiği sürenin kısıtlı olduğu, annenin çocuklar üzerinde tek ebeveyn rolü üstlendiği ve bu durumun çocukların suça sürüklenmesinde etkin sebep olduğu söylenebilir.

Suçta sürüklenen çocukların ebeveynlerinin eğitim durumlarıyla ilgili olarak incelendiğinde de çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Buna göre suça sürüklenen çocukların anneleri %76,6, babaları ise %40,7 oranında okuma yazma bilmemektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan çocuk hükümlüler anketine göre ise çocukların anneleri %73,7, babaları %39 oranında okuma yazma bilmemektedir (Yavuzer, 1993: 300). Bu çalışmada da elde edilen bulgulara göre suça sürüklenen çocukların annelerinin büyük kısmı okuma yazma bilmezken; babaları da yalnızca okuma yazma bilmektedir. Çocuklar, özellikle küçük yaşlarda kendilerine bir rol model seçmektedirler. Çocukların örnek aldığı bu kişi, ilerleyen yıllarda çocuğun sergilediği davranışlar üzerinde dolaylı da olsa etkili olmaktadır. Aile içerisinde suça bulaşmış veya suç işlemeye yatkın kişilerin varlığı, çocukların da daha kolay suça bulaşmalarına neden olmaktadır. Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda, ebeveynlerinden biri veya ikisi suç işleyen çocukların genel ortalamadan daha fazla suç işlemeye yatkın olduklarını ortaya koymuştur (Musick, 1995: 21). Nitekim bu

araştırmada da suça sürüklenen çocukların olumlu rol model alma durumunun çoğunlukla olmadığı görülmektedir.

Aile içerisinde çocuk sayısının çok olmasının da suça sürüklenme riski üzerinde artırıcı bir faktör olduğu görülmektedir. Genellikle çocuk sayısı fazla olan ailelerde ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zaman daha az olmaktadır. Çocuk sayısının artması, evde yaşayan kişi sayısını da artırmakta, bu da ev içerisinde çatışmanın ve öfkenin artmasına neden olmaktadır (Turan, 2012: 53). Bu çalışmada da suça sürüklenen çocukların dört ve daha fazla kardeşe sahip olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve çocuğun ebeveynleri ve diğer aile bireyleri ile olan ilişkileri, aile içi ilişkiler şeklinde adlandırılmaktadır. Ana-baba-çocuk arasındaki ilişkilerde anne ve babanın ebeveynlik davranışları ile onların bu davranışlara ilişkin algısı ön plana çıkmaktadır. Bu algı, toplumlaşma sürecini de şekillendirmektedir (Akalın, 1999: 524-533). Aile içi ilişkilerin zayıfladığı durumlarda, aile bireylerinin birbirlerine karşı olan sorumluluk düzeylerinde de bir azalma yaşanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak bireyler birbirlerine karşı daha az ilgi ve şefkat gösterir hale gelmektedir. Bu sağlıksız aile ortamının çocuklar üzerinde bazı olumsuz etkileri bulunmaktadır. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuğun suça sürüklenmesi de çok daha kolay olmaktadır (Çelik, 2003: 11). Sık sık kavganın ve bireyler arasında çatışmaların yaşandığı ailelerde, sevgi görmeyen çocuklar yetişmektedir. Bu çocuklar, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde suça sürüklenen bireyler haline gelebilmektedirler. Nitekim bu çalışma sonuçlarına göre de suça sürüklenen çocuklarda aile içi iletişim ve etkileşim yetersizdir.

2.5. ÇOCUKLARDA SUÇ TÜRLERİ

Konuyla ilgili olarak kaynaklar incelendiğinde çocuk suçluluğuna yol açan sebepler ile ilgili birçok farklı sınıflandırmanın yapıldığı görülmektedir. Çocukları suça sürükleyen sebepler, Wasserman ve arkadaşları tarafından bireysel, ailesel, akrana ait, okul ve topluma ait etmenler şeklinde sınıflandırılmıştır (Wasserman, Keenan, Tremblay, Coie, Herrenkohl, 2003: 1-3).

Erkan ve Erdoğan (2006) ise çocuk suçluluğunun nedenlerini biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yaklaşımlar şeklinde üç gruba ayırmaktadır. Biyolojik yaklaşımlara göre suça sürüklenen çocuklarda hormonal birtakım dengesizlikler ve kalıtsal bozukluklar yer almaktadır. Bu kişilerde beyin anormallliği olduğu savunulmaktadır. Sosyolojik yaklaşımlar ise çocuğun suça sürüklenmesinde içerisinde bulunduğu toplumun etkili olduğunu savunmaktadır. Psikolojik yaklaşımlar da düşünce, duygu ve davranışlarda yaşanan bozuklukların ruhsal bunalımlara sebebiyet verdiğini, bunun sonucunda da suça sürüklenen çocuklarla karşılaşıldığını ileri sürmektedir. Çocuk suçluluğu, tek bir nedenle açıklanamayacak yapıda, karışık bir olgu konumundadır. Bir çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan nedenlerin başında çevresel ve toplumsal etmenler gelmektedir. Çocuk suçluluğuna özellikle kentlerde rastlanmaktadır. Genellikle kırsal kesimlerde yaşayan çocukların, herhangi bir suça bulaşmadıkları söylenebilir. Kentlerde yaşayan çocuklarda çocuk suçluluğu görülmesinde maddi gereksinimlerin karşılanması ihtiyacının ön plana çıktığı belirtilmelidir. Türkiye’de en fazla mala karşı suçlar işlenmektedir (Bal, 2004: 20).

Toplumsal faktörlerin yanında bazı kişisel özellikler de çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olmaktadır. İstanbul Kriminoloji Enstitüsü’nde yapılan bir ankette, ağır beden ve ruh hastalıkları geçirmiş çocukların oranı, % 13 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç suçun sebepleri arasında gösterilen psikopatolojik etmenlerin de etkisini kanıtlar niteliktedir (Balcı, 2011: 47). Suçluluk kavramı hakkında yapılan ilk araştırmalarda bir suçun sebebi olarak biyolojik ve fizyolojik etmenler ön plana çıkmıştır. Zaman içerisinde bu araştırmalarda farklı noktalar üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak son dönemde yapılan araştırmalarda suça sürüklenmede toplumsal özelliklere çok daha fazla önem verildiği görülmektedir. Suç, sosyal bir problemdir ve toplumsal yapı ile de yakından ilişkilidir. Mevcut problemin mahiyeti ve kapsamı ise toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006:8).

Tablo 1 ve Şekil 1 içerisinde Türkiye’de 2017 yılında suça sürüklenen çocukların en çok işledikleri suç türleri ve yaş aralıkları verilmiştir. Çocukların en fazla karışmış oldukları suçun mal varlığına karşı olan suçlar olduğu görülmektedir. Toplumların yaşadığı sosyal sorunların, çocukların davranışları üzerinde de

belirleyici olduğu söylenebilir. Gelir dağılımindaki dengesizlikler, yoksulluk gibi temel sosyal sorunların, çocukların suça sürüklenmesinde etkin rol oynadığı düşünülmektedir.

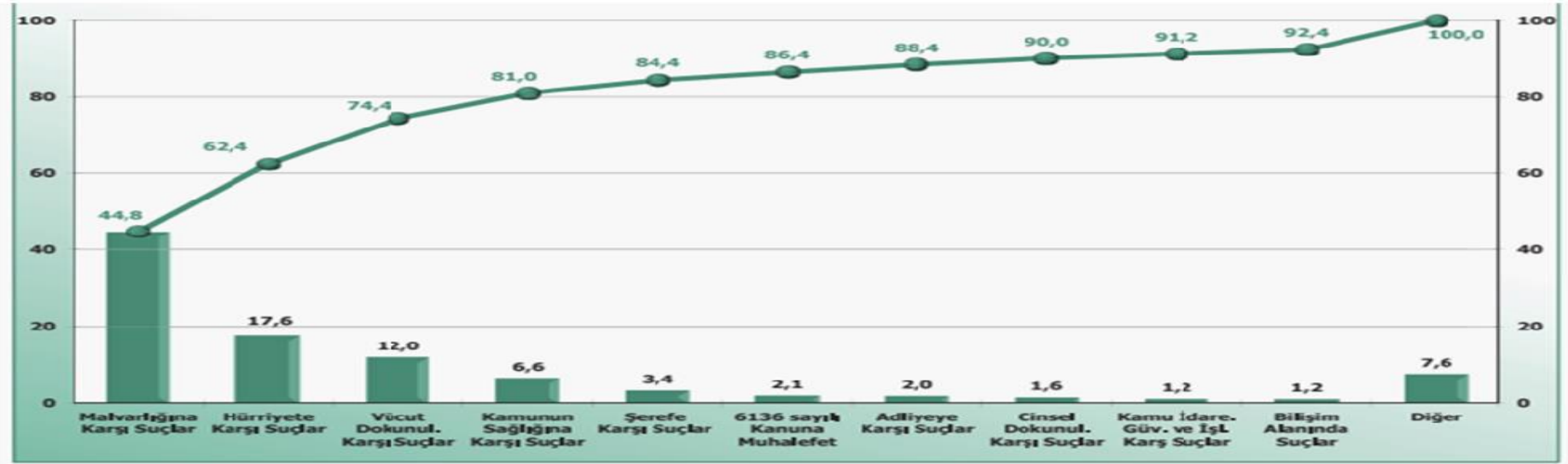

Tablo 1: Açılan Davalardaki Suç Dağılımları (2017)

İsnat Edilen Suç Türü	Açılan Davalardaki Suç Sayısı	%	Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı						Toplam
			T.C. Uyruklu				Yabancı Uyruklu		
			12-15 Yaş		15-18 Yaş				
			E	K	E	K	E	K	
Malvarlığına karşı suçlar	44.499	44,8	18.556	1432	22.174	1341	921	75	44.499
Hürriyete karşı suçlar	17.539	17,6	6747	606	9235	604	330	17	17.539
Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar	11.935	12,0	3631	766	6655	708	164	11	11.935
Kamunun sağlığına karşı suçlar	6531	6,6	1408	177	4650	223	72	1	6531
Şerefe karşı suçlar	3372	3,4	830	377	1712	422	26	5	3372
6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun	2040	2,1	594	17	1363	30	36		2040
Adliyeye karşı suçlar	1940	1,6	408	137	1194	168	29	4	1940
Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar	1603	1,2	750	27	763	12	51		1603
Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar	1214	1,2	326	26	807	41	14		1214
Bilişim alanında suçlar	1162	1,2	621	22	497	21	1		1162
Genel tehlike yaratan suçlar	983	1,0	314	9	635	18	7		983
2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu	772	0,8	255	15	412	67	18	5	772
6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun	710	0,7	148	1	560	1			710
Kamu güvenine karşı suçlar	694	0,7	124	49	284	67	127	43	694
5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	682	0,7	200		348	5	129		682

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu	658	0,7	199	17	373	58	11		658
Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar	622	0,6	254	87	227	52	2		622
Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar	521	0,5	182	14	277	31	14	3	521
Hayata karşı suçlar	406	0,4	110	5	263	13	15		406
Genel ahlaka karşı suçlar	368	0,4	143	24	157	17	27		368
Kamu barışına karşı suçlar	182	0,2	48	4	118	11	1		182
Diğer	977	1,9	266	31	593	64	21	2	977
Toplam	99.410	100	36.114	3848	53.297	3974	2016	166	99.410

Kaynak: Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2017). *Adli İstatistikler 2017*. Ankara.

Şekil 1. Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davalardaki Suçların Pareto Grafiği (2017, %)

Kaynak: Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2017). *Adli İstatistikler 2017*. Ankara.

Tablo 1 ve Şekil 1’de görüldüğü üzere Türkiye’de suça sürüklenen çocukların en fazla karışmış olduğu suçun “malvarlığına karşı suçlar” olduğu görülmektedir. Halk arasında “hırsızlık, kapkaç, yağma” olarak bilinen bu gibi suçlara çocukların yönelmesindeki en büyük sebebin; maddi gelir dağılımındaki dengesizlik, yoksulluk olduğu düşünülmektedir. En çok işlenen %45 mal varlığına karşı suçları takiben “hürriyete karşı suçlar” ın%17,6 olduğu görülmektedir. Bu suç tanımı “tehdit, şantaj, konut dokunulmazlığını ihlal etme, hürriyetten yoksun bırakma” gibi davranımları içermektedir.

2.6. ÇOCUK SUÇLULUĞU TEORİLERİ

Bu bölüm içeriğini; çocuk suçluluğu teorileri oluşturmaktadır. Bu teoriler: Sosyal Yapı Teorileri, Sosyal Süreç Teorileri, Sosyal Tepki Teorileri, Psikolojik ve Biyolojik Teoriler olarak gruplandırılmaktadır.

2.6.1. Sosyal Yapı Teorileri

Kültürel Aktarım Teorisi: Clifford Shaw ve Henry McKay'ın geliştirdiği Kültürel Aktarım Kuramı, fakir ve gecekondu bölgelerindeki suç oranında ortaya çıkan farklılıkları sosyal kurumlar ve sosyal değerler bakımından ele alan çalışmaların sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Clifford Shaw ve Henry McKay tarafından yürütülen ve 23 seneyi kapsayan bir araştırma ile Chicago'nun şehir haritasında çocuk suçluluğunun düşük ve yüksek olduğu bölgeler işaretlenmiştir. Teorinin temelinde sosyal düzensizlikler yer almaktadır. Bahsi geçen araştırma sonucunda, çocuk suçluluğunun düşük olduğu bölgelerde geleneksel tutumlar ve değerlerde tutarlılık görülürken, çocuk suçluluğunun yüksek olduğu bölgelerde çatışan değerlerin yaşandığını ve sosyal denetimin oldukça zayıf olduğu tespit edilmiştir (Öter, 2005: 22). Suçun düşük olduğu yerlerde;

- Aileler çocuklarının gereksinimlerine oldukça duyarlıdır.
- Çocuklar geleneksel kurallar çerçevesinde yetiştirilmektedir.
- Sapmaya yönelik sergilenen tutum ve davranışlara izin verilmemektedir.
- Çocukların davranışları kontrol altında tutulur.
- İhtiyaçların giderilmesinde sosyal kurumlar yeterlidir.

Suçun yüksek olduğu yerlerde;

- Değişik kültürel norm ve değerler bir arada yaşanmaktadır.

- Çocuklar yaşanan norm çatışması içinde kalmaktadır.
- Sürekli bir şekilde göç alınır.
- Suç kültürü çeteler gibi grupları oluşturur.
- Suç kuşaktan kuşağa bir gelenek gibi aktarılır.
- İhtiyaçları karşılama hususunda sosyal kurumlar yetersizdir.

Alt Sınıf Kültür Çatışması Teorisi: 1958 yılında antropolog Walter B. Miller tarafından Doğu Amerika’da büyük bir şehrin gecekondü bölgelerinde yer alan çocuk çetelerinin incelenmesi sonucunda geliştirilen bir kuramdır. Alt sınıf kültür çatışması kuramı ile Miller gecekondü bölgelerinde yer alan çocuk çetelerini ve etkinliklerini açıklamayı amaçlamıştır. Bu kuramın ana düşüncesindeki hareket noktası Amerikan toplumunda orta sınıfın yanı sıra bir alt sınıf kültürünün de kendine özgü niteliklerle yaşamasıdır. Alt sınıf kültür çatışması teorisini kültürel iletişim teorisinden ayıran temel unsur ise suçluluğun maddi kazanç ve toplumsal ayrıcalık sağlamak için alt sınıfların olduğu bölgelerde görülmesi ve kontrol altında tutulmayan çetelerin ve genç grupların eylemleri olarak ortaya çıkmasıdır. Miller’ın ifadelerine göre bahsi geçen bölgelerde dikkat çeken en önemli husus, babalarla aileler arasındaki iletişiminin oldukça zayıf olmasıdır. Dolayısıyla ailede etkin olan ebeveyn görevini anne tek başına üstlenmektedir (Demirbaş, 2001: 128). Nitekim bu çalışmanın bulgular kısmında çıkan sonuçların bu teoriyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Tablo 12’de de görüleceği gibi; bu çalışma kapsamında ele alınan çocukların babalarının evde ailesi ile geçirdiği sürenin kısıtlı olduğu ve annenin çocuklar üzerinde tek ebeveyn rolünü üstlendiği görülmektedir.

Anomi ya da Gerilim Teorisi: 1938 yılında bu teoriyle Robert K. Merton tarafından Durkheim’in anomi kavramına dayanarak çocuk suçluluğuna ilişkin yeni bir açıklama ortaya atılmıştır. Bu çerçevede Durkheim suç sorununun açıklamasını yaparken sosyal düzensizlikler olgusunu kullanırken, Merton’un “Sosyal Yapı ve Anomi” kuramı iki önemli hususa dikkat çekmektedir. Bu hususlar: sosyal

organizasyonlar ve sosyal güçlerdir (Bortner, 1988: 220). Anomi, Durkheim tarafından çocuk suçluluğunu açıklamak amacıyla kullanılan bir kavramdır. Durkheim, sanayi toplumlarındaki karmaşık yapıyı incelemiş ve bu toplumlarda ortaya çıkan değişmeye açıklama getirmeyi amaçlamıştır. Merton, Durkheim'in etkisi altında kalmasının yanı sıra Chicago ekolünden de büyük ölçüde etkilenmiştir. Bireyler toplumsal baskı sebebiyle “kültürel hedefler” ile “kurumsal yollar” arasında büyük bir çatışma yaşarlar. Merton'ın ifadeleri çerçevesinde toplumdaki bireylerin bir bölümü kültürün yaratmış olduğu kariyerli bir meslek sahibi olma, zengin olma, ünlü olma gibi pek çok hedefi gerçekleştirmeyi amaçlarken bazı kurumsal yolları çiğnemekte ve böylece suç işlemektedirler (Demirbaş, 2001: 127).

Fırsat Teorisi: Fırsat teorisi Richard Cloward ile Lloyd Ohlin' in birlikte kaleme aldıkları “Suçlu Çocuk ve Fırsat” (1960) isimli kitap ile ortaya atılmıştır. Richard Cloward ile Lloyd Ohlin, Merton ve Shutherland tarafından ortaya atılan sosyal organizasyonsuzluk teorilerini birleştirmiş ve çocuk çetelerinde uygulamaya koymuşlardır (Bortner, 1988: 223). Cloward ve Ohlin suçlu davranışını açıklarken, belirli fırsatları yakalamak için yasal yollar ve yasal olmayan yollar aynı anda var olmaktadır ve kişinin o fırsatları yakalayabilmesi için var olan yasal yollar engellenirse, birey yasal olmayan yollarla fırsatları yakalamaya çalışacaktır biçimindeki Shutherland'ın aykırılıkların birleşmesi kavramını kullanmaktadırlar (Öter, 2005: 41). Gençler tarafından yasal şanslarının sınırlı olduğu fark edildiğinde toplumda bir konuma sahip olmak için suç alt kültürlerine veya çetelere girilmektedir. Fırsat teorisi çerçevesinde suç, yasal hedefleri gerçekleştirmek için ortaya çıkar ve bu sebeple suç fonksiyoneldir ve faydalıdır. Bu bağlamda çocuk suçluluğu, yasal fırsatların arttırılmasıyla önlenilecektir.

2.6.2. Sosyal Süreç Teorileri

Aykırılıkların Birleşmesi Teorisi: Bu teori Edwin H. Sutherland tarafından geliştirilmiştir. Sutherland, alt kültür teorisini geniş bir şekilde ele alarak Aykırılıkların Birleşmesi Teorisini ortaya çıkarmıştır. Sutherland'ın ifadeleri çerçevesinde, suçlu davranış bireyin en yakınındaki ve yakın bir şekilde iletişim kurduğu bireyler ve gruplar aracılığıyla öğrenilmektedir. Öğrenmenin kapsamında ise özel konuşma, özel

teknik ve kavramlar da yer almaktadır. Bireyin kanunları uyulması gerekmeyen kurallar olarak düşünen gruplar ve çetelerle ilişki içerisinde olması, bireyin ileriki dönemlerde yasaları çiğnemesinde ve suçlu davranışı sergilemesinde büyük ölçüde etkilidir (İçli, 2007: 346). Suçluluk, sosyoekonomik olaylar ya da bireysel özellikler nedeniyle oluşmamaktadır. Dolayısıyla suç, öğrenme sürecinin neticesinde oluşmaktadır (Demirbaş, 2001: 134). Sutherland tarafından toplam dokuz önerme ortaya konulmuştur. Bunlar aşağıda şöyle sıralanmaktadır (Shoemaker, 2010: 185):

1. Suçlu davranış öğrenilir,
2. Suçlu davranış iletişim sürecinde diğer kişilerle iletişim kurulduğunda öğrenilir;
3. Suçlu davranış önce yakın gruplar içerisinde öğrenilir,
4. Suçlu davranışı öğrenme
  - a) Bazen basit yapıda olan bazen de karmaşık yapıda suç işleme metotlarını öğrenme,
  - b) Dürtü, güdü, rasyonalizasyon ve davranışların özel taraflarını öğrenmeyi de kapsar,
5. Dürtü ve güdülerin yönü kabul edilebilir veya edilemez yapıda olan hukuki tanımlar aracılığıyla öğrenilir,
6. Birey, yasaları “uygulanması zorunlu olmayan kurallar” olarak kabul eden diğer bireylerle fazla etkileşimde bulunduğu ve yasaları “mutlaka uygulanması gerekli olan kurallar” olarak kabul edenlerle de az etkileşimde bulunduğu suç işler,
7. Aykırılıkların birleşmesi, yoğunluğu, sıklığı, öncelik sırası ve devam süresi açısından farklılaşır,

8. Suçlu davranışı öğrenme mekanizması da diğer öğrenme mekanizmalarına benzerdir,

9. Suçlu davranış, değerlerin ve ihtiyaçların bir ifadesidir ancak bunlarla açıklanamaz, çünkü suçlu olmayan davranış da yine aynı değerlerin ve ihtiyaçların bir ifadesidir.

Bu çalışmada çıkan sonuçlardan birinin de bu teoriyi destekler nitelikte olduğu belirtilmelidir. Nitekim, çocukların suça sürüklenmesinde içinde yaşadıkları çevredeki davranış kalıplarının etkisi olduğu ve olumsuz davranımı, içinde yaşanılan riskli çevrede öğrendikleri görülmektedir.

Etkisizleştirme Teorisi: Bu teori Grehsam M. Skykes ve David Matza tarafından çocuk suçluluğunun açıklanması amacıyla geliştirilmiştir. Suçlular toplumsal kuralları çiğnediklerinde suçlarını haklı göstermek amacıyla “Nötrleştirme Teknikleri”yle birçok mazeret üretmektedirler. Suçluların haklı çıkmak için kullanmakta oldukları nötrleştirme tekniklerini Skykes ve Matza ortaya koymuştur. Söz konusu teknikler, sorumluluğu reddetmek, kurbanı reddetmek, diğer insanlara zarar verdiklerini kabul etmemek, suçlayan kişileri suçlamak ve üst makamlara başvurmak olarak ifade edilmektedir (Kaner, 1992: 488-490). Bu teoriye şöyle bir örnek gösterilebilir: Yağma suçu ile gelen çocukların bazıları kendilerinin ihtiyacı olduğu için çalmak zorunda kaldıklarını, ancak mağdur olan kişinin zaten herşeyi olduğunu ve bu davranışının aslında mağdura bir zararı olmadığını savunmaktalar. Ancak belirtmek gerekir ki, yapılan suç davranımına bakış açısı bu şekilde olan çocukların sayısı azdır.

Sosyal Kontrol Teorisi: Bu teori Evan Nye (1958) tarafından ortaya atılmıştır. Sosyal Kontrol Teorisinin öncüsü olan Nye (1958), bu alanındaki ilk çalışmayı gerçekleştirmiştir. Nye’ nin ifadelerine göre çocuk suçluluğu, öğrenme sonucunda ortaya çıkar. Ancak temel sebebi kontrol eksikliğidir. Nye’ye göre çocukların sosyalizasyon süreci ile doğru-yanlış bilinci gelişmekte ve sosyal kontrol sosyalizasyon süreci ile ilgilidir. Böylelikle içselleştirilmiş kontrol sağlanmaktadır (Bal, 2004: 20).

Kapsama Teorisi: Bu teoriyi, Chicago ekolünden Park'ın öğrencileri arasında bulunan Walter C. Reckless ortaya koymuştur. Reckless çalışmasında, suçu açıklama hususunda sosyal faktörlerin yetersiz olduğunu öne sürerek bireysel faktörlere odaklanmıştır. Reckless aynı zamanda kriminoloji alanında “self benlik” faktörünün sistematik bir şekilde kullanılmasına da büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Benzer koşullarla karşı karşıya kalmalarına rağmen bireylerin neden farklı davranışlar sergilediklerini içsel ve dışsal kontrol mekanizmalarının etkilerini dikkate alarak ortaya koymuştur ve açıklamaya çalışmıştır. Ona göre bireyleri toplum içerisinde suça sürükleyen veya suçtan uzak durmalarını sağlayan bazı güçler bulunmaktadır. Kapsama Teorisini temel unsurları içsel kontrol ediciler ve dışsal kontrol ediciler olarak ifade edilmektedir (Kaner, 1992: 492).

2.6.3. Sosyal Tepki Teorileri

Etiketleme Teorisi: Birçok kriminoloğu etkisi altına alan bu teori George Herbert Mead ve William I. Thomas tarafından Chicago Üniversitesinde başlatılmıştır. Etiketleme teorisinin en önemli temsilcileri ise Lemert, Becker, Short ve Nye'dir. Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan Etiketleme Teorisi çerçevesinde suçlu davranış, sosyal yaptırım mekanizmalarının bireyin davranışına verdiği tepki olarak nitelendirilmektedir. Teorinin öncülerinden Lemert tarafından, aykırı davranışlar birincil ve ikincil davranışlar olmak üzere iki kategori kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda birincil aykırı davranışlar, geleneksel teorilerin tanımladığı pek çok nedene bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür davranışlar sapma olarak kabul edilmekte ve daha çok sosyal bir rolün işlevi olarak görülmektedirler. Örnek verilecek olursa alkol tüketiminin hoş karşılanmadığı veya az olduğu bir toplumda sık sık alkol alan bir kişi toplum tarafından ayyaş olarak etiketlenir. Ancak bu kişiler kendileri tarafından ya da toplumdaki diğer kişiler tarafından suçlu olarak görülmezler. Buna karşılık kişinin kimliğine yani benlik-kavramına etki eden polis ya da mahkemece etiketlenmesi sonucunda çevresi o kişiye suçlu olarak tepki göstermektedir. Bu durumda birey kendisini artık yeni bir kimlik içinde tanımlamaya başlamakta ve böylece kendini suçlu bir birey görmeye başlamaktadır (Demirbaş, 2001: 136).

Çatışma Teorileri: Toplumların tamamında mevcut olan sosyal dinamikler, değerler üzerinde uzlaşmaktadır. Uyuşmazlık modeli, bahsi geçen uzlaşma modeline karşıt bir model olarak geliştirilmiştir. Toplumda bu uyuşmazlık modeli dört nitelik bulundurulur. Bunlar şöyle sıralanmaktadır (Öter, 2005: 35):

1. Her zaman her toplum değişikliğe uğrar, yani sosyal değişim kaçınılmaz bir durumdur.

2. Her zaman her toplumda sosyal çatışma yaşanmaktadır. Sosyal çatışma kaçınılmazdır.

3. Bütün toplumların her kesimi bu değişime katkı sağlar.

4. Toplumların tamamı, bazı üyelerinin diğer üyeleri sınırlaması ilkesine dayanır.

Alt Kültürel Teoriler: Bu teoriye göre alt sınıfa dahil olan kişilerin, özellikle de gençlerin topluma uyum sağlayamadıkları, yabancılaştıkları, ailelerinin düşük eğitim seviyesine ve zayıf dayanışmaya sahip oldukları ve orta sınıfın belirlemiş olduğu başarı standartlarına erişmelerinin normal yollardan zor olduğunu bilmelerinden kaynaklanan bir baskıya maruz kaldıkları ileri sürülmektedir. Bu teorisyenlerin ifadeleri çerçevesinde, ailelerin çocuklarından sahip oldukları yeteneklerin üzerinde bir başarı beklemeleri ve baskı yapmaları, onların sapma davranışı sergilemelerinde etkili olabilmektedir. Bununla birlikte aile üyelerinde suçlu kişilerin var olması, çocukların bu suç alt kültürünü öğrenmelerine yol açabilmektedir. Aile çocuğa toplumun istediği kültürel değerleri aktarma yetisine sahip olduğu kadar, çocuğa toplum tarafından arzu edilmeyen suç kültürünü de aktarma yetisine sahiptir. Örnek verilecek olursa, bu durum yankesicilik suçunu meslek olarak gören ailelerde yaygın bir şekilde yaşanmaktadır (İçli, 2007: 348).

Kültür Çatışması Teorisi: Bu teori Thorsten Sellin tarafından geliştirilmiştir. Ona göre her birey belirli bir kültürde doğmakta ve bu kültür içerisinde bazı davranış kalıplarını öğrenmektedir. Sellin'e göre, suç kültürel farklılıklar sebebiyle

işlenmektedir. Bu çerçevede kültür çatışması kuramı, Amerika’da artış gösteren suçluluk oranından göçmenleri sorumlu tutmak amacıyla geliştirilmiştir. Sellin tarafından yürütülen araştırma sonucunda ortaya çıkan gerçeğin teori ile uyum sağlamadığı, göçmenlerin yerli beyaz nüfusa kıyasla daha az suç işlediği tespit edilmiştir. Fakat araştırma sonucunda bazı türdeki suçların göçmenler tarafından daha fazla işlendiği de ortaya çıkarılmıştır. Sellin, sözü edilen suçları kültür çatışması teorisi aracılığıyla açıklama yoluna gitmiştir. Bu teoriye göre, göçmen bir kişi anavatanının ve göç edilen ülkenin olmak üzere iki farklı kültürün norm sistemi ile karşı karşıya kalır. Göçmenin kişiliği anavatanının normlarına göre oluşur ancak göçmen kendini, göç ettiği ülkenin normlarına daha fazla yaklaşma gereksinimi duyar. Zira göçmenin yeni bir kimlik kazanması ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Bireyler sınırlı imkanlarla yabancı bir ülkede benimsedikleri normlara aykırı olan davranışlara karşı koymak için çabalamaktadırlar. Özetle kültür çatışması, kendi ülkesine has değerleri ve normları benimseyerek yetişen kişinin, daha sonra farklı değerleri ve normları olan bir başka ülkeye göç etmesi sonucunda yaşadığı değerler çatışmasından kaynaklanan bir durumdur (Demirbaş, 2001: 128). Bu duruma örnek olarak çocuk yaşta yapılan evlilikler gösterilebilir. Suriye’de Türkiye’ye kıyasla evlenme yaşının gerek yasalarda, gerekse gelenekleri bakımından daha küçük yaşlarda olduğu bilinmektedir. Ancak kendi kültürlerine uygun olsa da; Türkiye’de bulunan Suriye uyruklu çocuklar evlendiklerinde, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre “cinsel istismar” suçu kapsamında değerlendirilip, yargılanıyorlar.

Ekolojik Teoriler: Ekoloji, organizmanın çevre ile olan özel ilişkilerine odaklanmakta olan bir biyoloji bir dalıdır. İnsan ekolojisi ise sosyolojik bir değerlendirme içermektedir. Diğer bir ifadeyle insan ekolojisi, insanın coğrafi çevresindeki dağılımıyla ve yaşamıyla ilgilenmektedir. İlk ekolojik teorisyenler ise suçun sebepleri ve çevreyle suçluluk arasında bir bağ kurmayı amaçlamışlardır. Chicago Üniversitesi’nde 1892 yılında kurulan sosyoloji bölümü 20. Yüzyılın ilk yarına kadar “Chicago Okulu” adıyla sosyoloji alanında etkili olan kuruluşlar arasında yer almıştır. Chicago Okulu kriminoloji ve sosyoloji alanlarında büyük ölçüde önem taşıyan pek çok çalışma yürütmüştür. Chicago Okulu’nun bireyi ve kenti inceleme hususunda kullandığı teknikler sosyolojik ve kriminolojik açıdan oldukça önemlidir.

Bu okulda yer alan araştırmacılar tarafından bireyler deneysel tekniklerle yaşadıkları çevre içerisinde detaylı bir şekilde incelenmişlerdir. Bahsi geçen yöntemler arasında yer alan yaşam öyküsü yöntemi, bireylerin yaşamlarına ciddi düzeyde etki eden olayların ayrıntılı bir şekilde incelenmesini sağlamıştır. Bununla birlikte ekolojik inceleme tekniği ise sosyal verilerin toplanması ile geniş insan kitlelerinin sahip oldukları özelliklerin tespit edilmesini sağlamıştır (Demirbaş, 2001: 132).

Toplumsal Öğrenme Teorisi: Toplumsal Öğrenme Teorisi'ne göre suç davranışları yasal olmayan davranış örüntülerinin, model alma, taklit ve içselleştirilmesi yolu ile öğrenilmesi sonucunda meydana gelmektedir. Bireyin sosyalizasyon çevresinde suça yol açan faktörler arasında başarılı modellerin var olmaması veya kişinin sık sık başarısız olması gibi hususlar yer almaktadır. Toplumsal Öğrenme Teorisi'nin temelinde Gabriel Tarde' nin 19.yy. sonlarında geliştirdiği taklit teorisi yer almaktadır. Gabriel Tarde, o dönem içerisinde popülerlik kazanan Lombroso'nun biyolojik anormallik kuramını reddetmiş, suçlu kişilerin normal kişiler olduklarını ve bu kişilerin diğer yasal davranışları öğrendikleri gibi suçu da öğrendiklerini ileri sürmüştür. Tarde'nin ifadelerine göre suç işlemek, bir meslek öğrenmek gibi öğrenilebilen bir şeydir. Bu nedenle taklit belli bir kalıp çerçevesinde yapılır (Bal, 2004: 18):

1. Kişiler diğer kişileri etkileşimlerinin sıklığı ve yoğunluğu oranında taklit ederler.

2. Alt düzeyde yer alan kişiler, üst düzeyde yer alan kişileri taklit etmektedirler. Taklit köyden şehre ve alt sınıftan üst sınıfa doğru bir eğilim göstermektedir.

3. Eğer iki davranış çatışırsa, bu davranışlardan biri diğerinin yerine geçebilir.

2.6.4. Psikolojik Teoriler

Günümüze kadar psikolojik teoriler tarafından suç ile akıl bozukluğu arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Psikolojik teoriler kişi üzerinde yoğunlaşmakta ve kişiyi davranışa yönlendiren güdüleyicilere, kişisel ve kişilerarası

dinamiklere odaklanmaktadır. Bireyler önemli gördükleri kişilerle ve yakın çevresiyle olan deneyimleri sonucunda ortaya çıkan psikopatoloji sebebiyle suça yönelirler. Psikolojik teoriler tarafından suçun ortaya çıkması hususunda farklı görüşler benimsenmesine rağmen, suçluların psikopatolojik davranışlar sergilediklerini hepsi kabul etmektedir. Psikolojik teoriler çerçevesinde suçlular hasta, uyumsuz ve patolojik bireyler olmaları sebebiyle suç davranışı sergilemektedirler. Kaner'ın (Kaner, 1992: 477) ifadelerine göre psikolojik teorilerin odak noktasında insanların kişilik özelliklerinin yer almasının yanı sıra biyolojik, sosyolojik, çevresel ve kültürel faktörlerin davranış üzerinde yarattığı etkileri de yadsımamaktadır. Ancak söz konusu dışsal faktörlerin yarattığı etkileri kişilerin yerleşmiş olan yapıları kapsamında ele almaktadırlar.

2.6.5. Biyolojik Teoriler

Biyolojik Teori' ye göre suç işleyen kişiler ile suç işlemeyen kişiler arasında genetik yapılarından kaynaklanan bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bir diğer anlatımla kanunları çiğneyen suçlular kalıtsal olarak normalden farklı bir organik yapıya sahiptirler. Suçlu kişiler organizmalarında ortaya çıkan biyolojik bozukluklar sebebiyle suça yönelmektedirler. Suçlularda birtakım kalıtsal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bozukluklar suçluların beyinlerindeki hasarlar ya da endokrin dengesindeki patolojidir. Suçluların sahip oldukları bedensel nitelikler suç işlemeye yol açmaktadır. Bu kapsamda Gluecklerin teoriler, biyolojik teoriler arasında en iyi bilinen teoridir. Bu hususta yürütülen çalışma sonucunda suçlular arasında adaleli, atletik ve mezomorfik tip erkek çocukların, suçlu olmayanlara kıyasla daha fazla olduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında kanunları ihlal eden kişilerin % 60,1'lik kısmında, kanunları ihlal etmeyen kişilerin de % 30,7'lik bir kısmında mezomorfik tipe rastlamışlardır (İçli, 2007: 336).

2.7. DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARDA SUÇA SÜRÜKLENME

Dünya genelinde çocuk suçluluğu büyük ve önemli bir toplumsal problem olarak kabul edilmektedir. Çocuk yaşta işlenen suçlar değerlendirildiğinde en çok 14-17 yaş arasında bireylerin suça karıştıkları görülmektedir. Çocuklar arasında en fazla

işlenen suçlar, hırsızlık, soygun ve uyuşturucu kaçakçılığı şeklinde sıralanabilir (Öter, 2005: 42). Ceza hukuku açısından suçlu çocuk ile belli bir yaştan altında olan çocuklar ifade edilmektedir. Bu yaş sınırı, ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Fakat genel olarak dünya genelinde 7-21 yaş aralığında bir yaştan alt sınır olarak kabul edildiği görülmektedir.

Çocuk suçluluğu hakkında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde tüm ülkelerde çocuk suçluluğu probleminin olduğu görülmektedir. Sanayileşmeyle beraber sınıf farklılıkları daha belirgin hale gelmiş, çocuğun iş gücüne girişi, geleneksel aileden çekirdek aileye geçişler, göçler ve II. Dünya Savaşı sonrasındaki toplumsal yıkımların sonuçları tüm dünyada çocuk suçluluğu sayılarında artış yaşanmıştır (Yücel, 2003: 77). I. Dünya Savaşı ve sonrasında Almanya, İtalya, Belçika, İngiltere, Avusturya, Brezilya ve Amerika'da çocuk suçluluk oranlarında ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir (Kart, 2012: 43).

Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada, Kanada'da 1980-1990 yılları arasında çocuk suçluluğunda önceki döneme göre iki kat artış yaşandığı ve en çok işlenen çocuk suçlarının ise mala karşı işlenen suçlar olduğu tespit edilmiştir. Almanya'da ise bir araştırmada genç nüfusun % 20'sinin şiddet içerikli suçlara bulaştıkları ve yine mala karşı işlenen suçların üçte birinin çocuklar tarafından işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. İsveç gibi demokrasisi ve refah seviyesi ile ön plana çıkan ülkelerde de durum buna benzerdir. Ülke genelinde etkili uyum programlarına başvurulmasına rağmen çocuk suçluluğu sayısında artış yaşanmaya devam etmektedir (Özalp, 2015: 108).

Batı Avrupa ülkelerinde çocuk suçluluğu oranındaki en büyük artış 1990'lı yılların başında gerçekleşmiştir. Bu dönemde kimi ülkelerde % 50'nin üzerinde bir artış yaşanması dikkat çekmektedir. Örneğin 1990'da İngiltere ve Galler'de 14-18 yaş aralığındaki çocukların 100 000'inin 300'ü şiddet içerikli eylemlere bulaştıkları için suçlu bulunmuşlardır. Bu oran 1995 yılında ise 100.000'de 760'a yükselmiştir. Araştırmalara göre çocuklar tarafından işlenen şiddet suçlarında mağdurlar da genellikle çocuklar olmaktadır. Birçok ülkede yetişkinlerin suç oranlarında yaşanan artış normal bir seyir gösterirken çocuk suçlarında normal bir artışa

rastlanamamaktadır. İşsizlik, ebeveynlerin sorumluluk almaktan kaçınmaları ve ekonomik imkansızlıklar çocukların suça bulaşmalarında etkili olan başlıca faktörler olarak dikkat çekmektedir (Yağbasan, 2010: 44).

Afrika'daki çocuk suçlarının nedenleri ise hayat standartlarının düşük olması ve yetersiz beslenme şeklinde özetlenebilir. Afrika'da nüfus hızlı bir artış göstermektedir. Bu hızlı artışın bir sonucu olarak toplam nüfus içerisinde çocukların ve gençlerin payı oldukça fazla olmaktadır. Afrika'daki başlıca problemlerden birisi de anne ve babaları olmayan çocuklar ile sokak çocukları sayılarındaki fazlalıktır. Çocuk suçları, Afrika'daki sosyal, politik ve ekonomik değişkenlere göre şekillenmektedir. Çocukların ve gençlerin işledikleri suçların başında hırsızlık, kaçakçılık, hayat kadınlığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gelmektedir (Öter, 2005: 43). Asya kıtasındaki ülkelerde ise çocuk suçluluğu daha çok kentleşme ile ilgili olmaktadır. Asya kıtasındaki ülkeler, toplam nüfus içerisinde, genç nüfusun suçluluk oranı en fazla olan ülkeler olmaları özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Asya kıtasında çocuklar ve gençler tarafından işlenen başlıca suçlar; şiddet içerikli, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve kız çocuklara yapılan tacizlerdir. Bölgede uyuşturucu üretimi ve ticareti önemli bir problem haline gelmiştir. Uyuşturucu ticaretine hâkim olan kimseler bu iş için genellikle çocukları kullanmaktadırlar. Bu durum çocukların uyuşturucuya kolaylıkla erişebilmelerine neden olmaktadır (Özalp, 2015: 108).

ABD'de 12-17 yaş arası 25 milyon genç nüfus yaşamaktadır. Bu 25 milyonun % 25'lik kısmı yani 6 milyondan fazla çocuk ise suça sürüklenme riski altındadır. 2011 yılında Çocukları Savunma Fonu tarafından hazırlanan raporda Amerika'daki çocukların durumuyla ilgili olarak sarsıcı bilgiler yer almaktadır. Buna göre birçok çocuk, kötü yaşam koşulları, işsizlik ve açlık gibi problemler nedeniyle büyük risk altında yaşamaktadırlar. 2011 yılında hazırlanan bu rapordaki verilerle 2009 yılındaki veriler kıyaslandığında çocuk yoksulluğu oranında % 10 artış yaşandığı görülmektedir. Bu veri, çocukların daha fazla suça sürüklenilebileceğini de ortaya koymaktadır. Amerikan toplumunda çocuk suçluluğunun zaman içerisinde farklı bir şekle büründüğü söylenebilir. 1980-1990 yılları arasında çocukların işledikleri suçlar arasında sokak çeteleri, uyuşturucu madde kullanmak veya satmak ve ateşli silah kullanmak gibi şiddet eğilimli suçlar yer alırken; 21. yüzyıldan sonra küçük çaplı

hırsızlık, alkol kullanım kanunlarına muhalefet ve mala karşı işlenen suçlar ağırlık kazanmaya başlamıştır. 2010 yılında ABD’de 239.170 çocuğa mala karşı suç işleme nedeniyle ceza verilmiştir. 47.450 çocuk ise şiddet içerikli suçlardan dolayı cezalandırılmışlardır. Sonuç olarak ABD’deki çocukların mala karşı işledikleri suçların şiddet içerikli suçların yaklaşık olarak 4,5 katı büyüklüğünde olduğu görülmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 31). Çocuk yoksulluğu arttıkça mala karşı işlenen suçlarda da artış olduğu; yoksulluk ile mala karşı işlenen suçlar arasında doğrudan orantı olduğu görülmektedir.

Dünya genelinde birçok ülke çocuk suçluluğu problemi ile karşı karşıya kalmış durumdadır. I. ve II. Dünya Savaşlarının ardından çocuk suçluluğu, birçok problem ile birlikte artış göstermiş ve önemli toplumsal sorunlar arasında kendisine yer bulmuştur. İstatistikler değerlendirildiğinde çocuk suçluluğunun evrensel bir suç olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğuna yol açan nedenlerde ise evrensel birtakım faktörlerin yanında toplumun sahip olduğu kültürel özellikler de etkili olmaktadır. Çocuk suçluluğu ile ilgili olarak Türkiye’de çalışmalar, 1930’lu yıllarda başlamıştır. Bu konuda ilk istatistiki veriler ise 1935 yılında kayıt altına alınmaya başlamıştır (Fişek, Çiner, ve Akpınar, 2008: 9).

Türkiye, geleneksel toplum yapısından modern bir yapıya geçerken çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu geçiş döneminde yaşanan en radikal değişim, kentleşme ve sanayileşme alanlarında olmuştur. Sanayileşme, toplum yapısında da önemli değişikliklerin yaşanmasını sağlamış, bunun bir sonucu olarak çocuklar da iş hayatına dâhil olmuşlardır. Süreç içerisinde çocuk sömürüsü ve çocuk işçiliği gibi kavramlar ortaya çıkmış, çocuk suçluluğu sayısında da ciddi bir artış yaşanmıştır. TÜİK’in 2013 yılında yayınladığı veriler ele alındığında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısının 273,571 olduğu görülmektedir. Bu sayı bir önceki yıl olan 2012 yılındaki verilerle kıyaslandığında % 11,6 oranında yaşanan artış dikkat çekmektedir. Suç işleyen çocukların yaş dağılımı değerlendirildiğinde çocukların % 57,9’unun 15-17 yaş grubunda, % 25’inin 12-14 yaş grubunda, % 17,1’inin ise 11 yaş altında olduğu görülmektedir. 2013 yılında güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların cinsiyetleri ise % 68,6’sı erkek, % 31,4’ü ise kız çocuğu olarak şekillenmiştir (TÜİK, 2017). Daha önce verilen Tablo 1 ve Şekil 1 incelendiğinde,

2017 sonunda isnat edilen suç türünde en fazla malvarlığına karşı suçlar olduğu görülmektedir (Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2017).

2.8. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE ÇOCUK MAHKEMELERİ

Bu bölümde kanunla ihtilafa düşmüş çocukların yargılanma yapıları mahkemeler bazında ele alınacaktır. Çocuk mahkemelerinde görevli sosyal çalışma görevlileri ve bu çalışmanın temel verilerini oluşturan sosyal inceleme raporlarına yönelik bilgiler verilecektir.

2.8.1. Çocuk Mahkemeleri

1850’li yıllardan bu yana özellikle Avrupa ve ABD’de çocukların ve gençlerin ailesine ve topluma karşı korunmasına yönelik sorumluluk ve yükümlülükler değişime uğramıştır. Yaklaşık 150 yıla yakın bir geçmişi olan çocuk mahkemeleri; suça sürüklenen çocuk ve gençlere yönelik yapılan yargılamaların gelişmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Yurttaşlık haklarının şekillendiği 19. yy. başında “Medeni Kanun/Yurttaşlar Yasası” bağlamından gelişmiş olan sosyal hizmetler anlayışında ve yargılama sisteminde çocuk ve gencin cezadan önce bir birey olarak kabul edilmesi ve desteklenmesi esası benimsenmiştir (Tarımeri, 2007: 54).

İlk çocuk mahkemesi Amerika Chicago’da 1899 senesinde kurulmuştur (Bloch ve Flynn, 1956: 307). Devamında, Avrupa ülkeleri olan İngiltere, Belçika, Fransa, Hollanda, Almanya ve İtalya’da kurulmuştur.

Çocuk mahkemesi, gelişimsel dönem ve sosyalleşme niteliklerine sahip olan çocukların, özel bir yargılama sürecine tabi tutulmaları gerekliliğini özel yargılama düzenekleri ile karşılayan mahkemedir. Çocuk mahkemesi bağımlı, suç işlemiş ya da ihmal edilmiş çocukların yargılamasını gerçekleştirmektedir. Çocuk mahkemesi yargılamasının felsefesi ise çocuğun rehabilitasyonun amaçlanması ve onların yaşadıkları problemleri daha iyi bir şekilde anlayacak mahkemelere gönderilmesi, çocuklara yetişkin bir suçlu gibi davranılmaması ve suça sürüklenen çocukların ıslah edici kurumlara yerleştirilmesinden ziyade onların gözetim altına alınmasına dayanmaktadır (Baykara, 1999: 206).

Türkiye’de 1940 yılından itibaren çocuk mahkemelerinin kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu kapsamda 1945’de bir kanun teklifi ve yasası sunulmuş ancak kabul edilmemiştir. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun; 1979 tarih ve 2253 sayılı yasa ile kabul edilmiştir. Bununla birlikte 1987 yılında, ancak yasa kabul edildikten 8 yıl sonra, Ankara’da ilk çocuk mahkemeleri kurulmuştur. Bir sene sonra İstanbul, İzmir ve Trabzon’da faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. Mahkeme sayılarında artış, 2005 yılında 5395 sayılı ÇKK’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte olmuştur. Çocuk Koruma Kanunu’nun 25. maddesi ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 13. maddesi gereğince Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri’nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Çocukların yargılandığı mahkemeler de mahkemenin yapısına ve çocuk suçlarının niteliğine göre iki gruba ayrılmıştır. Korunmaya ihtiyaç duyan ya da suça itilen çocukların korunması ve haklarının güvenceye alınması hususlarında görevlendirilen mahkemeler, çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi olarak tanımlanmıştır (Balo,2005:134). Çocuk mahkemesinde tek hâkim bulunur (ÇKK m. 25/1) ve Asliye Ceza Mahkemesi ile Sulh Ceza Mahkemesinin görev kapsamına dahil olan suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak açılacak davalara bakar. Bu suçlar ağır ceza mahkemesinde görülen suçlara oranla, nitelik olarak daha basit suçlar olarak tanımlanır. “Hırsızlık, basit yaralama, hakaret” gibi suçlar bu mahkemelerce değerlendirilir. Çocuk Mahkemelerinde duruşmalarda Cumhuriyet savcısının bulunmayacağı belirtilmektedir. Fakat çocuk mahkemesinin bulunduğu yerde olan Cumhuriyet savcısı tarafından mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurulabilmektedir. Çocuk mahkemesi, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar ve suça sürüklenen ancak cezai sorumluluğu bulunmayan çocuklar için uygulamaya konulacak olan tedbir kararlarını almak ve suça sürüklenen, ceza sorumluluğu bulunan çocuklar için, asliye ceza ve sulh ceza mahkemelerinin görev kapsamına dahil olan suçlar bakımından görevlendirilmektedir (Yenisey, 2006: 77).

2.8.2. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri

Bu mahkeme heyet şeklinde kurulmuştur. Mahkemenin bir başkan ve iki üye ile toplanması ve çocukların işlediği ağır ceza mahkemesinin görev kapsamında yer

alan suçlara yönelik davalara bakması öngörülmüştür. Bu suç türlerine örnek olarak “adam öldürme, uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, cinsel istismar, silahlı terör örgütüne üye olma, yağma” gibi ağır ceza kapsamında olan suç türleri örnek olarak verilebilir. Bu çalışma da Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi’nde yapılmıştır. Nitekim araştırmada da bu temel beş suç türünün incelenmesi yapılmıştır. Örneğin çocuklarda “hırsızlık” eylemi çocuk mahkemesinin görev alanı içine girerken; “yağma” suçu ağır ceza kapsamında olup, çocuk ağır ceza mahkemesinin görev alanına girmektedir. Çocuk mahkemelerinden farklı olarak; çocuk ağır ceza mahkemelerindeki duruşmalarda, Cumhuriyet Savcısının da bulunacağı öngörülmüştür (ÇKK m. 25/2). Suç türü bakımından “ağır” olarak nitelendirilen suçlarda iddia makamı olan savcı da hazır bulunmaktadır.

Diyarbakır’da iki çocuk mahkemesi olup, bir de çocuk ağır ceza mahkemesi bulunmaktadır. Diyarbakır’da kurulan çocuk mahkemesi 05.09.2005 tarihinde işleme girmiş olup; Türkiye genelinde Diyarbakır’da bir, İstanbul’da iki, Ankara’da bir, İzmir’de iki, Antalya’da bir olmak üzere toplam yedi çocuk ağır ceza mahkemesi bulunmaktadır.

2.8.3. Sosyal Çalışma Görevlileri ve Sosyal İnceleme Raporları

Çocuk mahkemelerinin ana amaçları sadece yasaların belirlediği yaş sınırları kapsamındaki çocuk yargılamalarını yapmak değil; aynı zamanda ifade alma süresince “çocuğun yüksek yararı” ilkesini göz önünde bulundurarak çocuğun varsa ihtiyaçları paralelinde koruyucu ve destekleyici tedbirleri uygulamaya geçirmesidir. İlhan Tomanbay’ın çocuk mahkemelerini: “suç işleyen çocukların yargılandığı, yargıç ve savcısının özel eğitimden geçirildiği, sosyal çalışmacının çocuğun durumu üzerine rapor vererek yargılamayı yönlendirebildiği özel bir mahkeme” olarak tanımlamaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 140).

Çocuk mahkemelerinde görevli sosyal çalışma görevlileri ÇKK üçüncü bölüm Madde 33’te: “Adalet Bakanlığınca mahkemelere, en az lisans öğrenimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanır. Atamada; çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü

eğitim yapmış olanlar tercih edilir” denir. Sosyal Çalışma görevlileri; üniversitelerin sosyal hizmet, psikoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölüm mezunlarından oluşur. Çocuk mahkemelerinde çalışan sosyal çalışma görevlileri, mağdur konumunda olan çocuğu, içinde bulunduğu adli süreç ve duruşmaya hazırlar, suça sürüklenen çocuklar için hakim tarafından istenildiği takdirde “sosyal inceleme raporu” hazırlar. Bu raporlarda: aile yapısının, öğrenim düzeyinin ve toplumsal çevrenin çocuğun suça sürüklenmesine etkisi irdelenmekte ve çocuğun ihtiyaç duyduğu koruma ve tedbirler yer almaktadır. Bunun yanı sıra hâkimler tarafından istenildiği takdirde; çocuğun işlediği suçun farık ve mümeyyizi olup olmadığının görüşü de raporda yer alır.

Her ne kadar yasalarca sosyal çalışmacı ve sosyal inceleme raporlarının önem ve gerekliliği belirtilmiş olsa da; uygulamada bazı sıkıntılar ile karşılaşılabilir. Çocuğun içinde yaşadığı ve kendisini suça sürükleyen faktörlerin tespit ve tedbirleri için sosyal inceleme raporlarının hazırlanışı, çocuğu yaşadığı ortam ve ev incelemesi ile değil; çocuk ile adliyede gerçekleştirilen ve tüm bilgilerin sadece çocuktan alındığı tek görüşmeye dayanmaktadır. Bu sebeplerle hazırlanan sosyal inceleme raporları kısır bir bilgi oluşturmakta ve çocuğun mevcut durumunu tanımlamakta, aile ve sosyal çevresine yönelik bir resim ve nihayetinde müdahale planı çizmekte yetersiz kalmaktadır. Nitekim bir takip sisteminin de olmaması, aileler ile çalışma yapılamaması, sosyal çalışma görevlilerinin çocuğun suç davranımını değiştirmeye, suçun oluşumuna sebep olan faktörleri değiştirmeye yönelik çalışmalarını imkansız kılmaktadır. Durum böyle olunca çocuk mahkemelerinin çocuk suçluluğunu koruyucu ve önleyici mekanizmaları çalışmayarak; meseleyi polisiye ve yargılama bağlamında ele alması kaçınılmaz olmaktadır.

2.9. ÇOCUK SUÇLULUĞU İLE MÜCADELE

Yirminci yüzyıl itibarıyla insan hakları alanında daha fazla kazanımlar edinilmesi ile birlikte, toplumda dezavantajlı gruplar ile ilgili çalışmalar da hız kazanmaya başlamıştır. Genelde “çocuk hakları” özelde ise “suça sürüklenmiş çocuklar”la ilgili konuların uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınması amaçlanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere çocukluğun keşfedilmesi 16. ve 17. yüzyıllara rastlamaktadır. Ancak bu dönemden sonra çocuklar yetişkinlerden farklı

olarak özel bir bakım ve korumaya gereksinim duyan bireyler şeklinde görülmeye başlanmıştır (Heywood, 2003: 17).

Dünyada hala milyonlarca çocuk özellikle sosyal refah düzeyi düşük yerlerde eğitim fırsatlarından yararlanamamakta, ağır çalışma koşulları altında çalıştırılmakta, aile içi ihmal ve istismara maruz bırakılmakta, çeşitli hastalıklardan ya da savaş ve/veya göç gibi sebeplerden ölebilmektedir. Türkiye’de yasalar açısından bakıldığında her ne kadar “eşitlik” ilkesi söz konusu olsa da; uygulamada gelir dağılımındaki dengesizlik sebebi ile ekonomik yetersizlik ve sosyal güvence yokluğundan kaynaklanan hak ve özgürlük eksikliklerinden bahsetmek mümkündür. Örneğin ekonomik yoksunluk sebebi ile eğitim yaşamını bırakan ve sokakta çalışma yaşamı içine giren çocukların zamanla suça sürüklenme ihtimalleri daha yüksek olup; bu bağlamda konu ele alındığında, çocuğun “suçlu” olmasından çok; “suça sürüklenmiş” mantığından hareketle bu sorunun çözümüne ilişkin çalışmalar yapılması işlevsel olacaktır.

Çocuk, her canlı gibi değişen, çevresi ile etkileşim kuran gelişen bir bireydir. Onun iyi ya da kötü davranışlar içinde bulunmasını, huy ve ahlakını belirleyen en önemli unsur eğitim ve yaşantılarıdır. Bu da çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmaktan öte psikolojik ve sosyolojik bir olgu olduğunun en temel göstergesidir (Yücel, 1993: 155). Çocuğun; yetiştiği aile yapısının tipi, oluşturulan kontrol mekanizmaları, çocuğun sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları, değer yargıları suça ortam hazırlayan faktörlerdir. Çocuk suçluluğunu değerlendirirken çocuğu içinde bulunduğu, etkileşim içinde olduğu sistemlerden ayrı değerlendirmek doğru bir bakış açısı olmayacaktır.

Çocuk suçluluğu ile aktif ve işe yarar bir mücadele geliştirilmesi hedefleniyorsa; çocuk tek başına ele alınmaktan ziyade “mikro”, “mezzo” ve “makro” uygulamalar kapsamında; multidisipliner bir bakış açısı ile ele alınmalıdır. Mikro düzey; çocuğu ve aileyi, mezzo düzey; kurum, kuruluş ve organizasyonlar ile formel grupları, makro düzey ise; yasa, politika ve toplumu kapsamaktadır (Danış, 2005: 353).

Çocuğun varoluşsal bireysel özellikleri ve ihtiyaç ve gereksinimlerinin tespitinin yanı sıra ailesinin yapısal özellikleri de büyük önem arz etmektedir. Ailenin herhangi bir nedenle bütünlüğünün bozulması ya da aile içi etkileşimin yeterli olmaması, toplumsallaşma sürecini önemli ölçüde engelleyerek, çocuğun hatalı ya da yetersiz toplumsallaşmasına yol açar. Toplumsallaşmada başarısızlığa uğrayan çocuklar ise toplum kurallarına karşı gelerek suça yönelebilmektedirler (Uluğtekin, 1991: 35). Suça sürüklenen çocuklara yönelik yapılan incelemelerde, bu çerçevede kendi araştırmamda da görüldüğü gibi çocukların ailelerinin çok çocuklu ve yoksul aileler olduğu görülmektedir. Ancak göz ardı edilmemesi gereken en önemli unsur; ailenin kalabalık ve/veya yoksul, anne babanın eğitim düzeyi düşük olmasından çok; aile içi etkileşim ve iletişiminin olumlu olmasının önemidir. Nitekim aile yoksul ve eğitim düzeyi düşük de olsa; aile içi sevgi ve gereken yeterli ilgi ve denetimin olduğu ailelerde çocuğun suça sürüklenme ihtimali büyük ölçüde azalmaktadır.

Dünya genelinde çocuk suçluluğu istatistiklerine baktığımızda, genel olarak çocuklarda suça sürüklenme yaş ortalamasının 14-18 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Bu yaş diliminde olan çocukların gelişimsel özellikleri açısından değerlendirildiğinde de “ergenlik” döneminde olan çocuğun yaşamının, içinde bulunduğu sosyal çevre ve akran grubuna göre şekillendiği bilinmektedir. Çocuğun akran çevresinin olumlu ya da olumsuz olması, çocuğun davranımları üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Çocuğun yaşamı üzerinde doğrudan etkiye sahip olan bir diğer unsur ise; okullardır. Eğitim yaşamına düzenli olarak devam eden, okulda eğitim ve öğretim sisteminin aktif parçası olan çocuklar sokağa daha az yönelir. Ancak vaktinin büyük bir bölümünü bir erişkinin olumlu süpervizörü olmadan sokakta geçiren, eğitim yaşamını bırakıp çalışma yaşamı içine giren çocukların sokağın olumsuz edinimlerine daha çok maruz kalabildikleri ve bu sebeple de suça sürüklenebildikleri bilinmektedir. Bu süreçte çocuğun öğretmenleri ve ebeveynleri sürekli dirsek teması içinde, birbirlerine destek olmalı ve çocuğun yaşamında olumlu rol model olmalıdır.

Çocuğun ailesi, akran çevresi ve eğitim yaşamının yanı sıra; içinde yetiştiği toplum normları, doğru ve yanlış algıları da çocuğun davranımlarında etki sahibidir. Özellikle gelişen teknoloji ve medya çağında, çocukların sadece kendi çekirdek

yaşamları ile sınırlı kalmadığı, değer yargıları ve algılarının medya aracılığıyla da şekillenebildiği görülmüştür. Örneğin şiddet içerikli televizyon programları ya da kısa yoldan güçlü ve zengin biri olma temalı programların etkisi ile çocukların bu durumu normalleştirebildiği ve bu durumun da davranımlarına “suç teşkil eden davranımlar” olarak yansımaları olabilmektedir.

Ulusal ve uluslararası yasalarla çocuk haklarının teminat altına alınmasının yanı sıra, uygulamada oluşabilecek problemlerin de çözülmesi ve yasalar ile düzenlenen kuralların uygulamada da aktif hale getirilebilmesi gerekmektedir. Sosyal devlet ilkesinin işlevsellik kazanamaması durumunda; sosyal sorunlar artacak, bunun yansımaları olarak da suça sürüklenme kaçınılmaz olacaktır. Devlet; çocukların bedensel ve ruhsal gelişimleri için her tedbiri almalıdır. Alınan tedbirlerin sadece yasalar nezdinde kalmaması, yerelde aileler ve çocukları üzerinde etkin olması sağlanmalıdır. Çocuk koruma alanına yönelik yapılacak çalışmaların multidisipliner çalışmalar olması ve bu alanının görece yeni olmasından kaynaklı, makro düzeyde yani sosyal politika alanında daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir (Danış ve Şahbikan, 2014: 648).

Çocuk; içinde bulunduğu sosyal çevrede, kendisine destek sağlayacak sosyal destek mekanizmalarından, aynı zamanda gerek ailesi, gerekse içinde bulunduğu sosyal çevresinde olumlu rol modellerinden yoksun yaşıyorsa; okul bırakma ve sokakta çalışma davranımları olağanlaşmış ve toplum normları bu şartlarda şekilleniyorsa, çocuk sokakta savunmasız ve olumsuz yönlendirmelere açık konumda yaşıyorsa suça sürüklenmesine uygun bir ortam oluşmuş demektir. Unutulmamalıdır ki; çocuğun yetiştiği aile yapısının tipi, oluşturulan kontrol mekanizmaları, çocuğun sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları, değer yargıları suça ortam hazırlayan faktörlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1 ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde suça sürüklenen çocukların bireysel özelliklerine yönelik bulgulara yer verilecektir. Suça sürüklenen çocukların suç türleri, suç tekrarı, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, çalışma durumu, madde kullanımı, yaşadığı yer, sosyal çevre algısı, boş zaman değerlendirme aktivitesi frekans analiz sonuçları ile verilecektir.

Tablo 2: Örneklemen Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Suçun türü		
Uyuşturucu	50	20,0
Adam Öldürme/Teşebbüs	50	20,0
Cinsel İstismar	50	20,0
Yağma	50	20,0
Terör	50	20,0
Toplam	250	100,0

Yapılan frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 20'si uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu işlemişken, % 20'si adam öldürme, % 20'si cinsel istismar, % 20'si yağma ve % 20'si terör suçunu işlemiştir. Her suç türünden eşit sayıda 50 örneklem alınması sebebi ile eşit yüzdelik neticesi çıkmıştır. Beş suç türünün her birinden 50 örneklem alınarak, toplamda 250 örneklem üzerinde çalışılmıştır. Uyuşturucu suçu kapsamında: Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Yapma veya Sağlama suç tanımı içinde olan çocuklar; Adam Öldürme suçu kapsamında: Kasten Öldürme, İştirak Halinde Kasten Öldürme, Üst Soydan/yakın Akrabayı Kasten Öldürme, Kasten öldürmeye Teşebbüs, Yaralama, Tasarlayarak Öldürme, Canavarca Hisle veya Eziyet Çektirerek Öldürme suç tanımı içinde olan çocuklar; Cinsel İstismar suçu kapsamında: Çocuğun Nitelikli Cinsel İstismarı, Cebir Tehdit veya Hile Kullanarak Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma, Çocuğu Müstehcen Yayınları Okumaya ve Seyretmeye Teşvik suç tanımı içinde olan çocuklar; Yağma suçu kapsamında: Silahla Yağma, Gece Vakti Yağma, Birden Fazla Kişi ile Birlikte Yağma suç tanımı içinde olan çocuklar ve Terör suçu kapsamında da: Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma,

Terör Örgütü Propagandası Yapmak, Silahlı Terör Örgütü Adına Tehlikeli Maddeleri Bulundurma veya El Değiştirme, Kanuna Aykırı Toplantı ve Yürüyüşlere Silahsız Katılarak İhtara Rağmen Kendiliğinden Dağılmama, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma, Kamu Malına Zarar Verme, Görevi Yaptırmamak İçin Direnme, Devletin Egemelik Alametlerini Aşağılama gibi suç tanımı içine giren çocuklar örneklem olarak alınmıştır.

Tablo 3: Suç Tekrarı

	Frekans	Yüzde
Suçta mükerrerlik		
İlk defa yargılanıyor	189	75,6
İkinci yargılanması	36	14,4
Üç veya daha fazla yargılanması	25	10,0
Toplam	250	100,0

Çocukların % 75,6'sı ilk defa yargılanırken, % 14,4'ü ikinci kez, % 10'u ise üç veya daha fazla kez yargılanmaktadır. Çıkan istatistiksel sonuçlara göre varsayım 1'in yanlışlandığı görülmektedir. Çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanan çocukların %75,6'sının ilk defa suça sürüklendikleri görülmektedir. Bu durum, çocuk ağır cezanın kapsamı ile de ilgilidir. Bu mahkeme kapsamında ağır nitelikli suçların yargılanmasının yapılması sebebi ile suç tekrarlarının daha az olduğu düşünülmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki her ne kadar ilk defa yargılananlara oranla, iki ve/veya daha fazla yargılanması olan çocukların daha az olduğu görülse de; bu veri şu açıdan önem arz etmektedir: Çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanan iki ve/veya daha fazla yargılama sürecinden geçmiş çocukların büyük bir kısmının daha önce çocuk mahkemelelerinde yargılandıkları gerçeğidir. Örneğin hırsızlık suçu ile çocuk mahkemesinde yargılanan bir çocuğun, ileriki dönemde yağma suçundan çocuk ağır ceza mahkemesinde yargılanması görülmektedir. Çocuk ağır ceza mahkemesi bünyesinde iki ve/veya daha fazla yargılanan çocuklar azınlıktayken; genelini ilk olarak basit nitelikli suçlardan çocuk mahkemelerinde yargılanmaları devamında suçun niteliği ağırlaşarak çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaları izlemektedir.

Tablo 4: Yaş Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Yaş		
12-14	60	24,0
15	49	19,6
16	66	26,4
17	75	30,0
Toplam	250	100,0

Çocukların yaşına ilişkin frekans analizi sonuçları incelendiğinde çocukların % 24'ünün 12-14 yaş arasında olduğu görülürken, % 19,6'sının 15 yaşında, % 26,4'ünün 16 yaşında, % 30'unun ise 17 yaşında olduğu görülmüştür. Varsayım 2'nin doğrulandığı görülmektedir. 12-14 yaş grubuna oranla 15-17 yaş grubunun % 76 ile daha fazla olduğu görülmektedir. Çocuklar evden, aile denetiminden uzaklaşıp; sokağa yönelerek akranları ile daha fazla vakit geçirmeye başladıkları ergenlik dönemi olan 15-17 yaş aralığında suç davranışı ile tanışmaktadır. Çocuklarda yaş büyüdükçe eğitim yaşamlarını sonlandırıp sokakta çalışma davranımı geliştirmelerinin ve sokakta geçirilen kontrolsüz zamanın artması ile suç davranımı kazanmaları arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Tablo 5: Cinsiyet Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kız	24	9,6
Erkek	226	90,4
Toplam	250	100,0

Çocukların cinsiyetine ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre % 9,6'sı kız, % 90,4'ü erkektir. Erkek çocukların kız çocuklara oranla çok daha fazla suça sürüklenedikleri görülmektedir. Varsayım 3'ün doğrulandığı söylenebilir. Cinsiyet açısından bakıldığında erkek çocukların kız çocuklarına kıyasla suça sürüklenmelerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Tablo 23'de değinildiği üzere ele alınan suç türleri içinde, tek istisna terör suçlarında oluşmaktadır. Bu suç türünde 50 çocuktan 18'inin kız çocuğu olduğu tespiti yapılmıştır. Uyuşturucu ve adam öldürme suçlarından ise 50 çocuktan 3'ünün kız çocuğu olduğu ve cinsel istismar ve yağma suçlarından kız çocuklarının olmadığı görülmüştür. Yağma, uyuşturucu ticareti yapma gibi suçların daha çok sokakta uzun ve kontrolsüz zaman geçiren erkek çocuklarında görüldüğü ancak terör

olarak nitelendirilen suç eylemleri olan sosyal medya paylaşımı ya da gösteri/yürüyüşlere katılma eyleminin kız çocukları tarafından da gerçekleştirildiği ve buna yönelik toplumda cinsiyete dayalı önyargı olmadığı söylenebilir.

Tablo 6: Eğitim Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Eğitim düzeyi		
Okula Hiç Gitmemiş	1	0,4
Okul Terk/ Okuma yazma yok	32	12,8
Okul Terk/ Okuma yazma var	134	53,6
Okula Devam eden	83	33,2
Toplam	250	100,0

Çocukların eğitim düzeyine ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 0,4'ü hiç okula gitmemişken, % 12,8'sinin okuma yazması yoktur ve okulu bırakmıştır, %53,6'sının okuma yazması vardır ve okulu bırakmıştır, % 33,2'si ise okula devam etmektedir. Çocukların yaklaşık % 66'sının çeşitli sebeplerden ötürü eğitim yaşamını yarıda bırakmış olduğu görülmüştür. Bu veriye dayanarak eğitim yaşamına devam etmemenin çocuk suçluluğu üzerinde olumsuz etkisi olduğu ileri sürülebilir. Çalışmanın 4. varsayımının desteklenmiş olduğu görülmektedir. Nitekim suça sürüklenen çocuklar içerisinde okula hiç gitmemiş çocukların % 0,4 olduğu, okula gitmiş ancak bir şekilde bırakmış çocukların ise % 66,4 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum göstermektedir ki; çocukların eğitim yaşamının niteliği ve sürekliliğinin, çocukların suça sürüklenmelerinde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca tablo 24'te de belirtildiği gibi okula devam eden çocukların işledikleri suçlarda cinsel istismar suçunun daha yaygın olduğu görülmektedir. Nitekim önceki tablolarda da değinildiği gibi; cinsel istismar suçunun daha çok 12-14 yaş aralığındaki çocuklarda yoğunlukta olduğu ve bu çocukların ortaokul çağında eğitimine devam eden çocuklar olduğu görülmektedir. Çocukların eğitim yaşamlarını sonlandırmaları da genel olarak ortaokuldan sonra liseye devam etmememe şeklindedir.

Tablo 7: Çalışma Durumu

	Frekans	Yüzde
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	86	34,4
Niteliksiz/Düzensiz işlerde çalışıyor	138	55,2
Nitelikli/Düzenli bir işte çalışıyor	26	10,4
Toplam	250	100,0

Çocukların çalışma durumuna ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 34,4'ü çalışmazken, % 55,2'si niteliksiz/düzensiz işlerde çalışmakta, % 10,4'ü nitelikli/düzenli bir işte çalışmaktadır. Suça sürüklenen çocukların yarısından fazlasının niteliksiz/ düzensiz işlerde çalıştığı görülmektedir. Sokakta simit- mendil satma, garson-bulaşıkçılık yapma, inşaat işçiliği yapma gibi işler düzensiz/niteliksiz olarak tanımlanırken; tamirhane, berber, mobilya yapımı gibi işler nitelikli/ düzenli olarak tanımlanmıştır. Çocukların çalışma yaşamı içine girmesinin, suça sürüklenmelerinde etkin rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu veri çalışmanın 5. varsayımını destekler niteliktedir. Çocuğun eğitim yaşamından uzaklaşarak sokakta geçirdiği kontrolsüz sürelerin uzaması, düzensiz çalışma yaşamı içinde olumlu rol modellerinden yoksun kalması ve görece ekonomik özgürlük kazandığı algısı içine girmesi ile suça sürüklenmesi arasında doğrudan bir ilişki olduğu ileri sürülebilir.

Tablo 8: Madde Kullanımı

	Frekans	Yüzde
Madde kullanımı		
Hiçbir şey kullanmıyor	69	27,6
Sigara Kullanıyor	181	72,4
Uyuşturucu/uçucu madde kullanıyor	72	28,8
Alkol kullanıyor	6	2,4
Toplam	328	131,2

Çoklu yanıt içerdiği için, veri sayısı örneklem sayısını geçmektedir.

Çocukların madde kullanımına ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 27,6'sı herhangi bir bağımlılık yapıcı zararlı madde kullanmazken, % 72,4'ü sigara kullanmakta, % 28,8'i uyuşturucu/uçucu madde kullanmakta, % 2,4'ü de alkol kullanmaktadır. Sigara kullanımının suça sürüklenen çocuklar üzerinde yaygın bir davranım olduğu görülürken; uyuşturucu madde olan esrar, hap, bally gibi uyuşturucu ve/veya

uyarıcı maddelerin kullanımının da % 30 a yakın olduğu görülmektedir. Alkol kullanımının diğerlerine göre az olmasının bir nedeni maddi yetersizliklerdir. Alkolün fiyatının, çocukların sokaktan temin ettikleri esrar ve hap gibi maddelere oranla daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çocuklar, sokakta uyuşturucu maddeye ulaşmanın zor olmadığını, ancak alkol almak için gidilen market ya da tekel bayilerinden yaşları sebebi ile satın alamadıklarını ifade etmişlerdir. Toplam verinin % 100'den fazla çıkmasının sebebi; çocuklarla yapılan bireysel görüşmelerden edinilen bilgilere göre uyuşturucu madde kullanan neredeyse her çocuğun aynı zamanda sigara da kullanıyor olduğunun bilgisinin edinilmiş olmasıdır. Kanunla ihtilaf halinde olan çocuklar için hazırlanan sosyal inceleme raporları; çocuklarla yapılan bireysel görüşmeler neticesinde hazırlanmış olup; yapılan görüşmede bazı çocuklar hem sigara hem uyuşturucu bağımlılıkları olduğunu belirtmiştir. Çocuklar birden fazla kullandıkları maddeleri söyledikleri için, toplam veri % 100'den fazla olmuştur.

Tablo 9: Yaşanılan Yer

	Frekans	Yüzde
Yaşadığı yer		
Bağlar	98	39,2
Yenişehir	34	13,6
Kayapınar	37	14,8
Sur	15	6,0
Çevre İlçeler	66	26,4
Toplam	250	100,0

Çocukların yaşadığı yere ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 39,2'si Bağlar ilçesinde yaşarken, % 13,6'sı Yenişehir ilçesinde, % 14,8'i Kayapınar ilçesinde, % 6'sı Sur ilçesinde, % 26,4'ü de çevre ilçelerde yaşamaktadır. Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük seviyede ailelerin yaşadığı yer olmasının, çocukların suça sürüklenmesinde etkin rol oynadığı görülmektedir. Kayapınar ilçesinde ise Peyas mahallesi ve Huzurevleri mahallesinde yoğunlaştığı; bu yerlerin sosyo-demografik özelliklerinin de Bağlar ilçesi ile benzer olduğu bilinmektedir. Diyarbakır'ın Sur ilçesinin Bağlar ilçesi ile sosyo ekonomik düzeyde benzer olduğu bilinmektedir. Ancak 2015 yılında yaşanan Sur olayları neticesinde Sur'da yaşayan halkın büyük bir bölümünün de Bağlar'a göç ettiği göz önünde bulundurulduğunda; Sur'da suç oranı düşük çıkmıştır.

Sosyal Yapı Teorileri Kültürel Aktarım Teorisinde belirtildiği üzere; çocukların yaşadıkları yerin sapma davranışı üzerindeki etkisinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Nitekim Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinin sürekli bir şekilde göç aldığı, çocukların yaşanan norm çatışmaları içinde kaldığı, ihtiyaçların karşılanması noktasında sosyal kurumların yetersiz kaldığı ve suçun kuşaktan kuşağa aktarıldığı gibi Kültürel Aktarım Teorisyenlerinin tespitlerinin geçerli olduğu görülmektedir.

Ayrıca tablo 26'da suç türleri ile yaşanan yer arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Değindiği gibi; çocuğun yaşadığı yerin koşullarının suça sürüklenmesinde etkin rol oynadığı görülmektedir.

Tablo 10: Sosyal Çevre Algısı

	Frekans	Yüzde
Sosyal çevreye yönelik algı		
Risk Teşkil Eden Çevre	209	83,6
Risk Teşkil Etmeyen Çevre	41	16,4
Toplam	250	100,0

Çocukların sosyal çevreye yönelik algılarına ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 83,6'sının risk teşkil eden bir çevresi varken, % 16,4'ünün risk teşkil etmeyen bir sosyal çevresi vardır. Suça sürüklenen çocuklar ile yapılan bireysel görüşmelerde; çocuğun risk çevresi olarak tanımladığı çevrenin uyuşturucu madde kullanımı olan, hırsızlık, kavga gibi olayların çoğunlukta yaşandığı yerler olarak tanımladıkları görülmüştür. Bu veri çocukların içinde yaşadıkları çevreyi, toplumsal normlarını, akran gruplarının davranışlarını tanımlamalarını isteyerek oluşturulmuştur. Risk teşkil eden çevrede büyüyen çocuklarda suça sürüklenme olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu verinin 7. varsayımı doğrular nitelikte olduğu görülmektedir.

Tablo 11: Boş Zaman Değerlendirme

	Frekans	Yüzde
Boş zaman aktivitesi		
İnternet kafe	160	64,0
kahve/kafe	176	70,4
kitap okumak	12	4,8
sinema/TV	57	22,8
Toplam	405	162,0

Çoklu yanıt içerdiği için, veri sayısı örneklem sayısını geçmektedir.

Çocukların boş zaman aktivitelerine ilişkin frekans analizi sonuçlarına göre çocukların % 64'ü boş zamanlarını internet kafede geçirirken, % 70,4'ü kahve veya kafe, % 4,8'i kitap okuyarak, % 22,8'i ise sinema/TV izleyerek geçirmektedir. Çocuklarla yapılan bireysel görüşmeler neticesinde edinilen bilgilerde; çocuklar çoğunlukla internet kafe ve kahvelerde vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Detaylı yapılan görüşmelerde çocukların sinema/TV seçeneğinden de; sinemaya gidenlerin çok az olduğu, genel itibari ile evde TV izledikleri bilgisi edinilmiştir. Çocukların büyük bir bölümünün kahve ve internet kafe gibi yerlerde vakit geçirdikleri ve bu durumun çocukların suça sürüklenmelerinde etkin rol oynadığı tespit edilmiştir. İnternet kafe ve kahve gibi yerlerin denetimlerinin yapılmadığı, çocukların sosyalleştiği bu alanlarda geç saatlere kadar vakit geçirdiği, kendi mahalleleri dışında ailelerinin tanımadığı çocuk ve/ veya yetişkinlerle tanıştığı ve olumsuz davranımları öğrendiği bilgisi edinilmiştir. Bu veri, çalışmanın 7. varsayımını destekler nitelikte bulunmuştur.

3.2 ÇOCUĞUN AİLESİNE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde, suça sürüklenen çocukların aile yapıları, kardeş sayıları, ebeveynlerinin eğitim ve çalışma durumları, ailenin geliri, aile içi rol model ve iletişim/etkileşimi ve ailenin göç durumu frekans analiz sonuçları ile verilecektir.

Tablo 12: Aile Yapısı

	Frekans	Yüzde
Aile türü		
Çekirdek Aile	205	82,0
Geniş Aile	5	2,0
Parçalanmış Aile	26	10,4
Çok eşli	14	5,6
Toplam	250	100,0

Çocukların ailesine ilişkin frekans analizi sonuçları incelendiğinde çocukların % 82'sinin çekirdek ailede yaşadığı görülürken, % 2'si geniş ailede yaşamaktadır. Çocukların % 10,4'ünün anne babası ayrı iken, % 5,6'sı çok eşli bir ailede yaşamaktadır. Suça sürüklenen çocukların büyük bölümünün çekirdek aileleri ile birlikte yaşadığı görülmektedir. Çocukların suça sürüklenmelerinde temel faktörün anne-babanın ayrılmasından ziyade; içinde yaşadığı ailenin niteliklerinin önemli olduğu görülmektedir. Parçalanmış aile tanımı anne-baba boşanmış ya da eşlerden birinin ölmüş olması durumudur. Ancak çocuklarla yapılan bireysel görüşmeler sonucunda; çekirdek aileye sahip çocukların bir kısmının anne-baba sağ ve evlilik birlikleri devam ediyor olsa da; babaların başka şehirlerde çalışıyor olduğu, inşaat işçiliği ya da uzun yol şoförlüğü gibi işlerde çalışması sebebi ile her zaman evde olmadığı bilgisi edinilmiştir. Bu durum teoride her ne kadar çocukların aile yapısını çekirdek aile olarak tanımlasa da; pratikte çocukların tek ebeveyn kontrolünde yaşadıkları görülmektedir. Bu veri varsayım 8'i doğrular niteliktedir. Bu verinin; Sosyal Yapı Teorileri- Alt Sınıf Kültür Çatışması Teorisi kapsamında belirtilen özellikleri destekler nitelikte olduğu belirtilmelidir. Çalışmanın 36. sayfasında da belirtildiği üzere, bu teori kapsamında; babaların aile içinde etkin rol oynamadığı ve annelerin tek ebeveyn rolü üstlendikleri belirtilmektedir.

Tablo 13: Kardeş Sayısı

	Frekans	Yüzde
Kardeş sayısı		
Tek çocuk	2	0,8
2-3 kardeş	41	16,4
4 ve daha fazla	207	82,8
Toplam	250	100,0

Çocukların % 0,8'sinin kardeşi yokken, % 16,4'ünün 2-3 kardeşi, % 82,8'sinin 4 ve daha fazla kardeşi vardır. Çocukların büyük çoğunluğunun kardeş sayısının fazla

olduğu ailelerde yaşadığı görülmektedir. Bu durum ebeveynlerin her bir çocuk için gereken ilgi ve denetimi vermede yetersiz kalması ile ilişkilendirilebilir. Kardeş sayısı fazla olan ailelerdeki çocukların suça sürüklenme risklerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 14: Anne Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
Anne eğitim durumu		
Okuma yazma yok	181	72,4
Okuma yazma var	67	26,8
Lise veya üzeri	2	0,8
Toplam	250	100,0

Çocukların % 72,4'ünün annesinin okuma yazması yokken, % 26,8'inin okuma yazması vardır, % 0,8'inin ise eğitim düzeyi lise veya üzerindedir. Çocukların annelerinin büyük bölümünün okuma yazma bilmediği ve/veya temel okuma-yazma bilgilerine sahip olduğu ancak; yüksek, nitelikli bir eğitimlerinin olmadığı görülmektedir. Çoğu zaman çalışmak için dışarıda olan babanın aksine; anne, çocukların gelişimi ile birinci dereceden ilgilidir. Ancak annenin eğitim seviyesi düştükçe; özellikle ergenlik döneminde olan çocukların denetim ve kontrolünü sağlamada güçlük yaşadığı, çocukların da annelerini otorite olarak kabul etmediği gözlemlenmiştir.

Tablo 15: Baba Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
Baba eğitim durumu		
Okuma yazma yok	78	31,2
Okuma yazma var	160	64,0
Lise veya üzeri	12	4,8
Toplam	250	100,0

Çocukların % 31,2'sinin babasının okuma yazması yokken, % 64'ünün okuma yazması vardır, % 4,8'inin ise eğitim düzeyi lise veya üzerindedir. Her ne kadar anne eğitim durumuna oranla babaların okuma yazma seviyelerinin daha yüksek çıktığı görülmüş olsa da; babaların eğitim düzeylerinde de yüksek ve/veya nitelikli eğitim seviyelerinin % 4,8 gibi düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Anne-babanın eğitim seviyelerinin düşüklüğünün, çocukların suça sürüklenmelerinde etkin olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Anne Çalışma Durumu

	Frekans	Yüzde
Anne çalışma durumu		
Çalışmıyor	238	95,2
Düzensiz bir işte çalışıyor	8	3,2
Düzenli bir işte çalışıyor	4	1,6
Toplam	250	100,0

Çocukların % 95,2'sinin annesi çalışmazken, % 3,2'si düzensiz bir işte çalışmakta, % 1,6'sı ise düzenli bir işte çalışmaktadır. Büyük bir çoğunluğu ev kadını iken; düzensiz iş olarak günlük temizlik işi, düzenli iş olarak bir kurumda aşçı, bakıcı annelik gibi işler yapan kadınlardan bahsedilmektedir. Her ne kadar çalışmayan ve gün boyu evde olan annenin, çocuk üzerinde denetim sağlayabileceği düşünülmüş olsa da; çocukların genel anlamda anne ile duygusal bir bağ geliştirdiği ancak otorite konumunda olmadığı ve ergenlik dönemi içinde olan çocuk üzerinde kontrol sağlayamadığı söylenebilir.

Tablo 17: Baba Çalışma Durumu

	Frekans	Yüzde
Baba çalışma durumu		
Çalışmıyor	43	17,2
Düzensiz bir işte çalışıyor	108	43,2
Düzenli bir işte çalışıyor	99	39,6
Toplam	250	100,0

Çocukların % 17,2'sinin babası çalışmazken, % 43,2'si düzensiz bir işte çalışmakta, % 39,6'sı ise düzenli bir işte çalışmaktadır. Çocuklarla yapılan detaylı görüşmelerde elde edilen verilere göre: düzenli iş olarak bir dükkân işletiyor olma, berber ya da tamir işlerinde çalışıyor olma, lokantada usta olma gibi işler olarak tanımlanırken; düzensiz işler inşaat işçiliği, hamallık, hurdacılık gibi işler olarak tanımlanmıştır.

Tablo 18: Aylık Gelir

	Frekans	Yüzde
Ailenin toplam aylık geliri		
1000 TL'den az	24	9,6
1000-2000 TL arası	74	29,6
2000-3000 TL arası	112	44,8
3000+	40	16,0
Toplam	250	100,0

Çocukların % 9,6'sının ailesinin toplam aylık geliri 1000 TL'den azken, % 29,6'sının aylık geliri 1000-2000 TL arasında, % 44,8'inin aylık geliri 2000-3000 TL arasında, % 16'sının aylık geliri ise 3000 TL'den fazladır. Çocukların büyük bir kısmının açlık sınırı altında yaşadığı ve neredeyse hepsinin yoksulluk sınırı altında yaşadığı tespit edilmiş olup; bu durumun çocukların suça sürüklenmelerinde etkin rol oynadığı tespit edilmiştir.

Tablo 19: Aile İçinde Olumlu Rol Modele Sahip Olma

	Frekans	Yüzde
Aile içinde olumlu rol modele sahip olma durumu		
Var	57	22,8
Yok	193	77,2
Toplam	250	100,0

Çocukların % 22,8'sinin aile içinde olumlu bir rol modeli varken, % 77,2'sinin yoktur. Çocukların etkisi altına girdiği ilk alan olan aile içinde olumlu rol modele sahip olmamasının; çocukların suça sürüklenmelerinde etkin rol oynadığı görülmüştür. Yapılan bireysel görüşmelerde; çocukların içinde bulunduğu aile yapısında eğitime devam eden, nitelikli mesleklerde çalışan abi/ablalarının varlığı; aile içinde örnek alabileceği kişilerin varlığının olup olmadığına bakılarak olumlu rol modele sahip olup olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 20: Aile İçi İletişim/Etkileşim

	Frekans	Yüzde
Aile içi iletişim/etkileşim durumu		
Yeterli	27	10,8
Yetersiz	223	89,2
Toplam	250	100,0

Çocukların % 10,8'sinin aile içi iletişim ve etkileşimi yeterli düzeyde iken, % 89,2'sinin iletişim ve etkileşimi yetersiz düzeydedir. Aile içi iletişimlerinin yeterli olmamasının çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu verinin, 8. varsayımı doğruladığı görülmüştür. Aile içi iletişim/etkileşimin yetersiz olduğu koşullarda, ebeveynlerin çocukların yaşamından bihaber olduğu, çocuğun içinde bulunduğu akran çevresini tanımadığı ve çocuğun denetim ve kontrolünü de sağlayamadığı; aile içi iletişimi yeterli seviyede olmayan çocukların sokağın tehlikelerine daha korunmasız kaldığı ve akran zorbalığına maruz kalabildiği görülmüştür.

Tablo 21: Ailedeki Göç Olgusu

	Frekans	Yüzde
Göç olgusu		
Var	21	8,4
Yok	1	0,4
Bilmiyor	228	91,2
Toplam	250	100,0

Çocukların ailelerinin % 8,4'ünde göç olgusu varken, % 0,4'ünde yoktur. Çocuklarla yapılan bireysel görüşmelerde edinilen bilgilere göre; çocukların % 91 gibi büyük bir çoğunluğunun ailesinin yaşadığı göç olgusunun olup olmadığına ilişkin bir bilgisinin olmadığı görülmüştür. Bu sebeple varsayım 6 için kesin bir kanaatte bulunulamamıştır. Bu durum; çocukların ebeveynleri ile aralarında nitelikli bir etkileşim ve iletişimin de olmadığının göstergesi niteliğindedir.

3.3 KİŞİSEL ÖZELLİKLER İLE SUÇUN TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde, suça sürüklenen çocukların bireysel özellikleri ile suç türleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 22: Yaş ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Yaş						,001
12-14	8	12	20	13	7	
15	5	8	17	10	9	
16	14	15	8	11	18	
17	23	15	5	16	16	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların yaşları ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 32,395$, $p < ,01$. Bulunan anlamlı ilişkilerin hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla hücrelerin beklenen frekansları ile gözlemlenen frekansları arasındaki farkların standardize edilmiş değerleri incelenmiştir. 1,96'dan büyük veya -1,96'dan küçük değerler anlamlı bir sapma olduğunu göstermektedir. Buna göre 12-15 yaş arasındaki çocukların cinsel istismar suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülürken, 17 yaşındaki çocukların uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, çocukların yaşları büyüdükçe dışarıda geçirdikleri zamanının artması ve internet kafe/ kahve gibi yerlerde geçirilen zamanın artması ile kendisinden yaşça büyük kişilerin olumsuz yönlendirmesine maruz kaldığı ve bu durumun çocukların uyuşturucu ticareti suçu kapsamında kullanıldıkları söylenebilir. Cinsel istismar suçunun çocukların yaşları büyüdükçe azaldığı ve bu suçun kendisinden yaşça küçük kız ya da erkek çocuklara yönelik olduğu belirtilmelidir. Ayrıca 12-14 yaş grubu içinde olan çocukların ergenliğin başlangıç döneminde olduğu bilinmektedir. Bu dönemde hormonların etkisi ile davranış yönlendirmesi ve dürtü kontrolünde zorlanabilecekleri belirtilmelidir.

Tablo 23: Cinsiyet ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Cinsiyet						
Kız	3	3	0	0	18	,000
Erkek	47	47	50	50	32	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların cinsiyetleri ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 52,268$, $p < ,01$. Bulunan sonuçlara göre kız çocuklarının uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama, adam öldürme, cinsel istismar ve yağma suçlarında anlamlı bir ilişki bulunmazken; terör suçunda anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kız çocuklarının terör suçlarına diğer suçlara oranla daha fazla karışmış olması “terör örgütü propagandası yapmak” suç tanımını altında sosyal medyada paylaşımlarda bulunmak ya da “terör örgütü üyesi olma” suç tanımını altında gösteri ve yürüyüşlere katılım olarak görülmüştür. Uyuşturucu ticareti yapma ve adam öldürme suçlarından 50 çocuktan 3’ünün kız çocuğu olduğu ve cinsel istismar ve yağma suçlarından kız çocuklarının olmadığı görülmüştür. Yağma, uyuşturucu ticareti yapma gibi suçların daha çok sokakta uzun ve kontrolsüz zaman geçiren erkek çocuklarında görüldüğü, ancak terör olarak nitelendirilen suç eylemleri olan sosyal medya paylaşımı ya da gösteri/yürüyüşlere katılma eyleminin kız çocukları tarafından da gerçekleştirildiği ve buna yönelik toplumda cinsiyete dayalı önyargı olmadığı söylenebilir.

Tablo 24: Eğitim Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Eğitim düzeyi						,002
Okul Terk/ Okuma yazma yok	9	4	4	9	6	
Okul Terk/ Okuma yazma var	34	27	21	32	21	
Okula Devam eden	7	19	25	9	23	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların eğitim durumları ve çalışma durumları ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 25,036$, $p < ,01$. Bulunan sonuçlara göre öğrenimine devam eden çocukların cinsel istismar suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmektedir. Tablo 22’de de görüldüğü üzere 12-14 yaş grubundaki çocukların cinsel istismar suçunu beklenenden fazla işledikleri sonucu çıkmıştır. Bu bağlamda okuluna devam eden çocuklar içinde de cinsel istismar suçunun beklenenden fazla çıktığı görülmektedir. Bu durum; 12-14 yaş grubu içinde, eğitimlerine devam eden erkek çocukların okul sosyalizasyon süreçlerinde oluşabilecek olumsuz yönlendirmelerin çocuk üzerindeki etkisini göstermektedir.

Tablo 25: Çalışma Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Çalışma durumu						,005
Çalışmıyor	10	18	21	10	27	
Niteliksiz/Düzensiz işlerde çalışıyor	36	26	23	35	18	
Nitelikli/Düzenli bir işte çalışıyor	4	6	6	5	5	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların çalışma durumları ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 21,766$, $p < ,01$. Buna göre çalışmayan çocukların terör suçunu daha fazla işlediği görülmüştür. Her ne kadar tablo 7’de 250 çocuktan 138’inin niteliksiz/düzensiz işlerde çalışıyor olduğu bilgisi edinilmişse de; çalışmayan 86 çocuktan 27’sinin terör suçu kapsamında yargılandığı tespit edilmiştir. Çalışmayan çocukların ne kadarının eğitimlerine devam ettiğinin net istatistiksel verileri elde edilememiştir. Terör suçu ile yargılanan çocukların bir bölümünün de kız çocukları olduğu düşünüldüğünde, yapılan bireysel görüşmelerde edinilen gözlemler neticesinde kız çocuklarının genelinin, eğitimlerine devam etmeseler bile çalışmıyor olduğu bilgisi edinilmiştir.

Tablo 26: Yaşanılan Yer ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Yaşanılan yer						
Bağlar	27	7	9	32	23	,000
Yenişehir	3	10	7	7	7	
Kayapınar	3	11	9	5	9	
Sur	5	4	1	2	3	
Çevre İlçeler	12	18	24	4	8	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların yaşadıkları yer ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 57,031$, $p < ,01$. Buna göre Bağlar ilçesinde yaşayan çocukların daha çok yağma suçunu işlediği, cinsel istismar suçunu ise beklenenden az işlediği görülürken, çevre ilçelerde yaşayan çocukların cinsel istismar suçunu beklenenden fazla, yağma suçunu ise beklenenden az işledikleri görülmüştür. Çevre ilçeler kapsamında bulunan köylerde yaşayan çocukların cinsel istismar ve adam öldürme suçunu daha fazla işlediği; uyuşturucu, yağma ve terör suçlarının diğer ilçelere oranla en çok Bağlar ilçesinde yaşayan çocukların işlediği görülmüştür. Köyde ya da çevre ilçelerde yaşayan çocukların, şehirde yaşayan çocuklara oranla yağma suçunu işleme oranlarının daha az olduğu tespit edilmiş olup; ekonomik yoksulluk sebebi ile işlenen yağma ve uyuşturucu ticareti suçunun Bağlar'da yaşayan çocuklarda yoğun olması anlamlı bulunmuştur. Cinsel istismar suçunun en çok çevre ilçelerde işlenen suç türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çocuklar cinsel istismar suç türü içerisinde incelendiğinde; daha önce de değinildiği gibi, çocukların çoğunlukla 12-14 yaş aralığında, eğitimlerine devam eden ve köy ya da çevre ilçelerde yaşayan çocuklar olduğu görülmektedir.

Tablo 27: Sosyal Çevreye Yönelik Algı ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Sosyal çevreye yönelik algı						,000
Risk Teşkil Eden Çevre	49	44	35	49	32	
Risk Teşkil Etmeyen Çevre	1	6	15	1	18	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların sosyal çevreye yönelik algıları ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 36,585$, $p < ,01$. Bulunan sonuçlara göre risk teşkil etmeyen çevreye sahip çocukların cinsel istismar ve terör suçlarını beklenenden fazla işlediği, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunun ve yağma suçunu ise beklenenden daha az işlediği görülmüştür. Tablo 10’da belirtildiği üzere, yapılan bireysel görüşmelerde çocukların risk teşkil eden çevre tanımlamalarının: Uyuşturucu madde kullanımı, hırsızlık, kavga olarak tanımladığı görülmüştür. Bu tür davranımların yoğunlukta olduğu bölgelerde yaşayan çocukların da bu suçları daha yoğunlukta işlediği tespit edilmiştir. Bu veri kapsamında çocukların suç davranımlarının değerlendirilmesinde, çalışmanın 43. sayfasında değinildiği gibi “toplumsal öğrenme teorisi”ni destekler nitelikte olduğu belirtilmelidir. Tablo 10’da risk teşkil eden çevrede suç oranının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tablo kapsamında da, risk teşkil etmeyen çevre tanımlaması içerisinde cinsel istismar ve terör suçlarının beklenenden fazla olduğu görülmektedir. Bu veri, çocukların neyi risk olarak tanımladığı ile de ilişkilidir. Bu bağlamda cinsel istismar ve terör suçlarından yargılanan çocuklar; içinde yaşadıkları çevrede uyuşturucu kullanımı, hırsızlık, kavga gibi olumsuz davranımların olmadığını belirtmiş olup; içinde yaşadıkları çevreyi riskli olarak tanımlamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 28: Suç Tekrarı ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Suçta mükerrerlik						,179
İlk defa yargılanıyor	37	34	43	34	41	
İkinci yargılanması	8	9	7	8	4	
Üç veya daha fazla yargılanması	5	7	0	8	5	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre suçta mükerrerlik ile çocukların işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 11,423$, $p > ,05$.

3.4 AİLE YAPISI İLE SUÇUN TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR

Bu bölümde, suça sürüklenen çocukların aile yapı ve özellikleri ile suç türleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 29: Aile Yapısı ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Aile türü						,001
Çekirdek Aile	35	43	45	35	47	
Geniş Aile	0	0	1	3	1	
Parçalanmış Aile	12	3	1	10	0	
Çok eşli	3	4	3	2	2	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre aile türü ile çocukların işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 44,384$, $p < ,05$. Parçalanmış aileye

sahip çocukların uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunu ve yağma suçunu beklenenden daha fazla işlediği, terör suçunu ise beklenenden daha az işlediği görülmüştür. Ayrıca, geniş aileye sahip çocukların yağma suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmüştür. Tablo 12’de daha önce değinildiği gibi çekirdek aile kapsamında kalan çocukların bir kısmının, babalarının şehir dışında çalışma yaşamları olması sebebi ile evde sürekli kalmadıkları ve annelerin tek ebeveyn olarak tanımlanacak şekilde çocukların bakımını üstlendiği belirtilmelidir. Çocukların aile tiplerinden çok; içinde yaşanılan ailenin nitelikleri önemlidir. Aile içi iletişim, aile içinde çocuğun yaş dönemi gelişimsel özelliklerine duyarlı olunması ve olumlu yönlendirmelerde bulunulmasının önemli olduğu belirtilmelidir.

Tablo 30: Kardeş Sayısı ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Kardeş sayısı						,236
Tek çocuk	0	1	0	1	0	
2-3 kardeş	3	8	13	8	9	
4 ve daha fazla	47	41	37	41	41	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların kardeş sayıları ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 10,432$, $p > ,05$.

Tablo 31: Anne Eğitim Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Anne eğitim durumu						,201
Okuma yazma yok	42	37	36	37	29	
Okuma yazma var	8	12	14	13	20	
Lise veya üzeri	0	1	0	0	1	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların annelerinin eğitim durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 11,010$, $p > ,05$.

Tablo 32: Baba Eğitim Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Baba eğitim durumu						,061
Okuma yazma yok	25	17	12	14	10	
Okuma yazma var	23	30	36	35	36	
Lise veya üzeri	2	3	2	1	4	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların babalarının eğitim durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 14,899$, $p > ,05$.

Tablo 33: Annenin Çalışma Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Anne çalışma durumu						,987
Çalışmıyor	47	47	48	48	48	
Düzensiz bir işte çalışıyor	2	2	1	2	1	
Düzenli bir işte çalışıyor	1	1	1	0	1	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların annelerinin çalışma durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 1,775$, $p > ,05$.

Tablo 34: Babanın Çalışma Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Baba çalışma durumu						,000
Çalışmıyor	14	5	4	17	3	
Düzensiz bir işte çalışıyor	24	29	15	20	20	
Düzenli bir işte çalışıyor	12	16	31	13	27	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların babalarının çalışma durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 39,356$, $p < ,05$. Babası çalışmayan çocukların yağma suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülürken, babası düzenli bir işte çalışan çocukların cinsel istismar suçunu beklenenden daha fazla işledikleri görülmüştür. Babası hiçbir işte çalışmayan ya da düzensiz işlerde çalışan çocukların yağma ve sonrasında uyuşturucu ticareti suçu gibi ekonomik kaynaklı suçları en çok işledikleri görülmüştür. Babası düzenli bir işte çalışan çocukların ise; cinsel istismar ve sonrasında terör suçunu daha fazla işledikleri tespit edilmiştir.

Tablo 35: Ailenin Aylık Geliri ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Ailenin toplam aylık geliri						,000
1000 TL'den az	10	5	2	5	2	
1000-2000 TL arası	24	19	11	15	5	
2000-3000 TL arası	13	16	32	22	29	
3000+	3	10	5	8	14	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre ailenin toplam aylık geliri ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 44,384$, $p < ,05$. Ailenin toplam aylık geliri 2000 TL'den az olduğunda uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunun beklenenden daha fazla işlendiği görülürken, ailenin toplam aylık geliri 2000-3000 TL arası olduğunda uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçu beklenenden daha az işlenmekte ancak cinsel istismar suçu beklenenden daha fazla işlenmektedir. Ailenin toplam aylık gelirinin 3000 TL'den fazla olduğu durumlarda çocukların terör suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmüştür. Geneline annelerin çalışmadığı bilgisi ile tablo 34 ve 35 birlikte değerlendirildiğinde; babaları düzenli bir işte çalışan ve aylık ortalama geliri 2000-3000 ve üstü olan çocukların daha çok cinsel istismar ve terör suçlarından yargılandıkları bilgisi edinilmiştir.

Tablo 36: Olumlu Rol Modele Sahip Olma Durumu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Aile içinde olumlu rol modele sahip olma durumu						,021
Var	6	11	13	8	19	
Yok	44	39	37	42	31	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre aile içinde olumlu rol modele sahip olma durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 11,499$, $p < ,05$. Aile içinde olumlu bir rol modelin olduğu durumlarda çocukların terör suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, yapılan bireysel görüşmelerde; çocukların içinde bulunduğu aile yapısında eğitimine devam eden, nitelikli mesleklerde çalışan abi/ablalarının varlığı; aile içinde örnek alabileceği kişilerin varlığının olup olmadığına bakılarak olumlu rol modele sahip olup olmadığı belirlenmiştir. 250 çocuktan 57'si aile içinde olumlu rol modele sahip olduğunu belirtmiştir. Bu çocukların 19'unun terör suçu ile yargılanan çocuklar olduğu görülmektedir. Yapılan bireysel görüşmelerden edinilen bilgiler ışığında; bu çocukların kardeşlerinden yüksek öğrenime devam eden, nitelikli mesleklerde çalışan aile bireylerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 37: Aile İçi İletişim/Etkileşim ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Aile içi iletişim/etkileşim durumu						,000
Yeterli	4	6	1	2	14	
Yetersiz	46	44	49	48	36	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre aile içi iletişim/etkileşim durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $X^2 = 22,255$, $p < ,05$. Aile içinde yeterli iletişim veya etkileşimin olduğu durumlarda çocukların terör suçunu beklenenden daha fazla işlediği görülmüştür. Aile içi en az yeterli iletişime sahip suç türlerinin ise cinsel istismar ve yağma suçları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 38: Göç Olgusu ile Suçun Türü

	Suçun türü					p
	Uyuşturucu	Adam öldürme	Cinsel istismar	Yağma	Terör	
Göç olgusu						,148
Var	5	6	0	3	7	
Yok	1	0	0	0	0	
Bilmiyor	44	44	50	47	43	
Toplam	50	50	50	50	50	

Yapılan Ki-kare testi sonuçlarına göre çocukların ailelerinde göç olgusu olma durumu ile işledikleri suçun türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, $X^2 = 12,061$, $p > ,05$.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar “suç” kavramı ile ilgili olarak birçok kuram geliştirilmiştir. Tarih boyunca insanlar suçlu bir kimsenin bu davranışının sebebini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu gayret, suç konusunda farklı görüşlerin de ortaya konulmasına neden olmuştur. Özellikle son yıllarda suç vakaları çok daha fazla görünür hale gelmiştir. Toplumsal alanda yaşanan bu bozulmadan en çok da çocuklar etkilenmektedir. Çocuk suçluluğu, sosyal bir problemdir ve bu problemin tek bir nedenle açıklanmaya çalışılması, isabetsiz sonuçlar elde edilmesine neden olacaktır. Çocuk suçluluğu, aile, eğitim, toplumsal yapı, göç, sosyoekonomik imkânsızlıklar vb. nedenlerle ilişkilidir.

Araştırma kapsamında çocukların yaşlarına ilişkin çıkan sonuçlara bakıldığında; çocukların suça sürüklenme yaşlarının 17’de artış gösterdiği görülmektedir. Nitekim ergenlik dönemi içinde olan çocukların, evden uzaklaşarak sokakta geçirdikleri zamanın artması ve ailenin kontrolünden uzaklaşarak akran grubunun olumsuz etkisi altında kaldığı yaş dönemlerinin suça sürüklenmelerinde etkin sebep olduğu bilinmektedir. Yaş ve suç türü dağılımına bakıldığında ise; cinsel istismar suçunun 12-15 yaş aralığında daha yoğun işlendiği tespit edilmiş olup; 17 yaşında daha fazla işlenen suç türünün ise uyuşturucu madde ticareti yapma veya sağlama suçu olduğu görülmüştür. Yaş büyüdükçe cinsel istismar suçunun işlenmesindeki oranın azaldığı tespit edilmiş olup; uyuşturucu suçunda ise yaş büyüdükçe bir artış olduğu tespit edilmiştir. Adam öldürme, yağma, terör suçlarında yaş ile ilgili düzenli bir veri olmayıp; kendi içinde değişkenlik gösterebilmektedir.

Çocukların cinsiyetlerine göre suça sürüklenme oranlarında erkek çocukların yaklaşık % 90’lık bir oranla kız çocuklarının çok ilerisinde olduğu tespit edilmiştir. Suç türü ile cinsiyet ilişkisi incelendiğinde ise; kız çocukların yağma ve cinsel istismar suçunu hiç işlemedikleri görülürken; yoğunluğun terör suçlarında olduğu tespit edilmiştir. Kız çocuklarının yapılan dosya incelemelerinde terör başlığı altında suç türlerinin: sosyal medyada paylaşım yapmak suretiyle “silahlı terör örgütü propagandası yapmak”, ya da eylem ve yürüyüşlere katılmak suretiyle “silahlı terör

örgütü üyesi olmak” suç tanımlarının yoğunlukta olduğu belirtilmelidir. Bu durum göstermektedir ki; erkek çocukların kız çocuklarına oranla maddi yetersizliklerle ilişkilendirilebilecek olan uyuşturucu ticareti ya da yağma gibi suçları daha çok işledikleri, toplumda erkek çocukların para kazanma baskısı ile çok erken yaşta tanıştığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin çocukların cinsiyetleri üzerinden suç türlerine etkisi olduğu ileri sürülebilir.

Çocukların eğitim düzeylerine yönelik sonuçlara bakıldığında; suça sürüklenen çocukların yaklaşık % 13’ü okul terk ve okuma yazma bilmezken, yaklaşık % 54’ü okul terk ve okuma yazma bilmektedir. Eğitimine devam eden yaklaşık % 33’lük bir kısım varken; bir şekilde okula hiç gitmemiş ya da terk etmiş çocukların toplamının % 67 olduğu görülmektedir. Çocukların eğitim yaşamlarına devamının ve alınan eğitimin niteliğinin çocukların suça sürüklenmesinde etkin rol oynadığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyleri ile suç türleri arasındaki bağlantı incelendiğinde ise: Cinsel istismar suçunun daha çok okula devam eden çocuklar arasında görüldüğü tespit edilmiştir. Nitekim yaş ile suç türü arasındaki bağlantı incelendiğinde de; 12-15 yaş grubu arasındaki çocukların cinsel istismar suçunu daha çok işledikleri tespit edilmiş olup; bu çocukların 12-15 yaş arası eğitimlerine devam eden çocuklar olduğu tespitine varılmıştır. Bu bağlamda okulların rehberlik servislerinin çocuklara yönelik cinsel eğitim dersleri verme, çocukları gerek kendi, gerek karşı cins konusunda bilgilendirme ve eğitime ağırlık vermesi gerektiği görülmektedir. Uyuşturucu ticareti ve yağma gibi maddi nitelikteki suçlarda ise daha çok okulu terk etmiş çocuklar arasında görüldüğü tespit edilmiştir. Adam öldürme ve terör suçlarında eğitim durumu ile ilgili belirgin bağlantılar kurulamamıştır.

Çocukların çalışma durumları incelendiğinde; çocukların yarısından fazlasının düzensiz işlerde çalışıyor olduğu tespit edilmiştir. Nitekim aynı sonuç okulu terk eden çocuklar için de benzer oranda çıkmış olup; suça sürüklenen çocukların okulu terk ederek düzensiz çalışma yaşamı içinde girdiği sonucuna varılmıştır. Çocukların eğitim yaşamını bırakıp, sokakta düzensiz çalışma yaşamı içine girmesi ile suça sürüklenmeleri arasında doğrudan bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Suç türü dağılımına bakıldığında: Çalışmayan çocukların en fazla işledikleri suç türünün terör suçu olduğu tespit edilmiştir. Ancak çalışmayan çocukların ne kadarının eğitimlerine

devam edip, ne kadarının eğitimlerini bıraktığının tespiti yapılamamıştır. Terör suçundan 50 çocuktan 18'inin kız çocuğu olduğu bilinmektedir. Yapılan bireysel görüşmelerde edinilen bilgilerden yola çıkarak; kız çocuklarının büyük bir çoğunluğunun eğitimlerine devam etmeseler bile sokakta çalışma yaşamı içinde olmadıkları belirtilmelidir. Yağma ve uyuşturucu ticareti suçlarında; çocukların büyük kısmının düzensiz işlerde çalıştığı tespiti yapılmıştır. Unutulmaması gereken bir diğer nokta; eğitim yaşamına devam eden çocukların büyük bir kısmının aynı zamanda buldukları düzensiz işlerde çalışıyor olduğu bilgisidir. Suça sürüklenen çocukların eğitim ve çalışma profilleri incelendiğinde görülmektedir ki: eğitim yaşamının devam etmesi kadar, verilen eğitimin niteliği de hayati önem taşımaktadır. Nitekim, eğitime devam etse dahi sokakta çalışmaya başlayan çocuk; zamanla eğitim yaşamından uzaklaşarak sokağın kurallarına dahil olmaktadır. Bu da çocuğun suça sürüklenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Çalışmada elde edilen verilere göre; suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmı sigara bağımlısıdır. Uyuşturucu ve/veya uyarıcı madde kullanan çocuklar yaklaşık % 29 olarak çıkmıştır. Sigara da dahil olmak üzere hiçbir madde kullanmadığını belirten çocukların oranı ise yaklaşık % 28'dir. Alkol kullanım oranı % 2,4 çıkmış olup; çocukların alkole ulaşmanın uyuşturucu maddeye ulaşmadan hem daha pahalı, hem de daha zahmetli olduğunu ifade etmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Uyuşturucu madde kullanan çocukların neredeyse hepsi aynı zamanda sigara da kullanmaktadır. Belirtilmesi gereken bir diğer unsur; bu bilgilerin çocukların kendilerinden alınmasıdır. Dolayısıyla, uyuşturucu madde kullandığı halde, kullanmadığını beyan eden çocukların tespiti yapılamamış olup; bu bilgilerin kesinliğine ulaşılamamıştır. Zamanının büyük bir kısmını sokakta, ebeveyn kontrol ve denetiminden uzakta geçiren çocukların uyuşturucu maddeye kolay erişebilmelerini belirtmeleri dikkat çekici bulunmuş olup; bu anlamda gerekli kontrol ve denetimlerin yapılmasının gerekliliği kaçınılmaz sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada, çocukların yaşadıkları yerlere göre yapılan analiz neticesinde; %39,2 ile Bağlar ilçesinin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bağlar ilçesini takiben çevre ilçeler gelmektedir ki, bunlar aynı zamanda köyleri de kapsamaktadır. Kayapınar ilçesinin yaklaşık %15 çıktığı görülmüş olup; bu ilçede bulunan Peyas Mahallesi

gibi yerlerin sosyo-demografik yapısının Bağlar ilçesi ile benzer olduğu belirtilmelidir. Her ne kadar Sur ilçesinin sosyo demografik yapısının da Bağlar ile benzer olduğu söylenebilir ise de; Sur ilçesinde yaşanan olaylar neticesinde Sur'dan Bağlar'a yaşanan göçün etkili olduğu belirtilebilir. Suç türü ile yaşanan yer arasındaki ilişkiye bakıldığında; yağma suçunun daha çok Bağlar ilçesinde yaşayan çocuklar tarafından, cinsel istismar suçunun ise daha çok çevre ilçeler/köylerde yaşayan çocuklar tarafından gerçekleştirildiği sonucu çıkmaktadır. Nitekim uyuşturucu ticareti, yağma gibi maddi nitelikli suçların Bağlar semtinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunu takiben Bağlar'da terör suçu diğer ilçelere oranla en çok işlenen suçlar arasındadır. Çevre ilçeler/köylerde ise en çok işlenen suç cinsel istismar olarak tespit edilirken; yağma suçunun en az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların yaşadıkları bölgenin sosyo demografik ve ekonomik özelliklerinin, davranış kalıplarının; çocukların suça sürüklenmelerinde doğrudan etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, çocukların suça sürüklenmelerinin önlenmesini sağlamada öncelikli hedef: Çocuğun içinde bulunduğu çevredeki olumsuzlukların, ihtiyaç ve gereksinimlerin tespitinin yapılıp; uygun müdahale disiplinlerinin geliştirilmesinin sağlanmasıdır. Bunun için yasalar ve sosyal politikaların yanı sıra, yerel yönetimlerle iş birliği içinde çalışılarak; her bölgeye ihtiyaç duyulan müdahale planları uygulanmalıdır.

Çalışmada, suça sürüklenen çocukların içinde yaşadıkları sosyal çevreye yönelik algılarına bakılmış olup; çocukların yaklaşık % 84'ünün içinde yaşadığı çevreyi "risk teşkil eden çevre" olarak tanımladığı görülmüştür. Risk teşkil eden çevreyi tanımlamaları istenen çocukların: Uyuşturucu kullanımı, kavga, hırsızlık gibi olayların yaşandığı çevreyi riskli çevre olarak tanımladığı görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında; içinde bulunduğu çevreyi riskli olarak tanımlayan çocukların neredeyse hepsi yağma, uyuşturucu ticareti yapma ve adam öldürme suçlarına yönelik yargılanmaları olduğu; terör ve cinsel istismar suçu sebebi ile yargılanan çocukların bir kısmının ise içinde bulunduğu çevreyi olumlu olarak tanımladığı görülmüştür.

Suçta sürüklenen çocukların boş zamanlarının değerlendirilmesine yönelik yapılan analiz sonuçlarına göre; çocukların büyük bir kısmının zamanlarını kahve ve internet kafelerde geçirdikleri bilgisi edinilmiştir. Çoktan seçmeli olarak yapılan

analizde, çocukların birçoğunun internet kefe ve kahve seçeneklerini birlikte gerçekleştirdiği bilgisi edinilmiştir. Yapılan bireysel görüşmelerde edinilen bilgilerden yola çıkarak; çocukların sinema/TV seçeneğinden sinemaya gidenlerin sayısının çok az olduğu, genel anlamda evde TV izledikleri bilgisi edinilmiştir. Çocukların kendi akran grupları dışında, kendisinden yaşça büyük kişilerin yoğunlukta olduğu internet kafe, kahve gibi yerlerde olumsuz davranımlar edindiği ve yaşamlarında bu davranımları “olağan” konuma dönüştürdükleri bilgisi edinilmiş olup; çocukların boş zamanlarını geçirdikleri yerlerin kontrol ve denetiminin yapılmasının, çocukların suça sürüklenmesini önlemede etkin rol oynayacağı kanaatine varılmıştır.

Çocukların aile türüne ilişkin yapılan analiz neticesinde; % 82’sinin çekirdek aile içinde yaşamlarını idame ettirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Parçalanmış aile içinde yaşayan çocukların oranı % 10,4 iken; babasının birden fazla eş sahibi olduğu çocukların oranı % 5,6 çıkmıştır. Kardeş sayıları incelendiğinde de; çocukların yaklaşık % 83’ünün 4 veya daha fazla kardeş sayısı olan ailede yaşıyor olduğu bilgisi edinilmiştir. Her ne kadar çocukların kardeş sayıları ile suç türleri arasında bağlantı olmadığı sonucu çıkmış olsa da; kardeş sayısının fazlalığının çocukların suça sürüklenmesinde etkin rol oynadığı sonucu çıkmıştır. Suça sürüklenen çocukların büyük bölümünün çekirdek aile içinde, ancak çok çocuklu ailelerde yaşadığı sonucuna ulaşılmış olup; bu durumun ebeveynlerin çocuk sayıları fazlalaştıkça çocuklarına maddi-manevi ayırdıkları ilgi ve denetimin azalması ile değerlendirilebilir. Parçalanmış aileye sahip çocuklarda yağma ve uyuşturucu madde kullanımı gibi maddi nitelikteki suçların beklenenden fazla olduğu ve terör suçunun ise beklenenden az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer önemli unsur; çekirdek aile özellikleri gösteren ailelerin bir kısmında, babanın çalışmak için farklı şehirde yaşaması sebebi ile aile ile her zaman bir arada olmadığı gerçeğidir. Çocukların gereksinimleri, denetim ve kontrolü ile anne tek ebeveyn olarak ilgilenmektedir. Özellikle ergenlik döneminde olan çocuklar üzerinde otorite kuramayan anne, çocuğu üzerinde denetim ve disiplini sağlayamamakta; bu durum da çocuğun sokakta geçirdiği sürenin uzamasında ve suça sürüklenmesinde etkin olmaktadır.

Suçta sürüklenen çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyeleri ve çalışma

durumları incelendiğinde: çocukların annelerinin büyük bir çoğunluğunun okuma yazmasının olmadığı ya da temel seviyede okuma yazma bildikleri ve annelerinin ev kadını olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, parçalanmış aile olmasa da, aile içinde çocuklarla ilgili konular, denetim ve kontrolleri anne tarafından sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda; annenin eğitimi ve toplumdaki rolü ayrıca önem kazanmaktadır. İçinde yaşadığı toplumda söz sahibi olmayan, dikkate alınmayan kadın; aile içinde çocukları tarafından da otorite olarak görülmemektedir. Babalarının annelerine oranla okuma-yazma seviyelerinin daha yüksek olduğu, ancak yüksek eğitim seviyesinde olanların çok az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaların % 43,2'si düzensiz işlerde çalışırken; % 39,6'sının düzenli işlerde çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Babanın çalışma durumu ile suç türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiş olup, buna göre; babanın çalışmadığı ailelerde yaşayan çocukların yağma suçunu daha çok, babası düzenli bir işte çalışan çocukların ise cinsel istismar suçunu beklenenden fazla işledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ailenin aylık gelirine göre yapılan analiz neticesinde; çocukların % 39,2'sinin açlık sınırı altında yaşadıkları sonucuna ulaşılmış olup; % 44,8'inin 2000-3000 TL arasında değişen aylık gelire sahip olduğu bilgisi edinilmiştir. Suç türlerine bakıldığında; uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçunun işlenmesinin 1000-2000 TL aralığında artmış olduğu sonucuna ulaşılmış olup; ailenin aylık gelirinin 3000 TL'den fazla olduğu durumda terör suçunun beklenenden fazla olduğu, 2000-3000 TL arasında ise cinsel istismar suçunun beklenenden fazla işlendiği görülmüştür. Bu noktada belirtilmelidir ki; bu veriler çocukların kendi ifadeleri ile oluşturulmuş olup; çocukların eve giren para miktarına yönelik net bilgi sahibi olmadıklarıdır.

Aile içi olumlu rol modele sahip olma ve aile içi iletişim ve etkileşimleri değerlendirilen suça sürüklenen çocukların; % 77,2'si aile içinde olumlu rol modele sahip olmadıklarını ve % 89,2'sinin aile içi yetersiz iletişim ve etkileşime sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile içi olumlu rol modele sahip olma durumu: Aile içinde kardeşler ya da yakın akrabalarda örnek alabileceği eğitime devam eden, nitelikli mesleklerde çalışan ve çocuğa doğru yönlendirmelerde bulunabilecek kişilerin varlığı olarak tanımlanmıştır. Buna göre, suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmının aile

içinde olumlu rol modele sahip olmadığı ve yetersiz iletişim ve etkileşimlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suç türleri ile ilişkisine bakıldığında; aile içi olumlu rol modele sahip olduğunu belirten ve etkileşim ve iletişiminin yeterli seviyede olduğunu belirten çocukların terör suçunu beklenenden fazla işlediği sonucuna ulaşılmıştır. Ailede yaşanan göç olgusuna yönelik yapılan analizde; suça sürüklenen çocukların aile yaşamlarının geçmişine yönelik nitelikli bilgiye sahip olmamaları sebebi ile % 91,2 oranında, ailede göç olup olmadığına yönelik bir bilgisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Suça sürüklenen çocukların aile içi iletişim ve etkileşimlerinin yeterli seviyede olmadığına bir verisi olarak; aile geçmişine yönelik bilgilerinin olmadığı gösterilebilir. Suça sürüklenen çocukların aile içi profillerine bakıldığında; genel anlamda ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu ve nitelikli işlerde çalışmadıkları, buna bağlı olarak da maddi yetersizlikleri olduğu sonucu çıkmış olup; çok çocuklu aile yapısı içinde ebeveyn-çocuk iletişim ve etkileşiminin de yeterli seviyede olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda ailelerin bilinçlendirilmesi ve çocuklarına yönelik birincil ilgi, denetim ve koruma mekanizmalarının geliştirilmesinin sağlanması çocuk suçluluğunu önlemede birincil öneme sahiptir.

Araştırmada suçun mükerrerliğine yönelik yapılan analizde; Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kapsamında yargılanan suça sürüklenen çocukların % 75,6'sının ilk defa yargılanıyor olduğu, % 14,4'ünün ikinci yargılaması olduğu, % 10'unun ise üç veya daha fazla yargılanması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada belirtilmesi gereken önemli husus, birden fazla yargılaması olan çocukların sadece çocuk ağır ceza mahkemesinde değil, diğer çocuk mahkemelerinde de yargılamalarının olduğu bilgisidir. Örneğin öncesinde, hırsızlık sebebi ile çocuk mahkemesinde yargılanan çocuğun, sonraki bir dönemde yağma suçu ile çocuk ağır ceza mahkemesinde dosyası olabilmektedir. Her ne kadar iki veya daha fazla yargılanma oranı % 24,4 çıkmış olup; % 75,6 olan ilk yargılanma oranından az olduğu saptanmış olsa da; adli yargı sistemi içine bir kez girmiş olan çocuğun, suçun niteliğinin ağırlaşarak tekrar suça sürüklenmiş olması dikkat çeken bir unsurdur. Bu anlamda suça sürüklenen çocuklara yönelik geliştirilen suç önleme, rehabilite etme ve suça sürükleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasına ilişkin yapılan çalışmaların yetersizliğini kanıtlar niteliktedir.

Sonuç olarak, hem kendi çalışmam hem çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan önceki çalışmalar incelendiğinde; çocuk suçluluğunu tek başına kişiler üzerinden değerlendirmenin eksik olacağı görülmektedir. Çocuk: içinde yaşadığı aile, akran çevresi ve toplumsal koşullardan doğrudan etkilenen ve davranışlarını da bu yönde şekillendiren birey olduğunu göre; çocuk suçluluğu ile mücadelenin de bu bağlamda multidisipliner bakış açısı ve sosyal politikalar ile yapılması gerekmektedir. Çocukların suça sürüklenmelerini önlemede; aile yaşamı, çocukların gelişimsel özelliklerine yönelik farkındalık, ebeveyn rol ve görevleri, toplumun kadına bakış açısı, eğitim hayatı, çocukların sosyalleşme alanları, sokakların denetim ve kontrolleri bir arada üzerinde durulması gereken konulardır. Bunlardan tek birinin olumsuz olması durumunda dahi, çocukların gelişiminde olumsuz etkiye sebep olabileceği görülmektedir.

Aile ve eğitim yaşamında gereken destek, koruma, ilgi ve süpervizörü alamayan çocuk sokağa yönelmektedir. Çocukların sokakta geçirdikleri kontrol ve denetimsiz zamanın artması ile de çocuk sapma davranım eğilimine girebilmektedir. Bu anlamda; özellikle çocukların sıklıkla vakit geçirdikleri internet kafe, kahve/ kafe gibi mekanların kontrol ve denetimi yapılmalıdır. Çocuğun içinde yaşadığı çevredeki olumsuz koşulların tespitinin yapılması gerekmektedir. Her bölgenin kendi ihtiyacına uygun müdahale planlarının çıkarılması ve uygulamaya konulması açısından yerel yönetimlerle birlikte çalışılması önem arz etmektedir.

Öncelikli politika olarak; çocuk suçluluğunun önlenmesi ön planda tutulmalıdır. Devamında, kanunla ihtilafa düşen çocuklara yönelik uygulanan hukukun sadece kanunlarda yazılı olması değil; uygulamada da bu kriterlere ulaşılabilmesi gerekmektedir. Çocuk mahkemelerinin, çocukların işledikleri suçların cezai yaptırımlarından çok; neden suça sürüklendiklerinin üzerinde durması önem arz etmektedir. Bu anlamda devletin sosyal kurumlarının; ihtiyaç ve gereksinimlerin tespiti ve rehabilitasyon ve desteğin sağlanması amacıyla etkin rol oynaması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2012). X. Beş Yıllık Kalkınma Planı. *Çocuk İhtisas Komisyonu Ön Raporu*. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı.
- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2017). *Adli İstatistikler 2017*. Ankara
- Akalın, N. (1999). Çocuğun Suça İtilmesinde Toplumsallaşma Öğelerinin Etkisi. 1. *İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı* (s. 524-533). İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Balcı, H. (2011). Çocuk Suçluluğu ve Toplumsal Nedenleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balkaya, A., Ceyhan, E. (2007). Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Aile ve Toplum*, 3(11), 13-27.
- Balo, Y. S. (2005). *Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bandura, A. (1973). *Agression: A Social Learning Analysis*. PranticeHall.
- Bartollas, C., Schmallegger, F. (2017). *Juvenile Delinquency*, Pearson Education. (D. Yücel, M. B. Gönültaş, Çev.) İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Baykara, Y. (1999). Çocuk Mahkemeleri ve Gözetim. H. Ü. Yüksekokulu içinde, *Prof. Dr. Sema Kut'a Armağan* (s. 205-215).
- Birleşmiş Milletler. (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Eylül 29, 2018 tarihinde https://www.unicef.org:https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html adresinden alındı
- Bloch, A. H., Frank T. F. (1956). *Delinquency: The Juvenile Offender in America Today*. Seventh Edition. New York: Rondon House.
- Bortner, M. A. (1988). *Delinquency And Justice: An Age Of Crisis*. McGraw-Hill Inc.
- Bowlby, J. (1980). *Loss: Sadness and Depression*. London: Hoggarth.
- Bülbül, S., Doğan, S. (2016). Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 59, 31-36.

- Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı. (2019). *Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları)*. <http://www.magdur.adalet.gov.tr/birlesmis-milletler-cocuk-ceza-adaleti-sisteminin-uygulanmasi-hakkinda-asgar%C3%AE-standart-kurallar-beijing-kurallari-01434> (erişim tarihi: 16.05.2019).
- Çelik, D. Ş. (2003). Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü. *P Dergi*, 9(34), 42-45.
- Çoşar, Y. (2005). Kentleşen Türkiye’de Çocuk Suçluluğu. *Türkiye Toplum Bilimleri Dergisi*(56), 281-327.
- Danış, M. Z. (2005). İnsan Hakları Boyutunda Çocuk Suçluluğu ve Suça İtilmiş Çocukların Sağaltımında Sosyal Hizmet Yaklaşımları, *3. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu Kitabı*, Ed. Emine Akyüz, Sevda Uluğtekin, Yüksel Baykara Acar, Özlem Cankurtaran Öntaş, Ankara, s. 345-356.
- Danış, M. Z., Şahbikan, İ. (2014). Suça Sürüklenmiş Çocukların Yeniden Toplumsallaşma Sürecinde ve İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Hizmet Yaklaşımlarının Yeri ve Önemi, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(18).
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum*, 5(17).
- Erkan, R., Erdoğan, M. Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum Dergisi*, 9(3), 79-91.
- Erükçü, G., Akbaş, E. (2012). Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(3).
- Estrada, F. (1999). Juvenile Crime Trends in Post-War Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 7, 23-43.
- Eysenck, H. J. (1990). Genetic and Environmental Contributionsto Individual Differences: Three Major Dimensions of Personality. *Journal of Personality*, 58, 245-261.
- Filiz, O. (2011). Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Aile ve Toplum*, 12(7), 73-96.
- Fişek, G., Çiner, C. U., Akpınar, T. (2008). Çocuk Suçluluğunda Öncü Çalışmalar ve İki Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), 17–29.

- Freud, S. (1961). *Civilization and itsdiscontents*. New York: Norton.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. *Sosyoloji Dergisi*. ISSN: 1300-5642.
- Gürel, Y. G. (2009). Suça Sürüklenen ve Suça Sürüklenmeyen Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Hacıoğlu, B. C. (1985). Suçlu Çocukların Muhakemesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hançereli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, M. C. (2011). *Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Heywood, C. (2003). *Batı'da Çocukluğun Tarihi*, (Çev.) Esin Hoşsucu, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İçli, T. G. (2009). *Çocuk Suç ve Sokak/ Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar: Ankara ve İstanbul Örneği*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü .
- İnan, A. İ. (1995). *Hukuk Bakımından Ana-Baba ile Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana Babaya Karşı Korunmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2).
- Kart, M. (2012). Çocuk ve Suç: Marmara Bölgesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-okul ilişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291-319.
- Kurtuluş, F. (2013). Suça Sürüklenmiş Erkek Ergenler ile Suça Sürüklenmemiş Erkek Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course PersistentAntisocialBehavior: A DevelopmentalTaxonomy. *PsychologicalReview*, 100, 674-701.

- Musick, D. (1995). *An Introduction to the Sociology of Juvenile Delinquency*. New York: State University Of New York Press.
- Mutlu, A. (2015). Çocuk Suçluluğunu Önleme Konusunda Yerel Yönetimlerin İlke ve Politikaları. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, 667-677.
- Oral, G. (1999). *Adli Psikiyatri*. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.
- Öter, A. (2005). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri: Antalya Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özalp, A. (2015). Türkiye’de ve Dünya’da Suça Bulaşmış Çocuklar. A. Öcal içinde, *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilimler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, N. (2013). Suça Sürüklenen Çocukların Risk Alma Davranışlarının Ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Postman, N. (1995). Çocukluğun Yok Oluşu. İmge Kitapevi Yayınları, s. 7, 248.
- Resmi Gazete. (1995, Ocak 27). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. (Sayı: 22184). Resmi Gazete.
- Shoemaker, D. J. (2010). *Theories Of Delinquency: An Examination Of Explanations Of Delinquent Behavior*. Oxford University Press.
- Solak, A. (2008). *Çocuk Suçluluğu ve Aile*. Ankara: Serya Yayıncılık.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of Criminology*. University of Chicago Press.
- Tan, M., 1994, ”Çocukluk: Dün ve Bugün, Toplumsal Tarihte Çocuk”, Yay. Haz. B. Onur, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tarimeri, N. (2007). *Çocuk Koruma(ma) Kanunu Kitap 1: Çocuk ve Gençlik Koruma Sistemi ve Uygulamalarına Bakış ve Tespitler*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Timmerman, I. G., Emmelkamp, P. M. (2005). An Integrated Cognitive Behavioral Approach to the Aetiology and Treatment of Violence. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 167-176.
- Tokdemir, M., Kafadar, H., Türkoğlu, A., Düzer, S., Şimşek, C. (2008). 2005-2007 Yılları Arasında Elazığ İlindeki Suça İtilmiş Çocukların Sosyo demografik Özellikleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 3(4), 154-158.
- Toroslul, N., Feyzioğlu, M. (2015). *Türk Ceza Kanunu Ceza Muhakemesi Kanunu ve İlgili Kanunlar*. Savaş Yayınları, S. 41-42, Ankara, 758-759.

- Turan, İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutar, C. (2014). Yazılı Basında Çocuk Haklarının Temsili: Hürriyet, Cumhuriyet, Sabah ve Zaman Gazeteleri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 9(34), 5760-5786.
- TÜİK. (2017). *Adalet İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu: <http://tuik.gov.tr/> adresinden alındı
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*, Ankara: Bizim Büro.
- Wasserman, G. A., Keenan, K., Tremblay, R. E., Coie, J. D., Herrenkohl, T. L. (2003). Risk and Protective Factors of Child Delinquency. *Child Delinquency Bulletin Series*(Mayıs), 1-10.
- Yağbasan, Y. (2010). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu. *Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk ve Suç* (5 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenisey, F. (2006). *Çocuk ADR Türk Ceza Adalet Sistemi Hakkında Düşünceler*. Yayınlanma.
- Yücel, T. M. (1993). 1980-1992 Yılları Arasında Türkiye'de Çocuk Suçluluğu, *Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumunda Sunulan Bildiri*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Yayın No: 441, 155.
- Yücel, T. M. (2003). *Kriminoloji* (2 b.). Ankara: Başkent Matbaa.

EKLER

EK 1: Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı'na tez yazım izin belgesi.

TC
ADALET BAKANLIĞI

**DİYARBAKIR ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI aracılığıyla
DİYARBAKIR CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NA**

18/10/2018

Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde 125011 sicil numarasıyla "Sosyal Hizmet Uzmanı" ünvanı ile çalışmaktayım. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümünde "*Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi Örneğinde Diyarbakır'da Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*" isimli yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Tez kapsamında 2015-2018 yılları arasında Diyarbakır Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kapsamına girmiş olan suça sürüklenen çocukların sosyal inceleme raporları analiz edilip, çocukların sosyo-demografik bilgilerinin araştırılması amaçlanmaktadır.

2015-2018 yılları arasında Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi dosyaları kapsamında hazırlanmış olan sosyal inceleme raporları, çocukların: yaş-cinsiyet, eğitim durumları, ekonomik durumları, çevresel ortamları, göç hikayeleri kapsamlarında ele alınacak olup; SPSS ortamında sayısal verilere dönüştürülerek istatistiksel çıkarımlar amacıyla kullanılacaktır. Yayımlanacak olan yüksek lisans tezinde çocukların kimlikleri ve/veya tanınmalarını sağlayacak herhangi bir ifade kullanılmayacaktır.

Tez çalışması için hazırlanmış olan "Tez Öneri Formu" ekte sunulmuştur. Çalışılacak tez kapsamında Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi için yazılmış olan Sosyal İnceleme Raporlarındaki verilerin toplanabilmesi için gereken izinin verilmesini saygılarımla arz ederim.

Dilek DEMİR YILDIRIM
Sosyal Hizmet Uzmanı-125011

Ek1: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans Tez Konusu Bildirim Formu

18.10.18

TC
ADALET BAKANLIĞI
DİYARBAKIR ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI

Ek 2: Analiz Verileri için Hazırlanan Anket Soruları.

1) SUÇ TÜRÜ

0-Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama

1-Adam Öldürme

2-Cinsel İstismar

3-Yağma

4-Terör

2) YAŞ

0-12-14

1-15

2-16

3-17

3) CİNSİYET

0-Kız

1-Erkek

4) EĞİTİM DÜZEYİ

0-Okula Hiç Gitmemiş

1-Okul Terk/ Okuma yazma yok

2-Okul Terk/ Okuma yazma var

3-Okula Devam eden

5) ÇALIŞMA DURUMU

0-Çalışmıyor

1-Niteliksiz/Düzensiz işlerde çalışıyor

2-Nitelikli/Düzenli bir işte çalışıyor

6) MADDE KULLANIMI

0-Hiçbirşey kullanmıyor

1-Sigara Kullanıyor

2-Uyuşturucu/uçucu madde kullanıyor

3-Alkol kullanıyor

7) YAŞADIĞI YER

0-Bağlar

1-Yenişehir

2-Kayapınar

3-Sur

4-Çevre İlçeler

8) SOSYAL ÇEVREYE YÖNELİK ALGI

0-Risk Teşkil Eden Çevre

1-Risk Teşkil Etmeyen Çevre

9) BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME

0-İnternet kafe

1-kahve/kafe

2-kitap okumak

3-sinema/TV

10) AİLE TÜRÜ

0-Çekirdek Aile

1-Geniş Aile

2-Parçalanmış Aile

3-Çok eşli

11) KARDEŞ SAYISI

0-Tek çocuk

1-2-3 kardeş

2-4 ve daha fazla

12) ANNE EĞİTİM DURUMU

0-Okuma yazma yok

1-Okuma yazma var

2-Lise veya üzeri

13) BABA EĞİTİM DURUMU

0-Okuma yazma yok

1-Okuma yazma var

2-Lise veya üzeri

14) ANNE ÇALIŞMA DURUMU

0-Çalışmıyor

1-Düzensiz bir işte çalışıyor

2-Düzenli bir işte çalışıyor

15) BABA ÇALIŞMA DURUMU

0-Çalışmıyor

1-Düzensiz bir işte çalışıyor

2-Düzenli bir işte çalışıyor

16) AİLENİN TOPLAM AYLIK GELİRİ (ORTALAMA)

0-1000 TL den az

1-1000-2000 TL arası

2-2000-3000 TL arası

3-3000+

17) AİLE İÇİNDE OLUMLU ROL MODELE SAHİP OLMA DURUMU

0-Var

1-Yok

18) AİLE İÇİ İLETİŞİM/ETKİLEŞİM DURUMU

0-Yeterli

1-Yetersiz

19) GÖÇ OLGUSU

0-Var

1-Yok

2-Bilmiyor

20) SUÇTA MÜKERRERLİK

0-İlk defa yargılanıyor

1-İkinci yargılanması

2-Üç veya daha fazla yargılanması

